

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte fredag den 6. september 1957 kl. 10.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Konrad Knudsen, Finn Moe, Vatnaland, Johan Wiik, Wikborg, Oscar Torp, Hareide, Hegna, Røiseland og Watnebryn. For Reidar Carlsen møtte Arntzen, for Kjøs, Bergesen.

Av Regjeringens medlemmer møtte statsrådene Skaug og Handal.

Formannen: Jeg ønsker medlemmene vel møtt og må samtidig uttale en beklagelse over å ha måttet forstyrre dem i denne travle tid, men det var nødvendig. Utenriksministeren ønsket å drøfte med den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite noen av de saker som er ført opp på dagsordenen for den 12te ordinære Generalforsamling i FN: Fortsatt stasjonering av norske tropper i Suez, det europeiske frihandelsområde og rapporten om det nordiske fellesmarked.

Vi måtte ta dette møtet nå, fordi en del av sakene kommer opp på det nordiske utenriksministermøte som finner sted mandag her i Oslo, og derfor bør Norges stilling være klar.

Så har vi tillatt oss å innby til dette møte de medlemmer av Stortinget som er oppnevnt som medlemmer av delegasjonen til FN, men ikke er medlemmer av denne komite. Det er Paul Ingebretsen, Aase Lionæs og Bondevik, som for øvrig er varamann til den utvidede utenrikskomite. Jeg går ut fra at vi kan vedta at de er til stede under forhandlingene for den del av dagsordenen som gjelder FN.

De embetsmenn som statsrådene ønsker skal være til stede, er fra Utenriksdepartementet: utenriksråd Skylstad, statssekretær Bryn, byråsjef Hancke og sekretær Hedemann, og fra Forsvarsdepartementet: statssekretær Sivert Nielsen, ekspedisjonssjef v. Krogh og oberst Frisvold. – Senere, når vi kommer til spørsmålet om frihandelsområdet og det nordiske fellesmarked, vil ekspedisjonssjef Sommerfelt, byråsjef Skarstein og ekspedisjonssjef Getz Wold bli innkalt. Jeg går ut fra at det er enighet om dette.

Med hensyn til fremgangsmåten hadde jeg tenkt at vi skulle ta en halv times pause kl. 12, og at vi ellers driver på så lenge som vi kan, hvis det er utsikt til å få dagsordenen unnagjort i dag, altså dog selvsagt ikke ut over en rimelig tid.

Av hensyn til at statsråd Handal skal delta i statsråd i dag, må vi først ta de sakene hvor han er interessert. Det er da de nordiske styrker i Suez-området og nedrustningen.

Vår sekretær er ikke tilstede, så vi må velge en settesekretær. Jeg forslår hr. Konrad Knudsen som har gammel erfaring i det, og anser det som vedtatt.

Jeg gir da ordet til statsråd Handal, som vil redegjøre for spørsmålet om

Fortsatt stasjonering av tropper i Suez-området.

Statsråd Handal: Ved St.prp. nr. 81 – 1957 fremmet Forsvarsdepartementet forslag om avløsning av den norske kontingent i FN's vaktstyrke i Midt-Østen og fikk også Stortingets godkjennelse på at man fortsatt deltok med en kontingent på ca. 500 mann for en ytterligere periode av 6 måneder. Vi ba ikke om fullmakt for noen lengere periode, fordi vi ikke hadde noen oversikt over om det ville være behov for styrker utover dette tidsrom, og man hadde heller ikke fått noen forespørsel om styrker for et lengere tidsrom. I løpet av sommeren ble det imidlertid etter hvert klart at det fortsatt ville bli behov for FN-styrkene i Egypt eller på grensen mellom Egypt og Israel enda en tid fremover, og for at arbeidet i vår overkommando skulle kunne skje riktig og vi skulle få en riktig forberedelse bad man om å få kjennskap til om det var nødvendig å organisere en ny styrke. Man hadde fått samme inntrykk både i Sverige og i Danmark, og resultatet var at det ble holdt et møte om spørsmålet i Göteborg i juli mellom de nordiske forsvarsministre. Der møtte da forsvarsministrene fra de tre land, Danmark, Sverige og Norge og der møtte en representant for Finland, fra legasjonen i Stockholm. På dette møte kom det tydelig frem at generalsekretæren ville insistere på at FN-styrkene fortsatte en tid utover med samme sammensetning som nå. Det hadde i sin tid vært vanskelig å få sammensatt styrkene riktig og få det godkjent, og han ville – det fikk man inntrykk av – nødig ha noen vanskeligheter med styrkenes sammensetning påny, og ville insistere på at styrken hadde samme sammensetning og noenlunde samme størrelse som nå. Det ble da enighet om at man ville anbefale overfor sine lands regjeringer at man deltok påny med en kontingent i FN-styrken. Man fikk en formell forespørsel fra FN's generalsekretær ved en skrivelse av 16. august, hvor han samtidig ga uttrykk for sin takknemlighet for den tidligere deltakelse og uttalte seg rosende om den måte styrken hadde utført sine oppgaver på. Regjeringen har da under vurderingen av forholdene funnet å ville anbefale at man fortsatt deltar med en styrke, nemlig av samme størrelsesorden som den man har i dag, og på de økonomiske vilkår som fremgår av det utkast til brev som generalsekretæren underhånden har gjort oss bekjent med. Det utkast anbefaler da at man dekker alle vesentlige utgifter for styrkene. Det er dette han vil anbefale overfor FN's generalforsamling. Han hadde ikke fullmakt til da å gå så langt som til å kunne si at man skulle dekke alle utgifter, men han ville altså overfor generalforsamlingen anbefale at de vesentlige utgifter bortsett fra de vi tidligere har vært enig om å skulle påta oss, skulle dekkes av FN. Etter dette vil det bli et relativt lite beløp på nær 400 000 kroner som vil bli dekket for den annen og den tredje kontingent ved FN-styrken, og det er utgifter som vi anser nødvendige mer av velferdsgrunner overfor våre egne styrker, – det er flyrutene, vaksinasjon o.s.v., – utgifter som vi kan dekke innenfor budsjettet. Flyrutene dekkes innenfor det ordinære flyvåpens budsjett, innenfor rammen av øvelsesflyvning. Regjeringen har altså anbefalt og vil foreslå for den utvidede utenrikskomite å gi sitt samtykke til at Regjeringen ved kongelig resolusjon fremmer forslag om å gå inn for en ny kontingent. Ved Stortingets åpning vil vi da forelegge saken for Stortinget i form av en melding.

Når det så gjelder selve styrkens sammensetning, har vi for noen dager siden – den 28. august – fått anmodning om en annen sammensetning av den norske

kontingent. Man har nå fra general Burns fått anmodning om at sanitetskompaniet reduseres med ca. 100 mann, og at den resterende del går inn i den kanadiske sanitetsavdeling der nede. Det pekes på at det ikke lenger er nødvendig å opprettholde to sanitetsavdelinger, man vil om kort tid kunne få et utmerket sykehus til disposisjon, og det skulle da være unødvendig å ha en kontingent fra Norge til sanitetskompaniet på den størrelse som en nå har. På den annen side håper han og anbefaler at man da får en tilsvarende styrke som *infanteri* til FN-styrken. Det vil si at vi da kommer til å stille to geværkompanier til disposisjon for FN-styrken og ca. 90 mann for sanitetsavdelingen. Sjefslegen for Hæren har pekt på at den avdeling som man da får til sanitetskompaniet, jo ikke er i overensstemmelse med den oppsetning vi har for et fredssanitetskompani. Den vil kanskje vanskelig få den øvelse og trening sett ut fra et kompanisynspunkt, og i det øyeblikk den ble amalgamert i et kanadisk element ville den kanskje ikke få den mulighet for trening som den nå har, – så sjefslegens synspunkt er at den enten bør delta med den størrelse som et sanitetskompani har nå, eller la den utgå. Hærens overkommando har et annet syn på dette. Den mener at tjenesten allikevel vil være av stor betydning også for en redusert avdeling av sanitetskompaniet, og anbefaler da at man godtar general Burns' forslag, og at man da også øker infanteriavdelingen slik at man får to geværkompanier. Den mener at dette vil være av stor betydning og har ikke noe å innvende mot at man foretar denne regulering. Jeg vil da anbefale at man godtar også dette forslag og deltar med en styrke av den størrelsesorden som vi nå har, ca. 500 mann.

Det er et ønske fra general Burns og fra FN at man ikke reduserer styrken med det antall som vi skal redusere sanitetskompaniet med, nettopp på grunn av at den indonesiske styrke er trukket tilbake. Om det ikke er kommet, så vil det komme forespørsel til de andre land om å øke styrkene for å kompensere den reduksjon av styrkene som har funnet sted. For øvrig er det sendt ut et PM om saken til medlemmene, og jeg skulle tro at jeg da ikke har mer å tilføye.

Formannen: Jeg takker statsråden for redegjørelsen.

Hegna: Jeg festet meg ved den bemerkningen til slutt om at man ville forelegge dette for Stortinget i form av en melding. Her er det ikke spørsmål om ved noen kongelig resolusjon å utvide bevilgningen, så vidt jeg forstår, men det må vel bli en viss omstilling på budsjettet. Jeg vet ikke om man kanskje har overveiet om det mest riktige var å fremlegge en proposisjon om denne omstilling på budsjettet. Det er altså penger som er bevilget, men som nå vil komme til å få en annen bruk enn den Stortinget har forutsatt.

Statsråd Handal: Det vesentlige er det beløp som går til flytjenesten, altså sikringen av flyruten til Neapel. Den er på rotasjonsbasis mellom Danmark, Sverige og Norge. Det beløp som brukes der, inngår jo i øvelsesflyvningen, så det da i og for seg ikke er noe nødvendig grunnlag for omdisponering av det beløp. Når det gjelder velferdstjenesten på 60 000 kroner, skulle det vel heller ikke der være nødvendig,

for velferdstjenesten foretas innenfor våre grupper og avdelinger der hvor vi har dem. Det tredje er vaksinasjon, og der skulle det ikke være nødvendig med noen omdisponering, – så sett ut fra vårt synspunkt skulle det ikke være noe grunnlag for det. Nå kan man naturligvis, hvis der er et ønske om det, peke på dette og legge det frem i proposisjons form og på den måte kanskje ha fullstendig dekning. I øyeblikket mener vi ikke det skulle være nødvendig.

Hegna: Det er et annet spørsmål: Om denne sak har vært drøftet slik at man har dratt inn den senere tids utvikling i Midt-Østen. Det er kanskje ikke kommet inn så sterkt ennå?

Statsråd Handal: For det første var ikke det spørsmål blitt så brennaktuelt da møtet fant sted mellom de nordiske forsvarsministre, og på det tidspunkt hadde man heller ikke drøftet spørsmålet i de forskjellige regjeringer. I dag har ikke spørsmålet vært drøftet ut fra den nye situasjon i Syria. Men på den annen side må man kanskje si at nettopp den spente situasjon gjør det vel like nødvendig eller vel så nødvendig å ha FN-styrkene stående på den posten som de står mellom Israel og Egypt.

Formannen: Er komiteen enig i at Regjeringen går frem på den måte som er foreslått, at man deltar med en ny kontingent når den inneværendes tjenestetid utløper, på de betingelser som her er nevnt? Men jeg vil gjerne der få nevne at man jo kan komme opp i en vanskelig situasjon hvis FN's generalforsamling ikke godtar de vilkår som er stillet. Det er jo hittil bare en forsikring fra generalsekretæren om at han vil foreslå at utgiftene fordeles mellom FN og de nasjoner som stiller tropper etter visse prinsipper. Men man har jo ingen garanti for at Generalforsamlingen vedtar det.

Wikborg: Jeg er helt enig med forsvarsministeren i at denne endring i situasjonen, den skjerpning av situasjonen gjør det enda mer nødvendig enn noensinne før å ha disse FN-troppene der nede, og uansett hvordan Generalforsamlingen måtte stille seg til de sider av spørsmålet som formannen nevner, mener jeg at vi må fortsette å være med i dette. Jeg ser det som et av de virkelig sterke fredsstiftende momenter i øyeblikket at vi har disse troppene der nede. Og jeg tror det er en langsiktig plan, vi må være forberedt på at det går lang tid før de kan trekkes tilbake. Men jo lenger de er der, og jo mer ro det blir omkring det hele, desto sterkere vil tanken om FN-tropper andre steder komme til å stå. Jeg ser det derfor på lang sikt som av stor betydning at vi har dem der nede og at vi fortsatt er med. Jeg tror det vil ha en dempende innflytelse også på aggressive tendenser både i Israel og i Syria og i andre land at troppene faktisk er der nede og på kort varsel kan flyttes over til andre områder hvis det skulle være nødvendig. Jeg håper det vil lykkes å få Israel med på at det stasjoneres tropper også på Israels side. Det må våre folk i Generalforsamlingen gå sterkt inn for også ved underhåndspåvirkning av Israels representanter.

Statsråd Handal: I det brev vi hadde den 19. mars fra Generalsekretæren, der nevner han at han har fullmakt til å dekke en god del av utgiftene, men det er altså en del av utgiftene som han ikke har adgang til å dekke, og det er de han da vil foreslå for FN's generalforsamling at han får anledning til å dekke. Den fullmakt han har nå, kan i all fall ikke diskuteres.

Fung. utenriksminister Skaug: Vi har vært oppmerksom på det spørsmål som formannen her reiste, når det gjelder *våre* forutsetninger og det forhold at Generalsekretæren ikke i øyeblikket har fullmakt til å følge opp det som er våre forutsetninger for å sende den nye avløsningsstyrke nedover. Vi har derfor tenkt å drøfte med svenskene og danskene spørsmålet om å forsøke å få denne sak opp på generalforsamlingen så tidlig som overhodet mulig, slik at vi skal kunne ha en mulighet for å ha noen nærmere forsikring om oppfyllingen av disse ekstra forutsetninger i det øyeblikk avløsningsstyrken reiser, enn tilfellet er i dag. Hvis vi kan få Sverige og Danmark med på en samlet aksjon for å få bragt dette spørsmål frem på generalforsamlingen så tidlig som mulig, skulle det være råd å få det man kan kalle maksimal sikkerhet for at forutsetningen blir oppfylt. Men helt sikre kan vi naturligvis ikke være. Dette er jo et ømtålig problem, og den politiske situasjon innen generalforsamlingen er slik at det er land som vil forsøke på alle mulige måter å motarbeide troppeendingene til Suez-området.

Watnebryn: De utgifter det her dreier seg om, som man da nå vil spare hvis de forutsetninger holder som er lagt til grunn for forslaget her, er altså vanlig lønn til befalet og familietillegg til menige under tjenesten i Egypt, 600 000 kroner. De andre utgifter som følger fra første kontingent, er utgifter som ikke kommer til nå. Det er klargjøring av Norseman-fly, og så er det erstatningsstyrkene. Så vidt jeg kan se, er det 600 000 kroner det dreier seg om.

Statsråd Handal: For inneværende kontingent er det klart at disse tingene med erstatningsstyrkene har vi pekt på at vi burde få dekket, men vi er innstillet på at de må vi dekke selv. Når det gjelder det fremtidige, vil spørsmålet da bli tillegg til personalet under tjenesten i Egypt, vanlig lønn til befalet. Dertil kommer den sak som vi tok opp i Göteborg, erstatning for det lette materiell vi har der nede. Det viser seg at slitasjen er ganske stor på grunn av ørkensanden. Vi kan komme til å måtte skifte det materiellet ved denne kontingenten eller få det erstattet på annen måte. Der er vi blitt enig om at Danmark, Sverige og Norge skal få laget en spesiell sakkyndig utredning, og legge frem et forslag om på hvilken måte vårt materiell skal erstattes, og det vil vi da ta opp også i forbindelse med de øvrige utgiftene.

Selvik kom til stede og overtok sekretærplassen.

Vatnaland: Eg merkte meg at i memorandumet på side 5 nedst står det at

«Norges tilsagn om fortsatt deltakelse med en kontingent til FN's vaktstyrke bør være betinget av at Hovedforsamlingen godtar den fordeling av utgiftene som Generalsekretæren har foreslått, d.v.s. at FN dekker alle direkte utgifter utover det de enkelte land har erklært seg rede til å dekke selv.»

Eg er samd i det som det er gjevi uttrykk for her både av forsvarsministeren og hr. Wikborg, og eg ser det slik at det er absolutt naudsynt å halda fram med desse styrkene. Og når ein ikkje kan vera 100 % viss på at Hovudforsamlinga godtek den fordeling av utgiftene som ein her har gått ut frå, vil eg gå så langt at eg seier at vi må ikkje gjera det til eit vilkår at Hovudforsamlinga går med på denne fordelinga. Eg meiner då at det vil vera tryggast at ein for alle tilfelle får dette i ein proposisjon for neste Storting.

Statsråd Handal: Det er ingen ting fra vår side i veien for eventuelt å fremlegge en proposisjon.

Bergesen: Jeg har også merket meg ordene «bør være betinget av», og deler det syn som hr. Vatnaland gjorde gjeldende. Men dette uttrykk behøver vel ikke å forstås annerledes enn at i tilfelle står spørsmålet åpent når Hovedforsamlingens standpunkt foreligger. Dette er altså i øyeblikket et tidsbestemt standpunkt, men slik at det ikke dermed er sagt noe om vår holdning til spørsmålet hvis Hovedforsamlingens standpunkt blir et annet enn vi forutsetter på grunnlag av Generalsekretærens uttalelser.

Formannen: Før jeg gir ordet til hr. Watnebryn, vil jeg gjøre oppmerksom på at jeg tror ikke man kan si det slik som hr. Bergesen gjorde her, for det skal jo treffes forberedelser til denne styrkes avreise, og vi kan neppe vente med å innstille oss på at styrken skal reise, inntil FN's hovedforsamling har truffet avgjørelse i spørsmålet.

Watnebryn: Jeg er enig med hr. Vatnaland og hr. Bergesen. Jeg synes ikke det må oppfattes slik at vi nekter å sende eller trekker tilbake vår styrke hvis vi ikke får fullt oppfylt disse forutsetningene. Vi må vel si at FN i tilfelle strekker seg langt, for det skal jo dekke vanlig lønn til befal og menige og familietillegg til de menige, og det er i hvert fall for det meste utgifter som vi, så vidt jeg kan skjønne, måtte bære også om disse folk var hjemme. Tidligere har det jo dekket alle tillegg som falt, så hvis Hovedforsamlingen erklærer seg villig til å dekke de utgifter vi her går ut fra, synes jeg vi har oppnådd det som man med rimelighet kan forlange. Og selv om vi ikke skulle oppnå det fullt ut, mener jeg at det ikke vil komme som noen særutgift. Vi måtte i all fall betale lønn til befalet og familietillegg til de menige også her hjemme.

Statsråd Handal: Vi har måttet forberede hele saken, gjøre alt det tekniske arbeid klart, for å få det til å begynne å rotere. Allerede mellom den 10. og 15.

oktober, eller ved det leite, må vi begynne å forberede avsendelsen og hjemsendelsen. Guttene skal være hjemme senest den 10. november, de siste som skal komme. Derfor må rotasjonen skje i det tidsrom, og vi regner ikke med å få klarhet om FN's stilling før det tidspunkt.

Men for øvrig regner vi med at hele spørsmålet om FN's forhold til Egypt vil komme opp til diskusjon og bli avklart i løpet av Hovedforsamlingens sesjon, og dermed også de økonomiske spørsmål. Ut fra disse forutsetninger mener jeg at vi bør legge vår sak opp, og så får vi den avklaring som er nødvendig, og vi bør behandle den på den måte som anses riktig etter avgjørelsen i FN.

For øvrig er jo den norske regjering for styrken ganske liten, for vi bruker jo innkalte soldater, mens de andre bruker vervede styrker. Jeg tror derfor den norske regjering vil presentere seg som svært liten. Men naturligvis blir det prinsippet for oppgjøret som blir det avgjørende.

Bergesen: Jeg tror formannen misforsto meg. Når jeg festet meg ved ordene «bør være betinget av», var det jeg mente at styrken måtte av sted ubetinget av hvordan Hovedforsamlingen kommer til å stille seg.

Hva nå formen overfor Stortinget angår, tror jeg med hr. Hegna at det forsiktigste vil være å bruke proposisjonsformen.

Statsråd Handal: Jeg går da ut fra at komiteen gir sin tilslutning til den endring av sammensetningen av styrkene som jeg har anbefalt.

Fung. utenriksminister Skaug: Vi er selvsagt klare over at denne komite ikke kan fatte noe vedtak i denne sak eller gi Regjeringen noen fullmakt til å sende en ny kontingent til Suez. Men Regjeringen har funnet det i høy grad ønskelig å konsultere komiteen, fordi vi jo her har et konstitusjonelt problem, og vi kan komme til å få høre noe om det senere. Det er derfor en trygghet for Regjeringen at vi har fått disse uttalelsene, og etter de uttalelsene som her er falt, vil da forberedelsene med å skifte ut styrken fortsette som planlagt.

Vi vil forsøke, før avløsningsstyrken for alvor reiser, å få den klarhet som det er mulig å få fra FN, men jeg tror, realistisk sett, at vi ikke kan vente å få en slik klarhet før de nye styrkene er på plass i området. Vi får da legge hele saken fram for Stortinget i proposisjons form og med den bakgrunn som det her er redegjort for.

Watnebryn: Når det gjelder sammensetningen av den nye kontingent, vil denne selvsagt ha innflytelse på de meget beskjedne beredskapsavdelinger vi i dag har, men jeg går ut fra at det er vurdert av Forsvaret.

Statsråd Handal: Det er vurdert, og det knytter seg fra OK's side ikke noen vesentlige betenkeligheter til det.

Formannen: Jeg vil gjerne si i anledning av statsråd Skaugs uttalelser nå at det er selvsagt at denne komite ikke kan gi noen fullmakt eller noe i den genre. Dens

oppgave er jo nettopp å stå til disposisjon for Regjeringen når Regjeringen skal treffe slike beslutninger. Men det konstitusjonelle ansvar må Regjeringen selv ta.

Jeg forstår det da slik at det er et ønske i komiteen at saken blir forelagt for det nye Storting i proposisjons form og at komiteen videre er enig i at Norge fortsatt bør delta i FN-styrkene i Suez-området, og at man ikke bør gjøre det absolutt avhengig av de økonomiske vilkår som Generalsekretæren har erklært at han vil foreslå for Hovedforsamlingen.

Da kan vi vel anse debatten om de norske FN-styrker i Suez-området for avsluttet. – Vi får komme tilbake til nedrustningsspørsmålet, som statsråd Handal også er interessert i, etter pausen. Jeg vet ikke når han er tilbake.

Statsråd Handal: Klokken halv ett.

Formannen: Da får vi gå videre med andre saker på FN-dagsordenen, og jeg gir ordet til statsråd Skaug.

Fung. utenriksminister Skaug: Da vi anmodet om å få den utvidede utenrikskomite sammenkalt til dette møte, ba vi for sikkerhets skyld om at man måtte sette av to dager til møtene. Det var ikke fordi vi i og for seg var overbevist om at to dager ville bli nødvendige. På den annen side tenkte vi oss at man muligens kunne trenge så pass lang tid, og det vi da spesielt tenkte på, var at enkelte av komiteens medlemmer kanskje gjerne ville ha anledning til å tenke seg litt om før de ga sine råd i forbindelse med noen av de vanskeligere spørsmål som vi her skal ta opp, og i så fall ville det jo være nyttig å kunne ha to dager til disposisjon. Det vil jo vise seg i løpet av dagen hvordan det ligger an, om vi kan klare det hele på denne ene dag, eller ikke.

For å forberede diskusjonen har vi sørget for å få sendt omkring en del materiale til de forskjellige punkter på dagsordenen. Det er i vesentlig grad bakgrunnsmateriale og kanskje noe voluminøst, men vi håper at det kan ha gjort sin nytte.

En av grunnene til at vi gjerne ville ha dette møte akkurat på dette tidspunkt er, som komiteens formann nevnte, det forhold at det skandinaviske utenriksministermøte skal holdes i Oslo mandag og tirsdag. Det er et av de vanlige rutinemessige møter som holdes før FN's generalforsamling for å drøfte postene på dagsordenen for Generalforsamlingen. Vi har etter å ha drøftet enkelte av disse postene i Regjeringen funnet at det er nyttig og nødvendig for oss, før vi forsøker å ta endelig standpunkt, å drøfte disse viktigere FN-problemene med komiteen. Det vi derfor er interesserte i, er å få de råd som komiteen finner å kunne gi, med hensyn til de instruksjer våre FN-delegerte skal ha.

La meg i denne sammenheng få si med en gang at FN's generalforsamling denne gang, i ikke mindre grad enn ved tidligere anledninger, møtes under forhold som er usikre og vanskelige, og som gjør det overmåte problematisk, for ikke å si nesten umulig, på en rekke viktige områder å legge ned definitive og endelige instruksjer for delegasjonen. For en rekke sakers vedkommende må vi regne med at

det i løpet av de nærmeste uker vil finne sted en viss utvikling, og på en rekke viktige punkter vil det derfor etter vår oppfatning være nødvendig at delegasjonen får meget elastiske instruksjoner. Det er for øvrig en ikke ukjent ting at delegasjoner etter hvert rapporterer tilbake om sine inntrykk og drøftelser, og at de endelige instruksjoner, de nærmere bestemte standpunkter, tas etter hvert, når man har bedre oversikt over hvordan situasjonen ligger an, enn man kan ha fra først av. Selv dette forhold tatt i betraktning vil det imidlertid for Utenriksdepartementet og Regjeringen, og også for delegasjonens medlemmer være av stor betydning at man kan få drøftet disse spørsmål så inngående som mulig og høre hvilke synspunkter som gjør seg gjeldende i komiteen.

Som vanlig har FN's generalforsamling en overordentlig lang dagsorden, og det tjener ingen hensikt å gå igjennom alle punkter her. En vesentlig del av dem er relativt enkle, så det er ikke nødvendig å oppta komiteens tid med dem.

Vi har delt om til komiteens medlemmer den dagsorden som er satt opp for det nordiske utenriksministermøte mandag og tirsdag, hvor vi har ført opp de saker vedrørende FN's 12. generalforsamling som vi mener det er nyttig å diskutere på interskandinavisk basis. Det er de spørsmål som står under I, og det er 11 poster i alt. Jeg vil foreslå at vi i vår gjennomgåelse følger denne listen. Jeg tror ikke det er saker utenom disse som det vil være av interesse for komiteen å få forelagt til drøfting. Det er mulig at komiteen ikke ønsker å drøfte alle disse punktene heller, men for å være på den sikre siden kan vi kanskje anse det for hensiktsmessig å holde oss til denne listen og få de synspunkter og redegjørelser som det måtte være ønskelig å få.

Under valgene kunne jeg kanskje nevne at valget på president for den 12. Generalforsamling, i år som vanlig, sikkert vil bli avgjort underhånden, før det blir tale om å ha noen avstemning i Hovedforsamlingen. Det har meldt seg tre kandidater: Sir Leslie Munro fra New Zealand, Jiri Nosek fra Tsjekkoslovakia og Charles Malik fra Libanon. Noseks kandidatur er kanskje i denne omgang ikke så alvorlig ment. Man regner med at det fra Tsjekkoslovakias og fra de østeuropeiske staters side ikke vil bli presset noe særlig på for dette kandidatur. Det betyr imidlertid ikke at man på østeuropeisk hold har oppgitt tanken om å få Nosek som president, men man vil være innstillet på å utsette saken til en senere Hovedforsamling. Av de to aktuelle kandidater er Sir Leslie Munro New Zealands ambassadør i Washington og faste representant ved de Forente Nasjoner, og Charles Malik, som for tiden er utenriksminister i Libanon, har deltatt i FN's arbeid i mange år. Av disse to har Sir Leslie Munro nå foreløpig mottatt skriftlig løfte om støtte fra 32 land, blant andre alle Commonwealth-landene, USA, Frankrike, Benelux-landene, Irland, Nepal, Japan, Thailand, Filippinene, 5 latin-amerikanske land og sannsynligvis også Iran, Cambodia og Laos. Charles Malik er foreløpig lovt støtte fra 11 araberland, de 9 østeuropeiske land, Indonesia, Bolivia, Costa Rica samt Spania og Hellas. Det er sannsynlig at dr. Maliks kandidatur vil bli trukket tilbake i siste omgang, siden Sir Leslie Munro allerede har fått så stor støtte, og i så fall er jo saken klar. Det kan imidlertid tenkes at det kan oppstå en situasjon der de nordiske lands stilling kan bli ganske avgjørende, og om den situasjon skulle inntreffe at de

nordiske lands stilling er avgjørende for hvilken av de to kandidater som skal trekke seg, er vår innstilling, i all fall foreløpig, den at vi bør støtte Sir Leslie Munro.

Når det gjelder valg av visepresidenter og komiteformenn, skulle jeg anta at det er så kurante saker at vi ikke behøver å gå gjennom dem. Jeg kan bare nevne at det er kommet sterke henstillinger fra New York til denne komites formann, stortingsmann Finn Moe, om å ta mot valg som formann i 3dje komite. Det er formannen, så vidt jeg har forstått, innstillet på, og vi har gitt beskjed om at det kandidatur er aktuelt.

Hvis det ikke er noen bemerkninger til det punkt, kan jeg kanskje gå videre til spørsmålet om valgene til Sikkerhetsrådet. Det er en av de sakene som kanskje vil komme til å skape en stor del vanskeligheter. Av de 11 land som er med i Sikkerhetsrådet, skal nå Australia, Cuba og Filippinene tre ut ved utgangen av dette år. Til plassen etter Cuba har Argentina, Den Dominikanske Republikk og Panama anmodet om norsk støtte. Som vanlig bør den norske delegasjon i denne sak støtte den kandidat som får den latin-amerikanske gruppes samlede støtte. Hvilke av disse tre det skal bli, får gruppens medlemmer avgjøre seg imellom. Det er visstnok sannsynlig at Panama er utsett som den som skal ha plassen.

Til den ledige Commonwealth-plass etter Australia har Canada anmodet om norsk støtte, og Canada er Commonwealth-landenes kandidat i år. India har også støttet Canadas kandidatur, så med dette skulle denne sak også være en sak som ikke skulle skape noen forviklinger.

Til plassen etter Filippinene har meldt seg to kandidater. Det er Japan og Tsjekkoslovakia. I øyeblikket er situasjonen den at Japan har mottatt forsikring om støtte fra 27 land, deriblant USA, Storbritannia samt ytterligere 5 vesteuropeiske land, og det er også flere asiatiske og latin-amerikanske land blant dem som har tilsagt Japan sin støtte. Denne sak skaper store vanskeligheter av den grunn at den plass i Sikkerhetsrådet det her dreier seg om, er en plass som egentlig etter den «gentleman's agreement» som ble inngått i 1946 skulle tilfalle et østeuropeisk land. Denne «gentleman's agreement» har Norge holdt fast ved i årene senere, og på russisk side vil man selvsagt i denne situasjon argumentere med at det foreligger en avtale fra 1946 om at det til denne plass skal velges et østeuropeisk land. Denne plass skapte jo overordentlig store vanskeligheter ved Generalforsamlingen i 1955, da man ikke kunne bli enige om valget mellom Jugoslavia og Filippinene, og fikk alle disse mangfoldige avstemninger, som endte med det kompromiss at disse to land skulle ha plassen ett år hver.

Spørsmålet om valget til denne plassen kan – og må – selvfølgelig også ses i forbindelse med spørsmålet om en utvidelse av antallet medlemmer i Sikkerhetsrådet. Medlemsantallet i Sikkerhetsrådet på 11 er jo vedtatt på et tidspunkt da det samlede antall medlemmer i FN var 44 eller 45. I dag er det 82 medlemmer, og det vil bli 83 ganske snart, og det er klart at med en slik sterk økning av medlemsantallet i organisasjonen er det nær sagt umulig å få til en tilfredsstillende representasjon av de forskjellige geografiske områder i verden, når man dessuten har 5 permanente medlemmer, slik at det bare er 6 plasser som står til disposisjon for de innvalgte medlemmer i Sikkerhetsrådet. Allerede i fjor var det

derfor en mosjon i Generalforsamlingen om å øke medlemsantallet. Det ble ikke vedtatt. Vårt standpunkt var da at vi burde gå til en økning av antallet medlemmer på 2, så man kunne få til en mer hensiktsmessig representasjon. Det er jo nesten en selvsagt ting at det er meget uheldig for FN at det begrensede antall medlemmer i Sikkerhetsrådet i en lang periode kan føre til at ikke et eneste asiatisk land er med i rådet, hvilket ville bli tilfellet om man nå skulle stå på «the gentleman's agreement» og velge Tsjekkoslovakia til denne plassen. Aksjonen i fjor for å få økt medlemsantallet falt på russisk motstand, og denne russiske motstand henger vel først og fremst sammen med at man på russisk side ikke ville gå inn for et økt antall medlemmer i Sikkerhetsrådet hvis ikke Chinas representasjon ble ordnet i overensstemmelse med deres synspunkt. Denne sak vil nå komme opp igjen, og når det gjelder spørsmålet om en utvidelse av medlemsantallet i Sikkerhetsrådet, er det vel sannsynlig at en økning på 2 ikke lenger er å anse som realistisk. Blir det foreslått en økning med 2, som vil gi en valgt representant for et europeisk land og et asiatisk land, vil Sør-Amerika ganske sikkert for overhodet å gå med på en utvidelse forlange at den skal være på 3, så de kan få én til. Vi regner derfor nå med at en i all fall må være forberedt på å gå til en økning av antallet medlemmer i Sikkerhetsrådet på 3, og det er mulig at man ikke slipper med det, men må gå til en økning av 4, hvilket vel i og for seg ikke er å anse som noen katastrofe så lenge man ikke får inn nye permanente medlemmer med vetorett i rådet. Det er vel noe som kanskje India for sin del ønsker, men som de ikke foreløpig har våget å ta opp.

Det er ganske klart at det aktuelle valg til denne plassen, som skal finne sted nå, på mange måter ville bli lettere hvis man med sikkerhet visste at rådet i neste år ville ha et økt medlemsantall. Vi har derfor tenkt at vi bør undersøke muligheten for å bruke denne situasjon til å få til denne økning av Sikkerhetsrådets medlemsantall, som vi anser som nødvendig. Man må i så fall forsøke å få i gang underhåndsdrøfting av forslagene angående økning av medlemsantallet på et tidlig tidspunkt, finne ut mulighetene og få sagt til Sovjet-Samveldet at den eneste mulighet som kan sikre dem denne østeuropeiske plass som de mener å ha krav på etter «the gentleman's agreement» i 1946, er at de går med på en utvidelse av Sikkerhetsrådets medlemsantall, slik at alle de bort imot 40 medlemmer som er kommet til siden denne «gentleman's agreement» ble inngått, skal ha sjanser til å få en representasjon. Hvorvidt dette vil lykkes, vet man selvsagt ikke, men vi ser det slik at dette er noe som i høy grad er et forsøk verdt. Kan man ikke få til en utvidelse av Sikkerhetsrådets medlemsantall, kommer man hvert eneste år til å stå overfor akkurat det samme problem, og det kan til syvende og sist kanskje også resultere i at den plass som de nord-vest-europeiske landene nå har på omgang, ville komme til ved et eller annet kup å gå tapt for oss.

Det jeg her har nevnt, er derfor den linjen vi vil gå inn for. Den betyr altså at vi, i likhet med forskjellige andre land, i så fall går fra den nevnte «gentleman's agreement», men med den begrunnelse som jeg her har gjort rede for.

Formannen: Er der noen bemerkninger?

Wikborg: Et tilsvarende spørsmål hadde vi oppe i Den juridiske komite under siste Generalforsamling da det gjaldt utvidelse av medlemstallet i Folkerettskommisjonen. Den ble også utvidet med – så vidt jeg husker – 5 medlemmer, og det ble da underhånden ordnet slik at man faktisk foretok den geografiske fordeling før man gikk til selve vedtaket. Det samme vil vel komme til å gjelde både Sikkerhetsrådet, Domstolen og ECOSOC. Det viser seg at skal de nye medlemsstatene få sin del i arbeidet, må man utvide medlemstallet. Der er ikke villighet hos noen til å oppgi noen av de plasser man har hatt fra før, og derfor kommer vi ikke forbi en utvidelse. Jeg er helt enig med fungerende utenriksminister i at vi bør gå inn for den linjen med en utvidelse på 4 eller 5. Det svarer prosentvis omtrent til stigningen i medlemstallet. Hvis det blir 4, ville det være rimelig om Asia fikk 1, Østblokken 1, Vest-Europa 1 og Sør-Amerika 1, hvis det var mulig å få det gjennomført. Det kan tenkes at de afrikansk-asiatiske landene nå står så sterkt at man må opp i 5 for å sikre en plass for Europa i utvidelsen, og da får vi heller «sluke» det, akkurat som vi måtte gjøre da det gjaldt Folkerettskommisjonen.

Jeg har aldri riktig kunnet forstå hvorfor man skulle fragå den gentleman's agreement som i sin tid ble opprettet. Hvis vi går inn for det prinsipp at avtaler ikke binder lenger når forholdene skifter noe, blir det ganske vanskelig i internasjonale forhold. Jeg synes at vi så langt det overhodet er mulig, bør holde på den avtalen av 1946, men at vi ellers må gå inn for en slik utvidelse som antydnet. Vi bør være med på de forhåndsdrøftelser mellom delegasjonene som kan tilrettelegge dette, slik at man faktisk fordeler de nye plassene før man går til vedtaket, og at man først deretter går til valg over hele linjen. Jeg tror det må bli den riktige fremgangsmåten.

Fung. utenriksminister Skaug: Når det gjelder denne «gentleman's agreement», vil jeg gjerne nevne at det jo er i høy grad gjenstand for debatt i hvilken utstrekning den egentlig er bindende. Fra vestmakt hold blir det anført at den egentlig var tenkt bare å skulle gjelde for ett år, mens Sovjet-Samveldet hevder at så ikke er tilfelle.

Når jeg nevner dette med å fragå denne «gentleman's agreement», var det min mening med det å si at vi er nødt til, hvis vi skal få til en utvidelse av Rådet, å si til russerne: Får vi ikke til denne utvidelse av Rådet, vil vi på grunn av den store økning i medlemstallet se oss nødsaget til å stemme for Japans kandidatur. Hvis man derimot på sovjet-russisk side er villig til å gå til denne utvidelse av antall medlemmer i Rådet – som jo er saklig begrunnet i og med den store økning i medlemstallet – er vi villige til å stå ved avtalen om at en av de nye plasser da skal være en østeuropeisk plass. – Jeg tror ikke at det er noen annen måte å håndtere det på, hvis vi skal ha håp om å få til en økning i antallet av medlemmer i Rådet.

Dette er jo noe som i tilfelle må ratifiseres av alle medlemsland, slik at denne utvidelse ikke vil kunne bli aktuell før fra neste år av. I beste fall vil vi håpe at ratifikasjonsprosessen vil kunne gjennomføres i alle medlemsland før neste Generalforsamling. Det kan derfor ikke ved denne anledning bli tale om å innvotere noen flere, men det at man fra neste år av vil kunne ha disse ekstra plassene, vil selvsagt gjøre valget i år mye lettere.

Den situasjon vil der kunne inntreffe, at Sovjet sier: «Vel, for å gå med på denne utvidelse, vil vi i all fall ha Tsjekkoslovakia inn i år,» og setter det opp som prisen. Hvis man skulle betale den prisen, ville det bety at Japan da får overveie når man under disse underhåndsdrøftelser eventuelt kommer så langt at spørsmålet er aktuelt.

Formannen: Jeg vil for mit eget vedkommende si, at jeg synes nok problemstillingen bør være den at det er viktigere å få til en utvidelse av Sikkerhetsrådet enn å få Japan valgt inn i år, så hvis prisen fra russisk side skulle være at man ikke velger Japan inn i år, synes jeg at det ville være å foretrekke.

Det er ellers ikke noen så veldig lett sak for oss å gå fra denne gentleman's agreement som vi ved flere anledninger har holdt meget stivt på og begrunnet vår stemmegivning med – senest i 1955, da både vi og de stater som sto sammen med oss, ikke ville gi oss. Man risikerte jo til slutt at der overhodet ikke ville bli valgt noen til den ledige plassen i Sikkerhetsrådet, fordi ingen oppnådde kvalifisert stemmetall. Det ble bare løst ved det kompromiss at Jugoslavia, som ble betraktet som en østeuropeisk stat, skulle ha plassen i ett år og så overlate den frivillig til Filippinene, som var den andre kandidaten. Derfor mener jeg at når man kommer så langt, bør det gjøres helt klart at hvis vi eventuelt går fra den gentleman's agreement, er det nettopp i den hensikt så å si bedre å oppfylle denne gentleman's agreement ved en utvidelse av Sikkerhetsrådet.

Wikborg: Så vidt jeg vet, har vi faktisk fulgt denne gentleman's agreement like til den historien med Jugoslavia og Filippinene. Den har faktisk vært følt som forpliktende og bindende.

Fung. utenriksminister Skaug: -----

Formannen: Er der andre som forlanger ordet?

Vatnaland: Eg kan berre kort gje mi tilslutning til det som er uttala av fung. utanriksminister her.

Formannen: Flere har ikke forlangt ordet, og vi kan vel da gå videre.

Fung. utenriksminister Skaug: Når det gjelder valg av 6 medlemmer til det Økonomiske og Sosiale Råd og spørsmålet om utvidelse av ECOSOC, foreligger det i øyeblikket ingen spesielle problemer. Man vil der få opp et tilsvarende spørsmål om utvidelse, og hva som skal skje med hensyn til ECOSOC, vil antagelig i høy grad være avhengig av hva som skjer med Sikkerhetsrådet, så jeg tror at det på det nåværende tidspunkt kanskje ikke er hensiktsmessig å spekulere for mye på situasjonen der.

Spørsmålet om *valg av 5 medlemmer til den Internasjonale Domstol* vil jeg gjerne få nevne ganske kort. Funksjonstiden, som er 9 år, løper ut den 5. februar 1958 for 5 dommere: Badawi (Egypt), Koo (China) som ble valgt i fjor for den resterende del av en funksjonstid, Read (Canada), Winiarski (Polen) og Zoricic (Jugoslavia).

Av disse har Read (Canada) frasagt seg gjenvalg. Han regnes som en representant for det Britiske Samvelde – det er jo også her visse geografiske hensyn, selv om dommerne velges i personlig egenskap – og det er derfor naturlig at han etterfølges av en ny representant for Samveldet. Den eneste kandidat fra det Britiske Samvelde er Sir Percy Spender (Australia), og vi har derfor fra norsk side tenkt oss å stemme for ham.

Zoricic er ikke kandidat. Winiarski (Polen) er kandidat, men han er 73 år gammel. Under disse omstendigheter synes vi det er lite rimelig å gjenvelge ham for en ny ni-årsperiode.

En plass bør gå over til en annen representant for den kommunistiske del av Europa, fortrinnsvis kanskje fra et annet land enn Polen denne gang. Zourek fra Tsjekkoslovakia synes å være den som utpeker seg, og som ekspertene har anbefalt.

Badawi (Egypt) er 70 år gammel, og i overensstemmelse med de retningslinjer vi før har fulgt, har vi derfor overveiet hvorvidt det ikke ville være riktig å gå inn for å velge inn en ny mann etter ham. Det ville i tilfelle kunne bli tale om Erim (Tyrkia) og Daftari (Iran), som begge er nominert. Etter de uttalelser som foreligger, er vi kommet til at alle forhold tatt i betraktning, bør vi gå inn for å stemme på Badawi igjen, selv om han er 70 år gammel.

Når det så gjelder en representant fra Asia, hadde man i fjor en vanskelig situasjon i Sikkerhetsrådet og Generalforsamlingen, idet det måtte foretas en rekke avstemninger før dr. Koo ble valgt inn. Dr. Koo er nominert til gjenvalg i år. Vi stemte konsekvent mot dr. Koo i fjor, både fordi han var gammel og fordi det ikke forelå noen særlig gunstige opplysninger om hans virke som dommer. Han hadde aldri vært noe særlig borte i det, han er en kinesisk diplomat. Vi stemte derfor på den japanske kandidat, Kuriyama, som er en fremragende folkerettsjurist, etter det vi har fått meddelt. Han er nominert også i år, men han kommer til å trekke seg under påberopelse av sykdom, idet Japan heller vil samle seg om å få en mann inn i Sikkerhetsrådet. Det vil altså ikke foreligge noe kandidatur fra Kuriyama.

Under disse omstendigheter vil vi foreslå at man i første omgang stemmer på Thamaprakhan (Thailand), som etter de opplysninger vi har, skulle være en meget kvalifisert kandidat. Vi ser det slik at vi heller ikke i år bør stemme for dr. Koo. Antagelig vil stemmegivningen i Generalforsamlingen og Sikkerhetsrådet bli slik at dr. Koo allikevel i første omgang vil bli valgt, og da kan det vel være en fordel at vi har stemt på Thamaprakhan. Disse valg er hemmelige, slik at det ikke vil være alminnelig kjent hvem man har stemt for.

Vanskeligheten gjelder da den siste plassen, som Winiarski (Polen) inntil nå har innehatt, og hvor Lachs (Polen) er nominert. Vi er – bl.a. etter spesiell anbefaling fra professor Castberg – kommet til at vi på denne plassen vil foreslå M. Rolin (Belgia), i all fall i første omgang.

Når det gjelder valgene i første omgang, har vi altså festet oss ved følgende kandidater til Domstolen: Sir Percy Spender (Australia), Zourek (Tsjekkoslovakia), Badawi (Egypt) (gjenvalg), Thamaprakhan (Thailand) og Rolin (Belgia).

Slik avstemningsreglene er når det gjelder valg av dommere til Domstolen i Haag, er dette med en første gangs avstemning en sak for seg. Hvilken situasjon som vil foreligge og hvilke kandidater som vil være aktuelle etter første gangs avstemning, vet jo ingen i dag, og vi kan på det nåværende tidspunkt ikke gå lenger enn til å feste oss ved de kandidater som vi vil gå inn for ved første gangs avstemning.

Formannen: Jeg vil tilføye at det er jo en veldig komplisert avstemning, idet Sikkerhetsrådet voterer for seg og Generalforsamlingen for seg, og dommerne må ha flertall begge steder for å være valgt. Dette er en av de saker hvor man aldri vet hvordan utviklingen vil bli, hvem det er som oppnår såpass flertall at det liksom blir en samling om ham, og om det da er noe håp om å få det til.

Wikborg: Winiarski er altså polakk?

Fung. utenriksminister Skaug: Ja.

Wikborg: Nå er det jo slik at selv om det er *personene* som velges, spiller dog de geografiske og politiske forhold en stor rolle, og det er vel rimelig at Polen vil gjøre krav på å beholde den stillingen som det nå engang har fått. Lachs er en fremragende folkerettsjurist, og han har hatt et meget godt samarbeid med oss norske gjennom alle år, så det ville kanskje være det riktige om vi holdt på Lachs også i første omgang, og ikke sjaltet over på en belgier, selv om denne belgieren også er en fremragende dyktig mann. I hvert fall må vi falle tilbake på Lachs dersom Rolin ikke får det nødvendige flertall, men helst skulle jeg, etter mitt lille kjennskap til disse spørsmål, holde på at man allerede i første omgang stemte på Lachs.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg kan nevne at med den nåværende sammensetning av Domstolen har Øst-Europa 3 plasser, og Vest- og Syd-Europa har også 3 plasser: Frankrike, Norge og Storbritannia. Skulle Rolin komme inn, ville det altså bety en tilsvarende forskyvning for denne plassens vedkommende. Men om man skulle gå inn for 3 plasser for Øst-Europa fortsatt, er det jo ikke i og for seg nødvendigvis så at det her bør være en polakk. Det er jo også nominert andre kandidater, så vi vet ikke med sikkerhet om Lachs vil være den som vil få de fleste stemmer.

Formannen: Det har jo ellers vært sagt med hensyn til Domstolen, at det vesentligste er at de forskjellige rettsoppfatninger er representert, og at man derfor ikke behøver å holde på noen strikt geografisk fordeling. Og den øst-europeiske rettsoppfatning – hvis man kan tale om noen slik – er jo nå representert i Domstolen. Jeg synes ikke at man skulle holde altfor strengt på en rent geografisk fordeling også

når det gjelder Domstolen, og derfor synes jeg at vi kan stå fullt fritt til å stemme på Rolin. En sak for seg er at jeg tror ikke at Rolin vinner fram.

Wikborg: Det er helt riktig at etter statuttene er det de personlige kvalifikasjoner som skal være avgjørende, men vi vet alle at det er bare den aller tynneste kamuflasj, og at realiteten i dette er den geografiske fordeling. Når det gjelder dette med å få de forskjellige rettssystemer representert, vil jeg peke på at det viser seg at de har en rekke forskjellige rettssystemer f.eks. i India og Pakistan, så det er ikke så greit å få alle representert. Det viste seg også at det var den krasseste geografiske målestokk som ble lagt til grunn da Folkerettskommisjonen ble utvidet. Det er realitetene som teller der borte, og ikke noe annet.

Men når jeg spesielt nevnte Lachs, var det fordi jeg har samarbeidet med ham i mange år og vet at han har en meget høy folkerettslig standard – og det tror jeg at også professor Castberg mener. Selvfølgelig, Rolin står oss jo på mange måter nærmere, så det var meget hyggelig om vi kunne få ham inn, men i slike prinsippsspørsmål som dette tror jeg at vi i lengden står oss på å følge spillets regler.

Fung. utenriksminister Skaug: Det er jo da av interesse for oss å høre de oppfatninger som komiteens medlemmer har. Jeg vil gjerne nevne at dette er spesielt et av de spørsmål hvor vi er meget interessert i å høre hva de andre nordiske land sier, slik at vi mest mulig – i all fall ved første avstemning – kan være på samme linje.

Formannen: Er der flere som vil uttale seg? – Det ser ikke ut til å være tilfelle.

Fung. utenriksminister Skaug: Da har man, så vidt jeg forstår ingenting å bemerke til de andre fire. Det det er spørsmål om, er Lachs eller Rolin.

Det neste punkt på den oppsatte dagsorden er *spørsmålet om opptagelse av nye medlemmer i FN*. Det som der er aktuelt, er Sør-Korea og Sør-Vietnam. I overensstemmelse med vår tidligere stemmegivning under den 11.

Generalforsamling vil vi også i år gi delegasjonen den instruks at den skal stemme for en anbefaling til Sikkerhetsrådet om medlemskap for Sør-Korea og Sør-Vietnam. Dette var det standpunkt som også Danmark inntok i fjor, mens Sverige og Finland avholdt seg fra å stemme – Sverige av den grunn at det er medlem av overvåkingskommisjonen i Korea.

Spørsmålet om Nord-Korea og Vietminh vil selvsagt også komme opp, men vi ser det slik at det ikke er noen grunn til å endre vår tidligere stemmegivning.

Videre har vi sett det slik at delegasjonen, som før, bør bli instruert om ikke å motsette seg medlemskap for den Mongolske Folkerepublikk.

Formannen: Er der noen som forlanger ordet? – Da så ikke er tilfelle, kan vi gå videre på dagsordenen.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg har noen ganske få bemerkninger å gjøre om *situasjonen i Midt-Østen*. Man regner nå med at Midt-Østen-problemene vil komme opp for Generalforsamlingen i form av 3 konkrete saker, nemlig problemene i forbindelse med finansieringen av FN-styrkene og med FN-styrkenes virksomhet, spørsmålet om ryddingen av Suez-kanalen og fordelingen av utgiftene der, og spørsmålet om flyktningene.

Hva som vil bli det aktuelle opplegg for Generalforsamlingen med hensyn til *flyktningene*, er noe vi i øyeblikket ikke vet noe særlig mye om med sikkerhet. Det har jo i lengre tid vært drøftet og snakket om at man må forsøke å komme ut av den helt fortvilte situasjon man har med de arabiske flyktningene fra Israel. Alt i alt utgjør de en befolkningsmasse på omkring 900 000 mennesker som lever i leirer. Av disse 900 000 er omkring halvparten under 15 år, og antall familier som det er tale om å ta vare på, er vel noe mellom 100 000 og 200 000 – det er så mange enheter, så å si, som i tilfelle må bli «resettled» og finne en levevei.

Det å få en løsning på dette spørsmålet forutsetter villighet og imøtekommenhet både fra Israels og araberstatenes side, for det er jo ikke mulig å finne en annen utvei til en varig løsning av dette enn ved at disse flyktningene får anledning til å bosette seg, først og fremst i andre araberstater. Det igjen forutsetter ganske betydelige økonomiske midler, og det store spørsmål er selvsagt hvordan disse skal skaffes. Forskjellige planer har vært lansert. Intet er ennå kommet ut av saken. Senest i går hadde vi et besøk av den israelske minister, som sa at de nå for sitt vedkommende var kommet til den konklusjon at det ville være best om man *ikke* ved Generalforsamlingen tok noe særlig omfattende initiativ for å løse dette problem. De sa at de trodde tiden ennå ikke var inne for å gjøre det. Man har for liten oversikt over *hva* som kan gjøres, *hvordan* det kan gjøres, og *hva* det vil koste. Blant annet er det i øyeblikket helt uklart hva Israel vil være villig til å gjøre for sin del, og det hevdes fra mange hold at skal man finne en løsning på dette problemet, må Israel i alle fall være villig til å ta *noen* – selv om det bare er en liten del – av disse flyktningene tilbake til Palestina. Det er imidlertid ingen lett sak, i og med den store innvandring som har funnet sted til Palestina i de senere år.

Det er vel mulig at det under Generalforsamlingen vil bli rettet ganske sterke henstillinger til den norske delegasjon om aktivt å ta opp et initiativ for å forsøke å finne en løsning på dette spørsmål, i all fall for å få begynt med å legge grunnlaget for en løsning av dette spørsmål. Hvis slike henstillinger kommer, må delegasjonen selvsagt ta dem under overveielse og rapportere hjem.

En må imidlertid innrømme at vi for øyeblikket er meget betenkte ved å skulle ta altfor omfattende eller sterke initiativ i disse sakene, idet vi vet at hvis vi gjør det, vil det før eller senere medføre finansielle og økonomiske forpliktelser for oss. Vi har betydelige utgifter på en rekke andre av FN's programmer. Det ville være ønskelig at vi bl.a. når det gjelder teknisk hjelp og andre programmer kunne gjøre mer enn vi nå gjør. Det er i den situasjon ikke så helt enkelt å engasjere seg altfor sterkt i et nytt initiativ, hvis vi ikke vet med noenlunde sikkerhet at vi har en økonomisk dekning for det vi gjør. Det er den betenkelighet vi nærer ved å engasjere oss i altfor sterk grad, i tilfelle vi skulle bli bedt om å ta et initiativ.

Men vi mener for øvrig at hele situasjonen når det gjelder flyktningeproblemet i Midt-Østen er så uklar i øyeblikket at det er nødvendig, før vi tar noe skritt videre, å få noe mer klarhet over innholdet av de planene som det arbeides med på forskjellige hold, partenes reaksjon på disse planene og partenes villighet til å være med på å forsøke å finne en løsning på disse problemer. Denne avklaring kan vi neppe vente å få før under selve Generalforsamlingen, så dette er et spørsmål som – så vidt vi kan forstå – må drøftes nærmere etter hvert som situasjonen blir avklart. Men vi er selvsagt helt på det rene med at den nåværende situasjon er meget utilfredsstillende. Midler må jo bevilges for å holde disse hundretusener av flyktninger i leirene. Vi er selv med på å bevilge disse midler, og dess før man kan få en ny linje i flyktningepolitikken i Midt-Østen, slik at de midler vi i ethvert tilfelle bruker kan bli anvendt til noe mer varig enn å holde liv i flyktningene, dess bedre vil det være.

Konrad Knudsen: Dette er jo en gammel affære – den er 9 år gammel nå. Jeg synes det er merkverdig hvis det ikke har vært satt ned en kommisjon til å legge opp slike linjer som det snakkes om her, så man kan komme noe lenger. Jeg vil bare spørre om det ikke foreligger noe i den retning. Man snakker nå, 9 år etterpå, om et initiativ! Jeg synes nok det burde ha kommet for mange år siden, og jeg hadde i all fall trodd at det hadde vært noen som hadde arbeidet med disse spørsmål og som hadde noe å legge fram.

Fung. utenriksminister Skaug: Jo, det har vært arbeidet meget med spørsmålet. Det foreligger en rekke forskjellige planer, men de er aldri kommet så langt at FN's generalforsamling har behandlet dem. Det foreligger nå – og det vil jo komme opp for Generalforsamlingen – en rapport om flyktningenes tidligere eiendommer i Israel og hele spørsmålet om kompensasjon til flyktningene for de eiendommer som er fratatt dem. Allerede det er et problem som har en veldig svær rekkevidde, for det reiser jo hele spørsmålet om Israels evne til, og mulighet for, å gi flyktningene den erstatning som de vel har krav på. Man regner med at storparten av denne flyktningemassen i tilfelle vil måtte finne fast, varig bosettelse i Irak, og det å finne muligheter for en fast bosettelse er et spørsmål om å skaffe midler til det, til den oppdyrking av land og den irrigasjon som trenges for å få en varig bosetting av denne landbruksbefolkningen.

Røiseland: Dette spørsmålet vedkjem vel ikkje berre flyktningane personleg, men det er vel i høgste grad eit politisk spørsmål og vedkjem heile det politiske tilhøvet i Mid-Austen og dermed spørsmålet om sjølvve verdshfreden. Ein kan derfor godt spørja om det ikkje er endå meir naudsynleg å løysa det spørsmålet enn det er å halda troppar på grensa mellom Palestina og Egypt. Eg meiner det er eit stort spørsmål. Derfor synest eg nok at det er mest uhyggeleg å la det driva. Det hadde vori over lag ynskjeleg om det kunne ha vori gjort noko verkeleg positivt for å få løyst det. Det er så, at vi må vel for så vidt vera redde for å engasjera oss lenger enn skinnfellen rekk, lenger enn at vi kan greia dei økonomiske skyldnadene. Men eg

synest likevel at vi skal heller prøva å tøya oss litt. Så vidt eg skjønner, vil vi vera viljuge til å vera med og ta utgiftene med å halda FN-troppar der nede. Då er det vel eit spørsmål om vi ikkje også burde vera viljuge til å tøya oss litt når det gjeld eit anna spørsmål som er minst like viktig. Eg er fullt klår over at det er vanskeleg, men det er ikkje berre inkonsekvent, det er mest uforsvarleg, å la det driva.

Wikborg: Får jeg først spørre: Er det de Forente Stater som har antydnet overfor oss at vi burde engasjere oss med et initiativ, eller hvem er det som har bedt oss om det eller har antydnet det?

Fung. utenriksminister Skaug: Vel, vi regner med at det vil komme, og det er allerede nevnt for ambassadør Engen underhånden. Vi har ikke fått noen offisielle henvendelser, men det er i underhåndssamtaler i New York at dette er kommet frem.

Wikborg: Ja, det kan jo hverken være araberstatene eller Israel.

Fung. utenriksminister Skaug: Nei, det er fra vestmakthold.

Wikborg: Det er jo de Forente Stater som i tilfelle kommer til å bære hovedbyrden, så hvis der kommer en henvendelse til oss fra de Forente Stater, bør vi kanskje være mer lydhøre enn om det kommer fra noen utenforstående. For dette er utvilsomt selve knutepunktet i Midt-Østen. Hvis ikke dette kan løses, får man ikke løst noen av de andre problemene. Jeg tror det er helt riktig, som det også står i dette PM'et, at det er *der* det begynner. De kan jo ikke få løst det selv, så fattige som disse landene er, og så dårlig næringsgrunnlag som det er i de landene i dag – i Irak og Jordan, som er de land som særlig kommer på tale. Der må kjempebevilgninger til på internasjonalt plan for å løse problemet. Bl.a. er det store irrigasjonsplaner som må realiseres for å kunne skaffe et jordbruksgrunnlag for en del av disse flyktningene, og der kommer hele spørsmålet med Syria inn, som jo disponerer en del av de vannreservoarer som skulle nyttes. Til syvende og sist – og der er jeg enig med hr. Røiseland – er dette et Øst-Vest-spørsmål, og jeg kunne tenke meg at Østblokken er interessert i å holde problemet svevende, for å ha dette uromomentet som de i tilfelle kan utnytte om det så ønskes.

Hvis det blir en omfattende plan – hvis det virkelig er mulig å gjennomføre det – må vi utvilsomt ta vår del av byrden. Verden er blitt en enhet, og det spørsmålet der nede angår oss like meget som de andre medlemslandene. Og som en liten nasjon uten noen spesielle interesser og uten at man kan mistenke oss for noe, har vi vel en særlig oppgave nettopp i den slags situasjoner. Jeg er helt enig med hr. Røiseland i at kan vi gjøre noe, må vi ikke stille oss avvisende.

Men etter det som Israels sendemann altså sa i går – og som kanskje strider litt mot det som står i dette PM'et – er jo utsiktene enda mørkere enn jeg trodde de var. For det nytter ikke hvis ikke Israel er villig til én av disse to tingene – enten å ta 50 000 eller 100 000 av flyktningene tilbake, eller å betale en rimelig kompensasjon. Hver gang jeg snakker med en av disse israelerne, fremholder de at de er villige til å

betale kompensasjon, men når det kommer til stykket er kanskje ikke villigheten så stor allikevel. Men jeg vil ikke uten videre tilråde at vi skulle stille oss avvisende hvis det kommer en anmodning om å ta et initiativ, især hvis det er de Forente Stater og Storbritannia som ber oss om det.

Formannen: Saken er jo at det foreligger både organer og planer når det gjelder flyktningsespørsmålet. Like etter 1948, da Israel ble opprettet, ble det av amerikanske eksperter utarbeidet den såkalte «Johnson-plan», som gikk ut på en overføring av flyktingene til andre arabiske stater, og der var planer for hvordan de der skulle skaffes levebrød osv. Man kan altså si at på det tekniske plan er for så vidt oppgaven ferdig til å løses. Men det som har gjort at man ikke er kommet noen vei i alle disse årene, er at det er blitt et politisk spørsmål. På grunn av det voldsomme motsetningsforhold mellom araberstatene og Israel har araberstatene sagt at den eneste løsning av flyktningsespørsmålet er at Israel tar flyktingene tilbake, for der har de jo sine gamle gårdsbruk, og det ene med det annet, så det er et relativt enkelt spørsmål. – Til det sier da Israel: Det kan vi selvsagt ikke gjøre, vi har nå en befolkning på ca. 1 million, og skal vi ta 900 000 flyktinger tilbake, får vi jo en enorm femtekolonne innen vårt eget land, og det kan vi ikke ha. – Dermed er altså spørsmålet blitt stående på denne måte.

Det som er nytt i saken, er for så vidt at etter alt det som hendte i fjor, har man reist spørsmålet om situasjonen nå kanskje hadde endret seg slik både i araberstatene og i Israel, at det skulle være mulig å begynne ganske forsiktig å få til en ordning av dette spørsmål. Forutsetningen er da at araberstatene erklærer seg villige til å ta noen av disse flyktingene og la dem få varig beskjeftigelse, altså la dem bli resettled i araberstatene. De vil da som kompensasjon kreve at Israel tar en del av flyktingene – selv om de altså ikke tar alle de 900 000 – og videre at de får økonomisk erstatning. Det er her Israel mener at så langt er ikke utviklingen kommet ennå. Men det vil jo vise seg under Generalforsamlingen, under kontakter dels med Israel og dels med araberstatene, om der er visse muligheter for å gjøre et fremstøt. Og det er vel først hvis *det* er tilfelle, at det blir spørsmål om å ta noe initiativ, og det er *da* det er uttrykt ønske om, så vidt jeg vet både fra de Forente Stater og Canada – og en kan si ganske underhånden og ikke på noen som helst offisiell eller halvoffisiell måte – at Norge kunne være med på et slikt initiativ. Det vil da eventuelt bli på den måten at man er med som forslagsstiller på et forslag i så henseende. Når man der gjerne vil ha Norge med, er det fordi vi jo har et godt navn, og vi kan ikke sies på noen måte å være innblandet i konflikten mellom Israel og araberstatene og skulle for så vidt ha forutsetning for å ha tillit fra begge sider.

Jeg ser det slik – som også både hr. Røiseland og hr. Wikborg gjør – at vi kan vanskelig nekte å være med på et sånt initiativ. Men vi må nok være forberedt på at vi, hvis planen skulle lykkes, påtar oss visse finansielle forpliktelser.

Fung. utenriksminister Skaug: Når det gjelder hr. Røislands og hr. Wikborgs påpekning av den store betydning som løsningen av dette problemet har, vil jeg si at jeg tror ikke det rår noen som helst uenighet mellom oss på det punkt. Vi

er alle enige om sakens betydning. Vi er også alle enige om at Norge, med sin fortid og sine tradisjoner i disse spørsmål, bør være aktivt. Vi må imidlertid være klar over det forhold at vi også har andre regninger som ligger på bordet – som jeg skal komme tilbake til senere under dette møte. Vi har en rekke andre krav, og vi synes at vi ikke i alt for sterk grad må eksponere oss, slik det lett kan skje ved at vi går sterkt inn for en sak og så etterpå ikke klarer å følge opp og ta vår andel av det det koster. Det er etter initiativ vi tidligere har vært med på, ønskelig å få økt en rekke bevilgninger til FN's hjelpearbeid på andre fronter. Det er spørsmål som vil komme opp i forbindelse med budsjettbehandlingen neste år, og som allerede er forberedt i Utenriksdepartementet. Det er flere ting der som er meget ønskelige, og hvor vi burde øke vårt bidrag. Det er forhold som vi ikke kan unnlate å ta i betraktning, for vi vet at det ikke alltid er så helt enkelt å få de bevilgninger til disse formål som vi gjerne ville ha. Det er det som ligger bak det jeg sa til å begynne med. For *det* er ganske sikkert, at er vi her langt fremme i rekken og tar et initiativ, så må vi også ta den konsekvens som følger. Vi må da støtte det opp økonomisk i en rimelig utstrekning og uten å gå tilbake på de ting vi allerede har påtatt oss.

Jeg mente heller ikke at vi skulle stille oss avvisende. Jeg sa at om spørsmålet om norsk støtte til et initiativ kommer opp i konkret form, så bør det rapporteres av delegasjonen hjem til Oslo, slik at vi kan få drøftet det her og kan få tatt de økonomiske konsekvenser opp i Regjeringen og med Finansdepartementet, som på det nåværende tidspunkt vanskelig kan gi sin tilslutning til noen ting. Men vi kan i all fall ikke i FN gå inn for planer og ideer som vi vet at vi for tiden ikke har økonomisk dekning for. Vi har gjort det enkelte ganger tidligere, og vi mener det er uheldig.

Det er for øvrig ikke her spørsmål om å velge mellom å holde tropper i området og å gå inn for en løsning av dette flyktningeproblemet med de konsekvenser det medfører. I første omgang og for lang tid fremover vil det bli nødvendig både å ha troppene og å gå i gang med dette arbeidet med å skaffe en fast bosettelse for flyktningene.

Selvik: Det er naturligvis riktig, som fung. utenriksminister påpeker, at vi må være varsomme og ikke gå inn for planer som vi ikke har økonomisk dekning for. På den annen side bidrar vi jo nå – er det ikke med en halv million? – til bare å opprettholde disse flyktningeleirene.

Fung. utenriksminister Skaug: 300 000.

Selvik: Det er i all fall et ganske betydelig beløp, og vi hadde jo gjerne sett at vi hadde kunnet bruke disse pengene på en fornuftigere måte, for å få en *varig* løsning av problemene – det har jo vært påpekt nær sagt hver eneste gang vi har bevilget disse pengene. Og så har jo FN også sine bevilgninger til teknisk og økonomisk hjelp for underutviklede land. De måtte også kunne komme dette område og disse flyktninger til gode, når man først fikk saken på glid. Vi skal ikke se så helt bort fra de muligheter som der måtte være når man først kunne komme i gang.

Ellers er det etter min oppfatning de politiske vanskeligheter som man må legge hovedvekten på. Jeg tror nok at der er liten utsikt til å få gjort noe før man får lagt et visst press på Israel for å få det til å strekke seg litt lenger enn det har vært villig til hittil. Naturligvis er det helt håpløst å tenke på at de kan ta tilbake *alle* flyktingene, men en *del* måtte de da kunne ta tilbake, og jeg synes at de burde strekke seg lenger enn de hittil har gjort. Det burde vi bidra til å gjøre klart for dem.

Ellers tror jeg ikke at vi kommer stort lenger i denne debatten her i dag. Men det vil være viktig for oss å bli best mulig orientert om det arbeid som man må formode er gjort nå i det siste året for å skape muligheter for å ta opp flyktningspørsmålet til en løsning.

Fung. utenriksminister Skaug: Kan jeg få nevne før representanten Wikborg får ordet, at FN's nåværende bevilgning til teknisk hjelp allerede er lang fra tilstrekkelig for de arbeidsoppgaver som man har påtatt seg, og det er et aktuelt problem for vårt vedkommende å øke vårt tilskudd der, for at man bedre skal kunne vareta de arbeidsoppgaver man allerede har. Der er altså ikke så veldig mye å ta til nye prosjekter. Og selv om man, hvilket jeg mener er riktig, går inn for et varig bosettingsprogram for flyktingene – en gang må det jo komme – så kan man jo ikke uten videre bruke de 300 000 som vi nå bevilger som vår andel til flyktningsarbeidet. Vi må ha ekstra midler til dette, for det å flytte disse flyktingene vil for det første ta lang tid, og for det annet vil det komme til å dreie seg om ganske andre beløp. Og de som er igjen i flyktingeleirene, må jo også eksistere mens denne prosess foregår.

Vatnaland: Det er visst ålmenn semje om at Noreg bør vera aktivt med når det gjeld å få løyst dette spørsmålet, som – som det er sagt – er eit politisk spørsmål. Men eg deler fullt ut dei tvilsmåla som fungerande utanriksminister her har gjevi uttrykk for med omsyn til dei økonomiske konsekvensane, og eg vil gjerne ha litt meir oversyn over kva det vil føra med seg av økonomiske skyldnader, før eg vil våga meg til å gå noko langt stykke der.

Wikborg: Vi må selvfølgelig være varsomme med de økonomiske konsekvensene, det er vi nok klare over alle sammen. Men jeg ser det slik at om det blir tatt et initiativ, så medfører det i og for seg ikke noen spesielle økonomiske konsekvenser enten Norge er med på det eller ei. For resulterer initiativet i en omfattende plan som får internasjonal tilslutning, så kan vi ganske enkelt ikke holde oss tilbake, da må vi være med der på samme måte som vi har vært med i alt annet FN's arbeid. Så hvis der f.eks. kommer en plan om noen hundre millioner dollar – som det har vært antydnet – og den blir vedtatt av medlemslandene for øvrig, kan Norge ikke holde seg tilbake. Jeg tror at vår stilling økonomisk sett blir den samme enten vi er med nå på et initiativ eller vi holder oss i bakgrunnen og så senere må delta i den plan som – og der er jeg helt enig med fung. utenriksminister – den plan som *må* komme. Dette spørsmålet *må* løses, det kan ikke holdes drivende slik i det uendelige. Derfor tror jeg at om vi er med på et initiativ nå i den forestående

Generalforsamling, vil ikke det øke våre økonomiske forpliktelser utover hva de allerede vil være ifølge sakens egen natur.

Fung. utenriksminister Skau: Det er selvsagt overmåte vanskelig å kunne si noe med bestemthet om det spørsmål hr. Wikborg sist nevnte. Og det er heller ikke gjenstand for diskusjon hvorvidt vi skal være med eller ikke. Det er klart at vi må være med. Det er spørsmål om hvor sterkt vi skal gå inn for å få de andre land med. Der påtar vi oss en ganske stor moralsk forpliktelse til å følge dette opp. Jeg mener og ønsker at det skulle gjøres, og det er ingen tvil om Utenriksdepartementets innstilling i denne sak. Vi mener at man bør gjøre alt hva der kan gjøres, og at vi bør støtte opp under og være med. Men vi har villet nevne de betenkeligheter som jeg her har gjort rede for, fordi vi har en viss erfaring med hensyn til de vanskelighetene som kan melde seg i neste omgang – ikke minst i forbindelse med de forskjellige programmene vi nå er med på, og hvor det etter vår tidligere innstilling og opptreden er i høy grad ønskelig at vi kan yte et større bidrag enn vi gjør. Vi vurderer derfor dette ganske realistisk ut fra den situasjon vi har her hjemme og hva der er mulig å få til. Det er klart at man kan ikke i dag komme så veldig langt, og vi har tatt ad notam det som her er nevnt.

Jeg tror at den eneste mulige fremgangsmåten er at delegasjonen lytter og hører på alle forslag og henstillinger som kommer, så langt råd er får rede på hva man konkret kan tenke seg å gjøre, og at man så langt råd er konkret kan få fastlagt hva man synes det er rimelig at vi skal delta med. Jeg nevner dette spesielt fordi jeg senere i møtet skal få lov til å gjøre rede for tre saker som alle er meget viktige, og hvor det ut fra politiske vurderinger er meget ønskelig at vi kan være med, men hvor det vil komme til å måtte føre til økonomiske konsekvenser for oss.

Når det ellers gjelder situasjonen i Midt-Østen, er det riktig at forholdene nå er meget roligere. Jeg vil ikke si at de er rolige – det er stadig episoder langs grensene – men de er så pass meget roligere at det nå burde være muligheter for å påbegynne et slikt program for varig bosetting. Det er jo et program som det i alle fall vil måtte ta lang tid å gjennomføre, og dess før man kunne komme i gang med det, dess bedre vil det selvsagt være. Det er noe vi alle sammen ønsker må skje.

Formannen: Jeg forstår det slik at det her i komiteen i sin alminnelighet er ønske om at Norge bidrar det vi kan på den kommende Generalforsamling for eventuelt å få til en ordning av flyktnings spørsmålet. Men hvis det kommer så langt at det er utsikt til å få tatt i all fall det første skritt, og at det blir spørsmål om konkrete planer, hvor omkostningene, og dermed også eventuelt vår andel, kan anslås, må saken forelegges for Oslo, om vi da skal være initiativtager eller forslagsstiller, og ta de økte forpliktelser som dermed følger. Altså, selv om det nok er riktig som hr. Wikborg sier, at vi under alle omstendigheter må være med her, er det klart at vi er sterkere bundet om vi har vært med å fremsette forslag, så den sak er det jo da all utsikt til at vi må komme tilbake til.

Jeg vet ikke om vi da kan erklære oss ferdig med det punkt.

Nå er klokken over 12, og da skulle vi ta oss en halv times pause.

Wikborg: Hvor lenge har formannen tenkt at vi skulle fortsette?'

Formannen: Vi må i all fall kjøre på til kl. 3. Da, kl. 3, får vi ta en oversikt, og hvis det da er mulighet for at vi kan bli ferdige til kl. 4, vil jeg foreslå at vi fortsetter til kl. 4. Er det kl. 3 helt klart at vi må bli sittende til kl. 6 eller 7 for å bli ferdige, vil jeg foreslå at vi tar et kort møte i morgen formiddag. – Møtet utsettes da til kl. 12.35.

Møtet fortsatte etter pausen.

Formannen: Jeg tenker vi begynner igjen, selv om ikke alle er kommet. Statsråd Skaug vil da nytte høvet til å redegjøre for en del spørsmål på dagsordenen som sannsynligvis ikke er av så stor betydning.

Fung. utenriksminister Skaug: Da vil jeg gjerne vente med å ta opp nedrustningsspørsmålet til alle medlemmene er kommet, og i mellomtiden bare få nærmest summere opp enkelte av andre gjenstående poster.

Kypros-spørsmålet, Vest-Irian-spørsmålet, Korea-spørsmålet og Kashmir-konflikten vil igjen komme opp på Generalforsamlingen til debatt. Det er mulig at ikke Kashmir-spørsmålet kommer opp. Det vil bli en situasjon som er mer eller mindre som den man har hatt før.

Når det gjelder *Kypros*, har vi fra norsk side aldri vært stemt for at FN skulle ta opp den sak. Vårt standpunkt har vært at det neppe var sannsynlig at en realitetsdebatt i Generalforsamlingen ville bidra til en løsning av problemene der. På den annen side kunne det være grunn til å frykte for at en debatt for åpen scene i FN ytterligere ville vanskeliggjøre forholdet mellom de direkte berørte land og svekke de utsikter som måtte være til stede for en løsning ved forhandlinger dem imellom. Etter den avspenning som nå har funnet sted, og med de underhåndskontakter som har pågått i disse dagene, synes det å være muligheter for en tilnærming mellom partene. Vår oppgave på Generalforsamlingen i denne sak bør vel være, at vi for det første ikke setter oss mot at saken blir tatt opp igjen, at vi forsøker å støtte den omformulering som kanskje er nødvendig i forbindelse med et gresk forslag til dagsorden, og at vi i sin alminnelighet gir delegasjonen en vid fullmakt til i samråd med andre lands delegasjoner å arbeide for at Kypros-spørsmålets behandling under den 12. Generalforsamling blir så lite tilspisset som mulig.

Korea-spørsmålet vil også komme opp igjen, og vi er der sterkt interessert i å høre hva man på svensk side har å si om den sak, idet jo svenskene er medlem av overvåkingskommisjonen. Noen særlig nytte har denne kommisjon ikke hatt anledning til å gjøre. Det vil måtte bli en debatt i Generalforsamlingen. Vi mener at delegasjonen der bør forsøke å forholde seg som i fjor, være avventende og være forsiktig og ikke ta noen spesielle standpunkter.

Når det gjelder *Vest-Irian*, mener vi delegasjonen i år bør følge samme linje som i fjor: støtte det nederlandske standpunkt.

Vi vet ikke om *Kashmir-konflikten* vil bli tatt opp. Det har vært annonsert at Pakistan ville ta saken opp igjen i Sikkerhetsrådet. Om den vil bli ført fram i Generalforsamlingen, kjenner vi ikke til. Om så skulle skje, er det vel det fornuftigste at vi – alle forhold tatt i betraktning – unnlater å bli noe særlig engasjert.

Jeg hopper over forholdet med Algerie, og vil nå ta *nedrustningssaken*. Når det gjelder nedrustningsspørsmålet, kan vi vel, som situasjonen nå ligger an, regne med at det også i år kommer til å bli et av de vanskeligste spørsmål å håndtere på Generalforsamlingen, kanskje ikke så meget på grunn av de konkrete nedrustningsforslag fra underutvalget i London, som på grunn av den fremtredende rolle som ordskiftet om prøveekspløsjonene og kontrollen med produksjonen av kjernefysiske våpen og materiell sikkert vil komme til å spille under den kommende Generalforsamling.

Som kjent, har forhandlingene i Underutvalget for nedrustning i London nå pågått mer eller mindre uavbrutt siden den 18. mars i år. På forhånd var det stilt ganske store forhåpninger til at man denne gang skulle klare å få til en delvis nedrustningsavtale. Det var det man satset på, i motsetning til tidligere, da forhandlingene jo dreide seg om altomfattende nedrustningsavtaler. Arbeidet i Underutvalget i London er jo formelt ikke avsluttet, det siste møte er vel i dag, men det har jo allerede nå i noen tid vært på det rene at drøftelsene i Underutvalget ikke ville komme til å føre til enighet, og dermed er det skapt en overordentlig vanskelig situasjon.

Det har nok under forhandlingene foregått en viss tilnærming av partenes standpunkter i enkelte spørsmål, men det må sies at Sovjet-Samveldet og Vestmaktene fortsatt står langt fra hverandre i de avgjørende spørsmål, f.eks. som spørsmålet om kontroll med gjennomføringen av nedrustningsvedtakene og spørsmålet om de kjernefysiske våpen og prøvene med dem. De siste Vestmaktforslag er lagt fram for noen tid tilbake. De er omdelt til komiteens medlemmer i norsk oversettelse, og jeg skal ikke gå inn på detaljer. Det i nedrustningsforslagene som først og fremst, tror jeg, bør samle vår oppmerksomhet, er spørsmålet om prøvene med de kjernefysiske våpen og kontrollen med produksjonen av dem. Den rapporten som nå vil bli fremlagt for den samlede nedrustningskomite, vil komme til å bli en oppsummering av standpunktene på begge sider, og en må vente at debatten i Generalforsamlingen under disse omstendigheter vil bli preget av forsøk på å utnytte denne situasjon propagandamessig, og da selvsagt spesielt i relasjon til de kjernefysiske våpen.

I denne situasjon er det mange regjeringer, og særlig regjeringene i NATO-landenes krets, som vil komme i en overordentlig vanskelig situasjon på grunn av den sterke opinion som etter hvert har dannet seg i mange land når det gjelder de kjernefysiske prøveekspløsjoner, og den utbredte uro som hersker omkring de riktig nok usikre følger av det radioaktive nedfall fra prøveekspløsjonene.

I Norge er jo folkeopinionen sterkt opptatt av disse spørsmål særlig i forbindelse med dr. Schweizers appell, og Stortinget har jo også henstilt til Regjeringen å arbeide for at Schweizerappellen kan bli realisert. Utenriksminister

Lange drøftet denne situasjon her i komiteen like før Stortinget tok ferie, og omtalte da bl.a. muligheten for å ta et nytt norsk initiativ i denne sak under den kommende Generalforsamling. Som man vil huske, var tanken den at man i løpet av sommeren skulle undersøke innstillingen, synspunktene, hos våre viktigste allierte og deretter drøfte spørsmålet om det ville være hensiktsmessig med et nytt norsk initiativ, og hvordan man i tilfelle mente at et nytt norsk initiativ skulle fremmes. Slik som forhandlingene i London utviklet seg, var det ikke hensiktsmessig eller aktuelt å foreta disse underhåndsundersøkelsene i den første del av sommeren, men så snart det var klart, i all fall noenlunde klart, at forhandlingene i London ikke ville føre til noe resultat, tok vi dette spørsmål opp. Vi sendte instruksjon til delegasjonen i New York om å foreta en sondering i Ottawa, og spørsmålet ble samtidig drøftet med våre viktigste allierte i Paris. Jeg tror jeg kan gi den beste innføring både med hensyn til vår vurdering av situasjonen og med hensyn til den sikkerhetspolitiske og militære vurdering av situasjonen på vestmakthold ved at jeg refererer først den instruks som vi sendte, og som var grunnlaget for forespørslene, og så et sammendrag av de så å si enstemmige vurderinger vi har fått fra de land hvortil våre henvendelser ble rettet, nemlig Canada, Storbritannia, de Forente Stater og Frankrike.

Instruksene, som ble sendt likelydende til Ottawa og Paris, lyder som følger:

«Departementet har ingen spesielle bemerkninger til vestmaktens samlede plan for en delvis nedrustningsavtale, slik denne er formulert i dokument RDC/57/305, innsendt med ovennevnte brev.» – Det var den plan som da forelå.

«Departementet anser det imidlertid mulig at den forbindelse dokumentet etablerer mellom spørsmålet om prøver med kjernefysiske våpen og andre deler av nedrustningskomplekset, vil føre til at det ikke lar seg gjøre å oppnå enighet om stans i de kjernefysiske våpenprøver. Situasjonen vil da under FN's Generalforsamling være at det ikke har vært mulig å oppnå enighet om en begrenset avtale, og debatten vil formodentlig i sterk grad komme til å dreie seg om de kjernefysiske våpen og prøvene med disse.

Under selve drøftelsene i Rådet» – det er Det nordatlantiske råd – «bes delegasjonen innskrenke seg til å peke på den vanskelige situasjon som vil oppstå dersom forhandlingene i FN's Underutvalg ikke fører til noe resultat, og understreke at i en slik situasjon vil den norske regjering måtte overveie å ta opp på ny forslaget om forhåndsregistrering av kjernefysiske prøveekspløsjoner, muligens også andre forslag når det gjelder prøveekspløsjoner med kjernefysiske våpen, under 12. Generalforsamling. Slike eventuelle forslag vil på forhånd bli drøftet med våre allierte.

Delegasjonen bes ennvidere underhånden ta kontakt med de viktigste av vestmaktens NATO-delegasjoner og påpeke for dem den uro som gjør seg gjeldende innen folkeopinionen i Norge når det gjelder prøvene med kjernefysiske våpen. Delegasjonen bes peke på at det vil kunne bli vanskelig for regjeringen å unnlate å støtte forslag om stans av prøvene under de Forente Nasjoners 12. Generalforsamling. Andre NATO-land vil formentlig

være i den samme situasjon. Viktigere enn hensynet til opinionen i NATO-landene selv er imidlertid hensynet til verdensopinionen i sin alminnelighet, og spesielt i de ikke-engasjerte land i Asia og Afrika. Det antas at det politisk sett på lengre sikt vil være av den aller største betydning for den vestlige verden at den ikke fremtrer som negativt innstillet til spørsmålet om å fjerne farene for fortsatte prøver med kjernefysiske våpen. Betydningen herav er så stor at det vil være berettiget å ta visse sikkerhetsmessige risikoer.

Delegasjonen bes gjøre oppmerksom på at man fra norsk side enda ikke har gjort seg opp noen endelig mening om arten av eventuelle forslag, men at et tidsbegrenset moratorium uten andre vilkår enn kontroll med gjennomføringen av det og et forslag om kontrollert frivillig avståelse av produksjon av kjernefysiske våpen er blant dem som er under overveielse.

Det forslag som nå er fremlagt fra vestmaktens side gjør det første 12 måneders moratorium betinget av godkjenning av øvrige deler av forslaget, herunder prinsipiell enighet om at det i løpet av neste 12 måneders periode vil bli innført kontrollert forbud mot produksjon av kjernefysiske våpen. Det er imidlertid ingen sikkerhet for at det i løpet av den første 12 måneders periode er mulig å skape grunnlag for neste periode. Dette skulle vise at vestmaktene er beredt til å ta et betingelsesløst moratorium på 12 måneder. Det er riktignok knyttet sammen med andre nedrustningstiltak. Denne sammenheng er sikkerhetsmessig bestemt, men er politisk sett en svakhet ved forslaget, idet den gjør det vanskeligere å presentere dette overfor opinionen.

Det reiser seg derfor spørsmål om det ikke alvorlig bør overveies hvorvidt en på vestlig hold bør forberede seg på under Generalforsamlingen å løsrive forslaget om det første 12 måneders moratorium og presentere dette som et selvstendig forslag. Bare på denne måte synes det mulig for vestmaktene å fravriste Sovjet-Samveldet initiativet i nedrustningssaken og forhindre den propagandamessige vinning som Sovjet-Samveldet ellers vil få på dette punkt. Man kan forøvrig ikke se bort fra muligheten av at et land som Sverige vil gå sterkt inn for en slik linje, og dette vil reise spesielle vansker for Norge når det gjelder hensynet til folkeopinionen.

Delegasjonen skal på denne bakgrunn be om å få såvidt mulig utførlige opplysninger om de fire vestmaktens planer for det tilfelle nedrustningsforhandlingene ikke skulle føre til noe resultat på det grunnlag som nå er trukket opp.

Delegasjonen bør søke å bringe på det rene vestmaktens reaksjon på eventuelle forslag som antydnet ...»

Dette var den instruks som gikk til New York og Paris, og som vi ba om å få en reaksjon på. Med hensyn til reaksjonen vil jeg gjerne referere den innberetning delegasjonen i Paris sendte, og som gir det som vi nesten kan kalle den samstemmige reaksjon fra alle dem som er blitt forespurt, altså våre fire vestlige allierte.

Innberetningen lyder:

«Delegasjonen har i samsvar med instruks tatt kontakt med den amerikanske, den britiske, den franske og den kanadiske NATO-delegasjon ...

Det var enighet om at man ikke kan vente noen fremgang med nedrustningssaken i tiden frem til FN's hovedforsamling tar til i New York.

De fire har enda ikke lagt opp noen fast felles plan for hvordan de vil håndtere situasjonen under Hovedforsamlingen. Det er imidlertid tydelig at alle fire mener at det vestlige forslag til begrenset nedrustningsavtale vil være et brukbart opplegg både i forhold til Hovedforsamlingen og den offentlige opinion. De mener at det vil bli forstått at man ikke kan ta de enkelte punkter i forslaget hver for seg, og spesielt sammenhengen mellom stopp i produksjonen av kjernefysiske våpen og stans i prøve-ekspløsjonene kan argumenteres. Når det gjelder den ventede pågang for å få et moratorium i prøvene, mener de å kunne begrunne og stå på at det som er det avgjørende, er å oppnå en stans i produksjonen av kjernefysiske våpen. Et moratorium uten stans i produksjonen gir ikke økt sikkerhet, men kanskje en falsk følelse av bedret internasjonalt klima.

Når det gjelder følgene av prøve-ekspløsjonene, spørres det med interesse om hva det i grunnen er for helsemessige konsekvenser vi er sikre på og opptatt av. Generelt synes oppfatningen blant de fire å være at det ikke er grunn til frykt for følgene av de prøver som hittil har vært avholdt og er sannsynlige i de nærmeste årene.

Delegasjonen har ikke funnet noe holdepunkt for antagelse om at de fire vestmaktene nå skulle være mere villige til å løsrive tilbudet om det første 12 måneders moratorium fra det øvrige utkast til begrenset nedrustningsavtale. Alle de fire vestmaktene synes å stå helt fast på dette punkt. Hovedbegrunnelsen er de også enig om: Går man nå med på et betingelsesløst moratorium, minskes sjansene for å få Sovjet-Samveldet med på en stans i produksjonen av kjernefysiske våpen. I tilfelle kommer så nok en del særhensyn for Frankrike og Storbritannia. Spesielt for Frankrike er det et hovedpunkt at de ikke vil gå med på en stans i prøvene uten at også den nåværende situasjon med opplegg av stadig større lagre av atomvåpen i Sovjet-Samveldet, Sambandsstatene og Storbritannia bringes til opphør. Bare på disse vilkår er Frankrike beredt til å avstå fra å bli en atommakt, som selv produserer kjernefysiske våpen.

Det var i grunnen bare på britisk hold det ble erkjent at det var et reelt opinionstrykk for å få slutt på prøvene. Alle fire delegasjoner var vel kjent med vår holdning i saken, og at det var et sterkt og utbredt ønske i Norge å kunne medvirke til en stans i prøvene. Underhåndskontaktene ledet utvilsomt til at dette igjen ble innrapportert til London, Ottawa og Washington. Alle fire delegasjoner ga uttrykk for tilfredshet over at vi i tilfelle ville konsultere våre allierte før vi foretok oss noe under FN's hovedforsamling. Dette ble fremhevet fra fransk og amerikansk side.

Reaksjonen var i alle fire delegasjoner klar og entydig negativ når det

gjaldt et eventuelt norsk initiativ eller støtte til forslag fra annet hold om å løsrive moratorium fra nedrustningsforslaget forøvrig, og spesielt fra betingelsen om stopp i produksjonen av kjernefysiske våpen. Spesielt fra amerikansk, men også fra fransk side, ble det anført med styrke at norsk støtte til den sovjetiske holdning ville bety en svekkelse av det vestlige samhold. På amerikansk hold ble det også anført at man måtte frykte at det direkte kunne medvirke til en steilere og mer avvisende sovjetisk holdning i det videre arbeid for nedrustning. Skulle Norge i FN gi uttrykk for ønskeligheten av et isolert moratorium, ville det utvilsomt komme til å vekke betydelig oppmerksomhet og volde atskillig bekymring innen NATO. Etter diskusjonen av nedrustningssaken i NATO-rådet, mener Delegasjonen at Norge ikke vil få støtte i Rådet, unntatt kanskje fra Danmark. Danmark har forøvrig i det hele tatt ikke uttalt seg i nedrustningsdrøftelsene i august måned.

Den negative holdning hos de fire vestmakter er ikke overraskende. Det er jo heller ikke noe nytt standpunkt. Etter Delegasjonens oppfatning er dette standpunkt også vel forståelig i den foreliggende situasjon, da det nok enda – særlig fra amerikansk side – gjør seg gjeldende håp om å kunne gjøre fremskritt med selve nedrustningssaken. Det ønsker man ikke å forskjertse ved betingelsesløst å gå med på Sovjet-Samveldets ønsker.

Resultatet av underhåndskontakten blir derfor at Delegasjonen må fastslå at om man fra norsk side går inn for et isolert moratorium, vil det volde alvorlig bekymring, både fordi det vil kunne redusere mulighetene for fremgang med nedrustningssaken, og fordi det vil svekke det vestlige samhold. På den annen side regner de fire kanskje med og ser det som naturlig om vi eventuelt tar opp igjen registreringsforslaget. Da dette forslag jo i en betinget form er innarbeidet i forslaget til nedrustningsavtalen, kan man vel nå vente støtte fra vestlig hold.

...

Tanken om kontrollert frivillig avståelse fra produksjon av kjernefysiske våpen fant Delegasjonen det vanskelig å presentere med styrke, da det jo enda ikke foreligger noen konkret skisse, og fordi man ikke kjenner til hvordan man på svensk side vil stille seg til et slikt forslag. Tanken ble imidlertid berørt under samtalene. Der var ingen reaksjon. Den britiske delegasjon betegnet imidlertid tanken som interessant, men også på det hold ble den nærmest tatt til etterretning.»

Så vidt rapporten fra Paris. – Den er helt på linje med det som er sitert i rapporten fra samtaler i Ottawa. Man kan selvsagt spørre hva som er grunnen til denne etter vår oppfatning så steile holdning som Sovjet-Samveldet har inntatt i de senere faser av nedrustningsforhandlingene i London, og mange spekulasjoner gjør seg gjeldende i den sammenheng. Det skulle vel ikke være nødvendig å gå særlig inn på den sak nå. Vi får her konstatere den foreliggende situasjon som et faktum. Om det er interne maktkamper i Russland, om det er vesentlig propagandamessige hensyn, om det er det forhold at Russland nå føler seg så sterkt at det ikke ønsker en

nedrustning, – det er spørsmål som vi ikke kan gi noen endelig vurdering av. Men det avgjørende i hele situasjonen, og det som vil kunne komme frem og skape vanskeligheter for oss, er spørsmålet om prøveeksplosjoner og spørsmålet om sammenhengen mellom prøveeksplosjoner og kontroll med produksjon av disse våpen. Det kan jo ikke være tvil om at man på russisk side vil utnytte den nå foreliggende situasjon til det ytterste. Ikke å gå inn for et betingelsesløst moratorium – og ikke bare det – men å gå imot et betingelsesløst moratorium, er selvsagt ingen lett sak.

Når det gjelder selve diskusjonen om dette i FN, så er det neppe sannsynlig at den egentlige diskusjon vil ta til før den politiske komite får saken, antagelig ikke før i begynnelsen av november. Det er i hvert fall vestmaktenes plan å forsøke å få til en slik timetabell, og det er deres håp – i all fall i øyeblikket – at man kan unngå en altfor opprivende debatt under selve generaldebatten i Hovedforsamlingen. Om det skal lykkes, er selvsagt et meget stort spørsmål, og det er langt fra utelukket at man kan få en generaldebatt om dette spørsmål i begynnelsen av debatten i hovedforsamlingen. Det som vel videre er nokså klart i denne situasjon, og som vi har fått tilkjennegitt, er at vestmaktene håper at det i ukene fremover skal være mulig å snakke videre om selve nedrustningsforslaget på den basis som nå er etablert, og det tør vel også være at det som nå foreligger fra vestmakthold ikke er vestmaktenes siste ord i saken. Den taktikk de har lagt opp, er så vidt man kan forstå en taktikk som tar sikte på å vinne tid for å komme frem til noe reelt i selve nedrustningssaken, og de ser det da derfor også slik, at om man helt fra starten av får en løsrevet debatt om forbud eller ikke forbud mot prøvene, så vil man ha tapt de sjanser som måtte eksistere for å prøve å komme videre med selve nedrustningskomplekset. Hvis Sovjet-Samveldet nå vinner den debatten og tvinger oss over til å innta deres standpunkt med hensyn til et betingelsesløst moratorium, så er det vel all grunn til å frykte at det skal bli overordentlig vanskelig å få tatt opp nedrustningsspørsmålet igjen på en realistisk basis. Jeg tror at dette er den hovedbetraktning som gjør seg gjeldende fra vestmakthold og som ikke bare er de fire vestlige stormakters, men alle de øvrige NATO-lands syn.

Regjeringens sikkerhetsutvalg har drøftet denne situasjon inngående og særlig med tanke på det tidligere antydende norske initiativ, og Regjeringens sikkerhetsutvalg er kommet til det resultat, som jeg gjerne vil forelegge for komiteen, at det i den nåværende situasjon – alle forhold tatt i betraktning – neppe bør komme på tale å fremme noe eget norsk initiativ på det nåværende tidspunkt. Man mener at nedrustningssaken nå er best tjent med at man søker å sikre en bredest mulig oppslutning om det vestlige forhandlingsopplegg og særlig å søke støtte i den nøytrale del av verden.

Regjeringen er innstillet på nøye å følge utviklingen i nedrustningssaken under generalforsamlingen og vil ikke utelukke at det kan bli nødvendig å endre vår innstilling dersom forholdene skulle gjøre det mulig og hensiktsmessig for oss å spille en mer aktiv rolle og å fremme et norsk forslag. Spesielt mener Regjeringen at man ikke kan se bort fra den mulighet at det norsk-japansk-kanadiske forslag om forhåndsregistrering kan komme mer i forgrunnen igjen som et selvstendig første

skritt for å bringe radioaktiviteten i atmosfæren under kontinuerlig betryggende internasjonal kontroll.

Kanskje forsvarsministeren ønsker å si noe om den militære side av saken?

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen. – Er det noen som forlanger ordet?

Røiseland: Eg synest for min part at det er grunn til å takke Regjeringa for den klåre og greie instruks ho har sendt delegasjonen i New York, og dei ymse freistnader som er gjort for å etterkoma oppmodinga frå Stortinget. Eg er samd i at vi må sjølvsgt ta alt mogeleg omsyn til våre partnarar i NATO når det gjelde den saka, – det meiner eg må vera heilt klårt. På den andre sida er det ikkje nokon tvil om kvar det norske folket vel står og kva det ynskjer i denne saka. Det viser seg altså at vestmaktene meiner at i alle fall for tida må ein sjå spørsmålet om forbod mot prøver med kjernefysiske våpen i nøye samanheng med stans i produksjonen av atombomber. Eg kan forstå det synspunktet, men eg meiner nok det er eit synspunkt som kan diskuterast. Grunngevinga for det standpunktet som vestmaktene har teki, er at dei meiner at det seinare i tilfelle vil bli vanskelegare å få Russland til å gå med på ein reduksjon eller stans i produksjonen. Det er så. Men ein kan sjølvsgt godt drøfta kva vekt ein skal leggja på det resonnementet. Som situasjonen er, meiner eg, som utanriksministeren òg har sagt, at det kan godt vera at vestmaktene no har teki det standpunktet dei har, for å vinna tid, og då kan eg vera samd i at vi også prøver å vinna tid og ser korleis det går. Men det ville no faktisk vera synd dersom ein skulle gå tilbake på det initiativ som alt er vist frå Regjeringa med framlegget om førehandsregistrering, og seia at også det fell bort og glid heilt ut av biletet. Vi må i alle fall gjera det vi kan for å halda det oppe og levande og elles prøva å koma noko lenger fram. Men eg går ut frå at ein seinare vil ha meir klårleik over dette spørsmålet, og at vi også får koma tilbake til det. Det vil kanskje bli eit møte i denne komite seinare nærare nyttår.

Fung. utenriksminister Skaug: Vi forutser at det er vanskelig å ta opp registreringsforslaget i dets opprinnelige form. Det står nå som ett av forslagene i underutvalgets rapport. Vi antar etter de uttalelser vi har fått, at ingen vil se noen vanskeligheter ved å ta et lignende forslag opp igjen. En annen ting er naturligvis at man på sovjetisk side vil si igjen, som det er sagt før, at dette er jo ikke noe forslag som det er noen særlig idé å vedta, det går ikke langt nok, Men det kan godt utvikle seg en situasjon under generalforsamlingen som blir såpass vanskelig at det å fremme registreringsforslaget igjen, kanskje med en viss utbrodering på visse punkter, er det eneste positive man kan få ut av debatten.

Røiseland: Det vil sikkert vera høve til det.

Fung. utenriksminister Skaug: Overfor verdensopinionen vil registreringsforslaget godt kunne forklares, for prøvene kan jo konstateres i all fall, og med registreringsforslagets nåværende ordlyd skal de som vil sette i gang

prøveeksplosjoner, rapportere dette lang tid i forveien til FN's teknisk-vitenskapelige komite som da kan få anledning til på en selvstendig og uavhengig basis å vurdere de antagelig mulige virkninger av en slik prøveeksplosjon og gjøre de resultater de er kommet til, kjent. Dette er selvsagt ikke så langt som man kunne ønske å gå, men i en vanskelig situasjon vil det kunne være et positivt bidrag som kanskje kan ha noen betydning, og kanskje ikke så liten betydning heller for å berolige verdensopinionen. På det punktet tror jeg ikke det vil være noen vanskeligheter. Spørsmålet er bare når en eventuelt skal fremsette forslaget igjen. Jeg tror at dette spørsmål kan drøftes underhånden med andre interesserte. Det gjelder jo her å legge frem et slikt forslag på et tidspunkt hvor det er hensiktsmessig. Og selv om vi kan tenke oss å fremme det igjen, er det derfor ikke nødvendig at vi skal gjøre det med en gang.

Watnebryn: Det er jo en viktig oppgave både for statsmyndighetene og for de enkelte partier, skulle jeg tro, så langt de kan å medvirke til at det ikke skapes en opinion i Norge som vil gå på tvers av våre interesser. Der har vi jo tross alt noen muligheter. Den sammenheng som er mellom stans med prøvene med kjernefysiske våpen og stans med produksjonen, er jo ikke helt innlysende uten at man forklarer det nærmere. For det første har man den siden som altså understrekes her, at man kan regne med at det blir vanskelig å få Sovjet med på reelle forhandlinger om nedrustning, men dessuten har det en annen meget vesentlig side, og jeg skulle tro at det er en meget viktig og meget nødvendig oppgave for oss å søke å få gitt de faktiske opplysninger i en form som gjør dem tilgjengelige for folk i sin alminnelighet. Det vil jo være meget beklagelig hvis vi selv medvirker til at det kan dannes en opinion som kan bringe oss til politisk å gjøre ting som er stikk i strid med våre virkelige interesser.

Fung. utenriksminister Skaug: Til det hr. Watnebryn nevnte vil jeg gjerne meddele at det nå er i arbeid og vil snart foreligge en forhåpentligvis lettlest oversikt over hva vestmaktenes forslag går ut på. Det har vært under utarbeidelse nå i Paris, og tanken er nettopp å bruke det for å veilede opinionen i alle våre land.

Bergesen: Det er et rent teknisk spørsmål som visstnok har sammenheng med dette problemet: Vil kjernefysiske prøver innenfor sovjetisk landområde kunne skjules eller lettere kunne skjules enn slike prøver innenfor vestmaktenes område?

Fung. utenriksminister Skaug: Det kan neppe sies. Det kommer an på størrelsen av slike prøveeksplosjoner. De virkelig store eksplosjoner som har skadelige virkninger for resten av verden, mener man på teknisk hold kan oppdages hvor de enn utføres i Sovjet-Samveldet. Men det gjelder ikke de små eksplosjoner.

Formannen: Man kan vel kanskje henlede oppmerksomheten på at avtalen går ut på at det skal opprettes kontrollstasjoner på sovjetisk område også.

Watnebryn: Vestmaktene har koblet en betingelsesløs stans av produksjonen sammen med kontroll med og stans av prøvene. Men det blir jo også spørsmål om den kontroll som i tilfelle skal etableres, man er jo heller ikke blitt enig der.

Formannen: Så vidt jeg forstår, er man på et tidligere stadium blitt enig om en kontroll med selve prøvene og Sovjet-Samveldet har gått med på plasering av kontrollstasjoner på Sovjet-området. Men man har jo også spørsmålet om kontrollen med produksjonen.

Watnebryn: Men avhenger det ikke også i noen grad av renheten av de bomber som bringes til eksplosjon, om det er mulig å registrere eksplosjonen eller ikke?

Fung. utenriksminister Skaug: Det kan kanskje forsvarsministeren svare på.

Statsråd Handal: Det er et ytterst vanskelig spørsmål. Det eneste vi vet er, at i dag kan vi i all fall ikke fremstille bomber med så ren kvalitet at eksplosjonen ikke kan oppdages, men man regner med – og det er sagt fra amerikansk side – at om en del år eller en gang i fremtiden, nærmere angivelse kan ikke gis – vil man kanskje kunne produsere bomber av så ren kvalitet at eksplosjonen ikke kan måles ved hjelp av det radioaktive nedfall. Det er ved det radioaktive nedfall man kan analysere seg tilbake til når en prøve har funnet sted.

Formannen: Får jeg opplyse at man jo antar at Sovjet-Samveldets uvillighet til å gå med på kontroll av produksjonen er at det er et faktum som Sovjet selv er oppmerksom på at de Forente Stater har et meget større lager av atombomber enn Sovjet-Samveldet. Og dertil kommer jo da den ting – det er noe som alle parter er enige om – at det finnes altså på vitenskapens nåværende stadium ingen mulighet for å kontrollere hvilke lagre man sitter inne med og om man sitter inne med lagre. Man antar derfor at grunnen til Sovjets uvillighet til å være med på en kontroll med produksjonen av atombomber på det nåværende tidspunkt er at det vil søke å oppnå en viss likevekt med de Forente Stater i produksjonen av atombomber. Derfor vil de altså fortsette med produksjonen. Siden jeg har ordet, vil jeg gjerne tilføye at en ting er jo dette å stanse produksjonen. Men det er jo en sterk uenighet blant vitenskapsmennene om hvor farlige disse prøver er. Man kan vel si det slik at om det ene land etter det andre går i gang med produksjon av atombomber og vannstoffbomber, vil jo sikkert den alminnelig helsemessige fare kunne bli ganske stor. Dertil kommer jo det synspunkt at det gjelder jo i virkeligheten – som det er sagt – å begrense besittelsen av atombomber og vannstoffbomber til de land som har dem nå. Hvis det blir fritt for alle mulige land å produsere atomvåpen og vannstoffbomber, vil man jo komme opp i en ikke bare uhyre vanskelig, men uhyre farlig situasjon. Men det jeg gjerne vil si, er at om man tar det standpunkt som Regjeringen her har tatt, så synes jeg dog at det under nedrustningsdebatten må

komme sterkt frem fra norsk side en innstendig oppfordring til partene om å fortsette forhandlingene og søke her å nå frem til et resultat. Ikke fordi at jeg absolutt på det nåværende tidspunkt vil at det skal sies i debatten, men det forekommer meg at Vestmaktene, om jeg skal si det slik, er gått fra litt av sitt standpunkt. For to år siden ble det hevdet meget sterkt både fra fransk og fra britisk side at man burde få til den nedrustning som var mulig, at man altså skulle forlate den linjen som hadde vært fulgt inntil da – at man skulle ha en plan for en total nedrustning før man overhodet gikk til noen nedrustningstiltak – og for to år siden hevdet man meget sterkt at målet måtte være å se hva man kunne bli enige om, og så gjennomføre det. Men det som er det karakteristiske for denne planen, er at man igjen har koblet det sammen. Det står på side 8, i den siste paragrafen:

«Denne plan fremsettes for forhandling under forutsetning av at dens bestemmelser er uadskillelige. Unnlattelse av å oppfylle noen av avtalens bestemmelser, vil skape en situasjon som etter anmodning fra noen av partene vil nødvendiggjøre nærmere undersøkelse.»

Jeg er ikke så sikker på at man dermed har ledet nedrustningsforhandlingene inn i en riktig retning igjen – blant annet dette å koble prøvene sammen med stans i produksjonen. Det vet man jo blir en meget vidtrekkende og meget nærgående kontroll som det er et spørsmål om man vil finne seg i. Og det kan jo godt hende at det er riktig som en amerikaner sa til meg, at han følte seg overbevist om at hvis en slik kontroll ble forelagt for det amerikanske senat, ville den bli forkastet, selv om den amerikanske regjering nå holder på den. For for å være effektiv må den være til de grader inngående og vidtrekkende og «snusaktig», om jeg skal si det slik.

Dette sier jeg bare for å gi uttrykk for at jeg synes at et synspunkt fra norsk side kunne være en oppfordring til stormaktene igjen om å se om de i all fall ikke kunne bli enige om *noen* nedrustningstiltak, *noen* reduksjon på et eller annet område.

Fung. utenriksminister Skaug: Som jeg nevnte, er vi ikke helt sikre på at dette er Vestmaktens aller siste ord. Det er kanskje et optimistisk håp fra vår side, men det kan jo være visse muligheter, og det vesentlige i situasjonen er etter Regjeringens oppfatning at vi nå ikke må forskjertse mulighetene for fortsatte diskusjoner og drøftelser. Det ville man gjøre, hvis man nå kjørte ut med et initiativ om stans i prøvene. Da ville Sovjet-Samveldet ha vunnet denne saken. Og fremfor alt, siden den politiske komiteen i Generalforsamlingen sannsynligvis ikke vil ta denne saken før i november, mener vi at det riktige må være at vi foreløpig holder oss avventende. Det vil sikkert under Generalforsamlingen bli utallige anledninger for delegasjonens medlemmer til underhånden å drøfte disse spørsmål med de andre delegasjoner. Det vil jo svært ofte være slik under drøftelsene av spørsmål av denne art i Generalforsamlingen, at det er disse underhåndsdrøftelser og den stadige gjensidige påvirkning som dermed finner sted, som til slutt kanskje kan bidra til å bringe et resultat. Og det å få noe av et resultat er etter vår oppfatning så viktig at vi mener at vi foreløpig bør konsentrere arbeidet om den siden av saken, og ikke bidra til å fremsette forslag som nok ville appellere til nesten alle i nesten alle land, men

som samtidig ville øke vanskelighetene ved å få til noe reelt. Så får man da se utover høsten hvordan dette ligger an, og hvilke initiativ som eventuelt skal tas.

Formannen: Flere har ikke forlangt ordet. Vi anser oss da ferdige med behandlingen av denne sak, og tar redegjørelsen til etterretning.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg vil deretter gjerne få ta opp spørsmålet om *fordelingen av omkostningene i forbindelse med ryddingen av Suez-kanalen.*

Som man vil huske, har vi bidratt med et beløp på 1 mill. dollar, som et forskudd på den andel som måtte bli vår av den endelige regning for ryddingen av kanalen. Såvel Kronprinsregentens resolusjon av 4. januar i år som Stortingets samtykke i vedtak av 6. februar er skjedd ut fra den klare og utvetydige forutsetning at det norske bidrag til ryddingen skulle ha karakter av en interimforskudtering som skal betales tilbake. Dette at det ikke her dreier seg om noen gave, noe direkte tilskudd fra norsk side, er da også kommet klart til uttrykk i den note til Generalsekretæren som fulgte med sjekken med det norske forskudd da denne ble overlevert.

Det som har skjedd med denne saken, er i korthet følgende:

Det viste seg at den del av ryddingen som FN sto for, ble betydelig rimeligere enn man hadde regnet med. Det britiske admiralitet, som hadde gjort visse anslag på forhånd, riktignok uten at de da hadde hatt muligheter for å inspisere kanalen, regnet med at det ville koste 30 – 40 mill. dollar å gjennomføre ryddingen. Det arbeid som er gjort på FN's side, beløper seg til omkring 8,5 mill. dollar, hvilket er en del mindre enn de forskudd som er innbetalt. I tillegg til dette har så den britiske regjering overfor generalsekretær Hammarskjöld fremsatt krav på bortimot 500 000 pund for de ryddeoperasjoner som ble foretatt av den britiske rydningsflåte etter tilbaketrekningen 21. desember 1956, og det franske krav for deres del av rydningsoperasjonen etter det samme tidspunkt utgjør 217 mill. frcs. På britisk og fransk side hevder man at disse beløp i det vesentlige må betales tilbake som en del av det alminnelige oppgjør. De innrømmer at beløpene kanskje er noe høye i relasjon til det resten av rydningsarbeidet faktisk har kostet, og er for så vidt innstillet på en viss reduksjon av disse beløp, men de sier at skal man først foreta en fordeling av de samlede omkostninger, er det for dem nødvendig også å få igjen det hele eller en del av det de på denne måte har forskudtert.

Da vi foretok vår innbetaling, var jo situasjonen som jeg nevnte, klar. Vi betalte et forskudd, og det er helt på det rene at vår forutsetning hele tiden var at disse pengene skulle vi få tilbake, bortsett fra det som etter en viss fordeling skulle falle på vår andel. Vi hadde aldri lagt noen planer om hvordan dette beløp skulle skaffes, den gang problemet forelå, så vi situasjonen slik at her gjaldt det å få satt i gang noe som var viktig, og vi måtte håpe og regne med at det senere skulle være mulig å finne frem til et rimelig oppgjør. Det legale grunnlag for denne forventning ligger kanskje først og fremst i de fullmakter som generalsekretær Hammarskjöld hadde fra Generalforsamlingen for å forsøke å få til en ordning. Som jeg nevnte, hadde vi ikke tenkt noe særlig på hvordan dette skulle ordnes, men den tanke var oss

ikke fremmed at det vel kunne være spørsmål om å ilegge en midlertidig ekstraordinær avgift på gjennomfart i kanalen for å dekke dette beløp. Uten at vi hadde drøftet det, var det kanskje også noen som tenkte at dette burde utlignes på alle medlemsland etter den ene eller den annen skala. Da saken var aktuell og det var nødvendig å komme i gang med ryddingen av kanalen, var det ingen mulighet for å bli enige om hvordan dette regnskapet til slutt skulle gjøres opp, men vi var jo forberedt på at det kanskje ikke ble så helt enkelt, og det har også vist seg å holde stikk.

Der er visse land som naturligvis vil protestere iherdig mot en hvilkensomhelst form for bidrag til å rydde kanalen, det er noen som vil si at Frankrike og Storbritannia burde betale alt sammen, det er de som til gjengjeld vil hevde at egentlig burde Egypt betale det, vesentlig siden det var de som ødela kanalen. Det er en rekke land som vil si at vi var aldri engasjert i dette i det hele tatt, vi tok avstand både fra det ene og det annet, og vil ikke under noensomhelst omstendighet være med på å betale noe.

Der gjør seg gjeldende visse indre problemer i flere av landene i forbindelse med denne sak, og da kanskje først og fremst i Storbritannia. Skulle man f.eks. gå inn for den ordning at det skulle pålegges en ekstraavgift på gjennomfarten, ville det ikke være noen annen måte å få det til på enn ved å be Egypt om å sørge for å få krevet inn pengene. Det er noe som skaper indrepolitiske vanskeligheter i Storbritannia, hvilket de har fremført for oss. Der er også motstand, særlig i Storbritannia, mot tanken om å legge en avgift på gjennomfarten ikke minst ut fra den betraktning at den egyptiske regjering har lovet ikke å øke avgiften en viss tid fremover. Hvis man nå kommer og ber dem legge på en ekstraavgift, er det ikke godt å vite når den blir borte igjen.

Hele denne situasjon har da ført til, at vi har fått en henvendelse fra britene om å avskrive hele beløpet. Til det har vi svart at det kan vi ikke. Vi har sagt at dette beløp er bevilget av det norske Storting under meget bestemte forutsetninger. Det har vært vår klare forutsetning hele tiden at vi skulle få tilbake det beløp som ikke var vår rettmessige andel av omkostningene ved å rydde kanalen. Vi trådte til i en vanskelig situasjon for å hjelpe FN i noe som var en krise. Vi påtok oss å betale dette beløpet for å hjelpe til, og da er det ikke rimelig at vi også endelig skal bære beløpet. Vi har pekt på at for Regjeringens vedkommende er dette en umulig situasjon, det er bare det norske Storting som i tilfelle kan ettergi dette beløp, og at derfor den norske delegasjon under drøftelsene av dette spørsmål i FN vil måtte gå inn for å få beløpet tilbake. Det er ikke vår sak å finne ut hvordan dette skal skje, men vår sak er å hevde det som er de norske interesser i denne saken.

Britene er overordentlig bekymret for den mulighet som foreligger for at man kan få en ny og stor Suez-debatt under Generalforsamlingen i forbindelse med denne saken, og det er vel så at der foreligger muligheter for at hele den gamle debatten kan bli tatt opp igjen, at vi får en gjentakelse av alle de mange Suez-debatter man hadde under forrige Generalforsamling, med en rekke gjensidige beskyldninger.

Amerikanerne er for sin del også innstillet på at beløpet må gjøres opp og betales tilbake. De er ikke fremmede for tanken om å pålegge en ekstraavgift av midlertidig art på gjennomfarten for å reise disse midler, men de sier i tillegg at man jo ikke kan gå inn for å stoppe de skip som ikke ønsker å betale denne ekstraavgift.

Det er da et stort spørsmål hvordan ekstraavgiften i det hele tatt skal kunne dekkes inn. Hvis det skal være overlatt til de enkelte å bestemme hvorvidt de vil betale eller ikke, vil man være i en situasjon hvor det vil være spørsmål om hvorvidt de forskjellige regjeringer vil kunne rette henstillinger til de forskjellige rette vedkommende om å betale pengene, selv om de ikke er nødt til det.

Dette er en sak som selvsagt er av en ganske stor interesse for Norge som skipsfartsland, fordi det å betale avgiften eller ikke, vil påvirke skipsfartens relative konkurransemessige stilling. Vi har drøftet denne saken frem og tilbake, og det er på alle måter en kjedelig sak. Vi har også tenkt på den siden av saken, at det jo på mange måter ville virke svekkende på FN's fremtidige kredittverdighet hvis det nå skulle bli krangel om tilbakebetaling av dette beløpet på en rimelig måte. Den erfaring visse land på den måte får, vil ikke akkurat oppmuntre dem til å være med på å hjelpe til å ordne opp i tilsvarende situasjoner en annen gang. Så vi har derfor overfor britene også hevdet at av hensyn til FN selv, bør man finne en rimelig løsning på dette problemet. Vi kan godt forstå de indre britiske vanskeligheter, men vi synes på den annen side at det ikke er det riktige i denne situasjon å løse disse indre vanskeligheter ved å overføre dem til FN, og vi synes det spesielt ikke når resultatet er at vi for vårt vedkommende da til gjengjeld også vil få indre vanskeligheter.

Det formelle synspunkt har spilt en stor rolle for vår vurdering – det ville være overmåte vanskelig for delegasjonen å la være å fremme disse norske synspunkter med kraft, så lenge vi ikke har Stortingets eventuelle fullmakt til å la være å fremme dem – og noen fullmakt i den retning kan vi jo ikke få fra Stortinget. Vi mener derfor at den norske delegasjon prinsipalt bør peke på at vi har gitt dette forskudd for å hjelpe FN i en vanskelig situasjon, med alle de forutsetninger som foreligger, og at det med det forhold vi har overfor det norske Storting, ikke er mulig for oss å gjøre annet enn å be om å få tilbake det vi skulle ha tilbake. Vi er også tilbøyelige til å mene at vi bør kunne gå inn for at den egyptiske regjering eller det egyptiske kanalselskapet krever opp en ekstraavgift på gjennomfarten på vegne av de Forente Nasjoner, som verdensorganisasjonens agent for dette spesielle formål, og på en måte som klart sikrer mot at det skapes noen presedens.

Vi mener for det tredje at der også må finnes en ordning av et slikt avgiftsarrangement som virkelig medfører at midlene blir innbetalt, og at det ikke skal være så at man altfor lett kan benytte seg av en eventuell adgang til å la båtene gå igjennom uten å betale. Det er ganske sikkert at en hel del båter ville komme til å gå igjennom uten å betale en slik eventuell ekstraavgift. Jeg kan vanskelig tenke meg at russiske skip kan bli stoppet fordi de eventuelt ikke betaler avgift – hvilket de sikkert ikke vil gjøre.

Dette er spørsmål som FN må ta mer eller mindre på sin kappe. Vi må hevde det syn at denne saken må ordnes på en for oss i all fall noenlunde tilfredsstillende måte.

Vi er meget interessert i å høre hva komiteens medlemmer måtte ha å si om dette problem. Dette er den første av de tre sakene jeg omtalte før i dag, hvor det er visse økonomiske konsekvenser vi har å regne med.

Konrad Knudsen: Da vi bevilget disse pengene under bestemte forutsetninger, ble ikke da de forutsetninger godtatt av FN's generalsekretær?

Fung. utenriksminister Skaug: Jo.

Konrad Knudsen: Spørsmålet er da om ikke FN juridisk er bundet ved Generalsekretærens godkjennelse av vilkårene, og da skulle det bli FN's affære og ikke vår i det hele tatt å finne veien frem.

Fung. utenriksminister Skaug: De juridiske forholdene omkring denne saken er høyst uklare. Generalsekretær Hammarskjöld hadde visse fullmakter fra Hovedforsamlingen, men hvor langt han har bundet Generalforsamlingen og FN's enkelte medlemmer i denne saken, det er noe som er mer enn tvilsomt.

Bergesen: Jeg ba ikke om ordet for å uttale meg om den formelt juridiske siden, men det forekommer meg at det må være uomtvistelig riktig som statsråden sier, at så lenge bevilgningen har den form fra Stortingets side som den har, kan det meget vanskelig bli tale om å frafalle kravet. Hvorvidt det juridisk stiller seg slik at vår innbetaling av pengene og den note som fulgte den og generalsekretærens aksept av betingelsene er av en slik art at vi simpelthen har beløpet til gode og kan kompensere det med våre andre innbetalinger og så overlate til FN å kreve oss en gang til, skal ikke jeg ha blandet meg i, men det høres ut som om det statsråden sier, er korrekt.

Det synspunkt jeg ville bringe inn, gjaldt en eventuell avgiftsbetaling for skipsfarten. Der skal man være oppmerksom på at der vil falle en meget stor avgift på Norge, fordi vi jo trafikerer kanalen i meget høy grad, og det høres i første øyeblikk riktig ut at det er de som bruker kanalen som får ta en forholdsmessig del av omkostningene ved å ryddiggjøre den. Men man skal være oppmerksom på at det er de nasjoner som får fraktet varer gjennom kanalen, vareeierne, de store befrakternasjoner, som har fordel av den. I og for seg, hvis man skulle se det forretningsmessig, slik at de skulle betale som forretningsmessig har fordel av det, så har Norge som skipsfartsnasjon ikke helt ubetinget fordel av at kanalen er åpen. Avgiftene bør legges på varene som transporteres, og ikke på skipene.

Jeg er sikker på at man har vært oppmerksom på dette synspunkt, men jeg ville allikevel ha nevnt det.

Fung. utenriksminister Skaug: Vi har vært oppmerksomme på den siden av saken, og når jeg brukte uttrykket «en avgift på gjennomfarten», lå det i dette at for alle tidsbefraktede skip måtte det være befrakteren som betalte avgiften og ikke det rederi som eide båten.

Bergesen: Det vil være et fortolkningsspørsmål av tidscertepartiet som hverken FN eller norske bestemmelser kan gripe inn i.

Formannen: Er det ikke slik at i tankfarten er det befrakteren som betaler avgiftene?

Bergesen: Jo, bestemt oppregnede avgifter som havneavgift, kanalavgift, fyr- og merkeavgift – det er nok så. Men her kommer der til en ny avgift, en tilleggsavgift, og en norsk bestemmelse kan ikke gripe inn i kontraktsforholdet og legge den på befrakteren, hvis dette ikke følger av kontrakten selv. Det som måtte gjøres hvis man skulle gå avgiftsveien, var å passe på at avgiften blir ilagt pr. tonn varer som fraktes gjennom kanalen og ikke på skipet, for de norske interesser får ingenlunde disse penger tilbake, tvert imot, det blir en belastning som de må bære selv. Så nasjonalt sett for oss skulle det være riktig å argumentere med at avgiften bør legges på varene og ikke på skipet.

Fung. utenriksminister Skaug: Vi er klar over at det er mange komplikasjoner ved selve systemet, og derfor har også vår vesentlige betraktning vært den at vi får hevde at en tilbakebetaling må skje, og så får vi da innen FN drøfte nærmere hvordan det skal gjøres. Vi skal ha et beløp tilbake igjen, og det må vi, av hensyn til vårt forhold til Stortinget. Samtidig må vi naturligvis finne frem til den avgiftsordningen – i tilfelle av at den veien blir valgt – som harmonerer best med norske interesser.

Formannen: Jeg vil bare få tilføye at jeg synes man meget vanskelig kan akseptere det amerikanske synspunkt at det overlates til vedkommende selv å avgjøre hvorvidt avgift skal betales. Man kan selvsagt ikke regne med at Sovjet-Samveldet og Øst-statene, som jo ikke vil anerkjenne at FN hadde noen rett til å gjøre hva den gjorde, skal betale, men at det også skulle utstrekkes til andre lands skipsfart, som amerikanerne åpenbart mener, det synes jeg går for vidt.

Bergesen: Jeg vil gjerne få presisere det i en kort bemerkning til. Jo mer jeg tenker på det, desto sikrere er jeg på at for norske interesser er det ganske urimelig å forlange en avgiftsordning lagt på tonnasje. I virkeligheten ville jo vi være tjent med at man var nødt til å gå rundt, ikke gjennom Suez, for det vi stiller til disposisjon, det vi bruker kanalen til, det er selve transporttjenesten, mens de som har fordeler av kanalen er vareeierne og vareforbrukerne, og der kommer Norge inn som en relativt liten forbruker, så det skulle altså falle en relativt liten avgiftspart på oss. Jeg tror man skal være oppmerksom på dette i tide.

For England vil det jo stille seg anderledes, fordi England både er en stor befrakternasjon og en stor skipsfartsnasjon. De har begge interesser, så for dem vil det være nokså likegyldig hvor det legges.

Jeg har selvfølgelig nå ikke noensomhelst idé om hva en slik avgift kan komme til å bety, men det kan jo tenkes at det kan komme til å bety nokså meget.

Formannen: Vi kan vel da anse oss ferdige med det punkt. Jeg forstår det slik at komiteen er enig i at Regjeringen hevder det standpunkt som statsråd Skaug her har redegjort for.

Fung. utenriksminister Skaug: Vi vil da ta kontakt med blant annet Rederforbundet for å se om vi kan komme noe videre når det gjelder spørsmålet om hvordan en eventuell avgift mest hensiktsmessig bør pålegges for å vareta våre interesser. Dette er en sak som heller ikke blir lett å få til på Generalforsamlingen, og det gjelder jo å være så forberedt som mulig på forhånd. Det vesentlige for oss er å vite at vi er nødt til å se å få pengene tilbake igjen, og at komiteen ikke vil påta seg det ansvar å si at vi kan la være å forsøke det.

Det er så en liten bemerkning i forbindelse med *Algerie-problemet*. Jeg skal ikke gå inn i bakgrunnen der, men jeg vil få nevne at ifølge de opplysninger som vi har, later det til at Frankrike i likhet med i fjor ikke vil motsette seg at Algerie-spørsmålet føres opp på dagsordenen. Det er jo noe de har gjort ved tidligere anledninger, hvilket bestandig har ført til en meget bitter debatt. Erfaringene fra FN viser vel kanskje at diskusjoner om hvorvidt en sak skal tas opp på dagsordenen eller ikke, har en tendens til å bli realitetspreget i meget sterk grad, og meget mer bitter enn den realitetsdebatt som senere følger i komiteen. Den vanskelighet skulle man kanskje ikke få i år. Men dersom det mot formodning skulle vise seg at Frankrike motsetter seg at Generalforsamlingen tar opp Algerie-spørsmålet, mener vi at det ikke er grunn for Norge til å gå imot at saken føres opp på dagsordenen.

Når det gjelder selve realiteten under Hovedforsamlingens diskusjon av denne saken, er vi blitt gjort kjent med at man på fransk side da vil benytte anledningen til å gi en full forklaring av det syn de har og de forslagene som de nå arbeider med, forslag som vi vet en del om, men som ikke ennå er ferdig formulert.

Vi har i løpet av de siste uker hatt delegasjoner her i Oslo, først fra FLN, den såkalte opprørsbevegelse i Algerie, og i de aller siste dager også av representanter fra den franske regjering, som dog sier at de ikke kommer som representanter fra den franske regjering, men fra det algierske folk. De to parters fremstilling av situasjonen i Algerie er selvsagt vesensforskjellig, og har vel kanskje ikke bidratt til å avklare situasjonen noe nærmere for vårt vedkommende.

Det ser jo nå ut til at det kan være muligheter for at det kan bli tatt opp forhandlinger, og i alle fall anser vi det slik at en skarp fordømmelsesresolusjon på den 12te Generalforsamling neppe vil bidra til å fremme en gunstig utvikling i Algerie. En slik skarp fordømmelsesresolusjon, enten til den ene eller den andre siden, vil vel først og fremst virke i retning av å gi de ytterliggående på begge sider blod på tann og vanskeliggjøre videre samtaler.

Det er grunn til å tro at det nå er noe mer ro omkring Algerie-spørsmålet enn det var, selv om kampene og urolighetene i selve Algerie er heftige. Internasjonalt sett ser det i all fall ut til at en tendens til en mer moderat oppfatning av situasjonen gjør seg gjeldende for mange land.

Algerie-spørsmålet er lagt frem til behandling på dagsordenen i et memorandum til FN fra 22 asiatiske og afrikanske land, og dette memorandum utmerker seg spesielt ved å være holdt i en meget moderat tone. Det kan derfor være muligheter for at man i år kan komme frem til en kompromissløsning, f.eks. en resolusjon som nøyer seg med å uttale håp om en fredelig løsning av konflikten, eventuelt gjennom forhandlinger mellom partene.

Vi mener at den norske delegasjon bør støtte slike modererende bestrebelser. Det er på dette område som på alle de andre meget vanskelig på forhånd å vurdere hvordan situasjonen vil utvikle seg under Generalforsamlingen, og også på dette område bør derfor delegasjonen ha en rommelig instruks, og vi bør etter vår oppfatning ikke på forhånd binde oss hverken overfor Frankrike eller overfor den annen part til å følge noen bestemt linje når Algerie-spørsmålet kommer opp til behandling.

Formannen: Siden ingen har bedt om ordet, vil jeg gjerne si for mitt eget vedkommende at jeg er enig i at vi her søker å gjøre vår modererende innflytelse gjeldende, for det er helt klart at her må man ta opinionen i Frankrike i betraktning, og hvis man går for langt, oppnår man bare at den del av opinionen i Frankrike som allerede motsetter seg en ordning i Algerie, vil bli enda steilere. Men jeg synes nok at man kan gå så langt som til å oppfordre partene til forhandlinger om en fredelig løsning, uten å uttale noen fordømmelse av hverken den ene eller den annen part.

Fung. utenriksminister Skaug: Det neste punkt jeg da gjerne vil få anledning til å ta opp, er *spørsmålet om vår stilling til SUNFED*, de Forente Nasjoners spesialfond for økonomisk hjelp til underutviklede land, som vil komme opp til behandling på Generalforsamlingen på basis av den resolusjon som nå er vedtatt i ECOSOC.

Det skulle ikke være nødvendig her å gå tilbake til sakens forhistorie. Det er jo en politisk sett overordentlig viktig sak, og en sak hvor de underutviklede land hele verden over setter sitt håp til en gunstig løsning i FN, fordi de midler som på denne måten kan skaffes til veie, skulle kunne hjelpe dem i den økonomiske utvikling de trenger.

Resolusjonen i ECOSOC om å anbefale opprettelsen av SUNFED, ble vedtatt med 15 mot 3 stemmer, og de som stemte imot var Amerikas Forente Stater, Canada og Storbritannia – det vil si de tre land som forutsetningsvis skulle være de største bidragsytere når det gjelder å skaffe det fond på 250 mill. dollar som det er tale om å etablere. Såvidt vi forstår vil alle disse tre land under Generalforsamlingen stemme imot opprettelsen av SUNFED, og i tilfelle av at SUNFED allikevel blir etablert, vil ikke disse bidrag fra dem komme.

Vi har hele tiden prinsipielt gått inn for ønskeligheten av å få opprettet SUNFED, på grunn av den store betydning et slikt tiltak vil ha i politisk henseende, og Regjeringen har allerede tidligere erklært seg beredt til å foreslå for Stortinget et norsk bidrag til SUNFED på tilsammen 1,5 mill. dollar – 11 millioner kroner – forutsatt for det første at de større industrielle land deltar i fondet, og for det annet at de lovede bidrag beløper seg til tilsammen minst 250 mill. dollar. Det er nå helt på det rene at fondet vil måtte ha en slik startkapital hvis det skal monne noe, og kapitalen skal da brukes, dels til å yte billige langtidslån for økonomisk utvikling, og dels benyttes som rene gavetilskudd.

Resolusjonen i ECOSOC gir et klart flertall for en anbefaling om å opprette SUNFED, og det som vil være situasjonen på Generalforsamlingen, er også ganske klart, nemlig at de tre største bidragsytere ikke kommer til å delta, og kommer til å sette seg imot opprettelsen av SUNFED.

Det er da spørsmål om hvordan vi skal forholde oss. Vi kan vise til de klare forutsetninger som vi alltid har formulert for vår deltakelse. Realistisk vurdert må man jo se det slik at om de store land ikke går med, vil dette fondet bli så lite at det ikke på noensomhelst måte vil kunne fylle sin oppgave.

På den annen side vil stemmegivningen i denne saken komme til å påkalle ganske stor oppmerksomhet i alle de underutviklede land, som jo ser gjennomføringen av denne sak som en av de store ting som samarbeidet i FN skulle bringe dem. Det kan også komme på tale å finne frem til et eller annet kompromiss, og det er meget mulig at det her vil bli appellert til oss ut fra det synspunktet at noe er bedre enn ingenting, og ut fra det syn at om de mindre land går inn, vil det kanskje kunne påvirke de store. Og i alle fall, om man går inn for tanken, vil dette ha stor positiv politisk virkning i alle de underutviklede deler av verden.

Går vi imidlertid inn for en slik løsning med et eller annet kompromiss, vil det måtte medføre at Regjeringen må følge opp det tilsagn vi før har gitt, idet vi i så fall ikke lenger holder fast ved de forutsetninger vi tidligere har skissert for eventuell norsk deltakelse i fondet.

Vi vil diskutere dette spørsmålet med våre skandinaviske venner, og er meget interessert i å høre hvordan de ser på det. Dette er jo et område hvor vi bør forsøke å komme frem til en felles skandinavisk linje. Vi mener videre at det i øyeblikket ikke vil være mulig for delegasjonen å få faste instruksjoner. Vi må også her være forberedt på å se tiden an noe. Men det store spørsmålet er hvorvidt vi her skal holde bestemt på de forutsetninger vi før har stipulert. Hvis vi gjør det, med de konsekvenser det måtte ha, blir det i all fall et enda mindre SUNFED enn det ville ha blitt om vi var med. På den annen side er naturligvis dette å binde seg for et slikt beløp all den stund de store land og store bidragsytere ikke går med, en overmåte vanskelig sak.

Vi vil være interessert i å høre hva komiteen måtte kunne gi oss av råd i dette spørsmål.

Formannen: Ingen har bedt om ordet, men jeg vil gjerne selv få si at jeg tror man her skal være oppmerksom på noe som statsråden ikke nevnte, nemlig at de Forente Stater, Storbritannia og Canada jo ikke prinsipielt tar avstand fra

opprettelsen av fondet, men at de sier at dette vil kreve en meget stor kapitalinnsats, og den ser de seg først i stand til å oppbringe når man er begynt med nedrustningen. Så de har på en ganske fiffig taktisk måte knyttet hele dette spørsmålet om støtte til de underutviklede land sammen med nedrustningen. Prinsipielt har de ikke noe imot fondet i og for seg.

Under de omstendigheter synes jeg at vi godt kan stemme for opprettelsen av fondet. Men i og med at vi hevder som vår prinsipielle oppfatning at fondet bør komme i gang hurtigst mulig, legger vi det i det at vi synes at de Forente Stater, Storbritannia og Canada skulle gi et bidrag. Og samtidig som vi stemmer for, gjør vi det helt klart at forutsetningene for vårt bidrag til fondet, er de samme som vi hele tiden har holdt fast ved, nemlig som statsråden sa, at de store industrielle land også yter det forholdsmessige bidrag som de skal. I tilfelle av at det ikke skulle være noen stemning for dette synspunkt, synes jeg vi skulle redegjøre for hvordan vi ser på det i et innlegg, men så i praksis ikke gå lenger enn til å avholde oss fra å stemme – altså at vi ikke stemmer imot.

Fung. utenriksminister Skaug: Det er en linje som Utenriksdepartementet for sitt vedkommende også har tenkt seg at det ville kunne være rimelig å følge.

Formannen: Det er ikke fremkommet noen bemerkninger til redegjørelsen fra komiteens medlemmer, og den blir da tatt til etterretning.

Fung. utenriksminister Skaug: Før vi går over til de to gjenstående poster på dagsordenen, det nordiske fellesmarked og frihandelsområdet, er det en *spesiell sak* som jeg gjerne vil ha omtalt i komiteen forat den skal være informert. Det gjelder en situasjon som er kommet opp i forbindelse med *Islands* øyeblikkelige og store *indreøkonomiske og ytreøkonomiske vanskeligheter*.

Jeg skal ikke gå inn i alle detaljer, jeg kan nøye meg med å nevne at bakgrunnen for disse vanskeligheter er betalingsmessige problemer som Island kom opp i i forbindelse med oppgjøret for fiskefartøyer som de bygger i Øst-Tyskland, med motorer og utstyr som skal leveres fra Vest-Tyskland.

Island forespurte Sovjet-Samveldet om de kunne få anledning til å bruke sitt overskudd på Sovjet til å betale båtene i Øst-Tyskland. På denne forespørsel kom det et raskt svar, at det var slett ikke nødvendig. Sovjet-Samveldet var villig til å stille en kreditt til disposisjon for Island, som ville hjelpe Island ut av de indre og ytre økonomiske vanskeligheter. Beløpet de tilbød var et lån på 20 mill. dollar over 20 år til 2,5 % rente. Det er jo en lånetransaksjon som det ikke skulle være så ganske enkelt for oss andre å gjennomføre. Bakgrunnen er jo ganske klar.

Den islandske regjering har overmåte store vanskeligheter i denne saken. Jeg må be om at det jeg her nevner blir behandlet spesielt konfidentielt. På grunn av den islandske regjeringens sammensetning kjenner ikke hele den islandske regjering denne saken, og den har overhodet ikke vært fremme noe sted i pressen.

Den islandske regjering har rettet en henstilling til NATO og forklart hele situasjonen, og NATO's generalsekretær Spaak har tatt opp spørsmålet om man ikke

her bør forsøke blant NATO-landene å ordne opp denne situasjonen, for det er jo lett å se hvilke katastrofale følger det ville ha for oss alle sammen om Sovjet-Samveldet på denne måten så å si skulle kjøpe Island.

Regjeringen har drøftet situasjonen og bemyndiget delegasjonen i Paris til å være med på forhandlinger for å forsøke å skaffe til veie det minimumsbeløp som trengs. Det er anslått til 9 mill. dollar i vest-europeiske valutaer. Et slikt lån vil løse visse indreøkonomiske vanskeligheter i Island som de har på det nåværende tidspunkt, og også sørge for den valutariske dekning de trenger for å fullføre betydelige investeringsoppgaver som er tatt opp og som er i gang, og som det ville være meget betenkelig å skulle stoppe. Tanken er at dette skal gis som et lån i en eller annen form til Island, på nærmere avtalte betingelser. Vi har foreløpig ikke tenkt oss noe bestemt beløp fra Norges side, men vi har sagt at vi er innstillet på å ta vår rimelige andel av et slikt lån.

Det er et spesielt forhold som jeg vel bør nevne her, og som har gjort oss spesielt betenkt. Det er det forhold at dette lånet vil gjøre det mulig for Island ikke bare å bygge ferdig sementfabrikker og anlegge elektrisitetsverk, men også gjøre det mulig å få bygget ferdig disse 12 nye trålere, hver på 250 tonn og det må også regnes med at flere av de interesserte land i denne sammenheng vil ta opp spørsmålet om en omlegging av hele Islands eksport. Slik Islands handelspolitikk nå er, kommer de jo i et stadig avhengighetsforhold til Sovjet, fordi Sovjet tar 30 – 40 000 tonn av deres frosne fiskefileter om året. Det er ikke nødvendig å peke på hvor kinkig denne situasjon er i forhold til våre egne fiskere. Vi har vært inne på at den norske andel av dette lånet bør øremerkes, f.eks. til elektrisitetsanlegg, men det kan naturligvis ikke skjules på noensomhelst måte at låneoperasjonen i sin helhet vil gjøre det mulig for Island å gjennomføre en utbygging av sine fiskerier og at man får en omlegging av eksporten som vil kunne være generende for norske fiskerier.

Mot dette taler da i høy grad det vesentlige forhold at Island er noe av det viktigste vi har for forsvaret av Norge, og at de norske fiskerier kanskje også i høy grad er interessert i at denne del av forsvaret av Norge kan beholdes.

Vi har undersøkt den konstitusjonelle side av denne saken, og det er nokså innlysende at den må frem for Stortinget. Det eneste som derfor hittil er foretatt, er at vi har gått inn i disse forhandlingene. Med hensyn til det beløp som det kan bli tale om for vårt vedkommende, har vi vært inne på 3, kanskje 4 mill. kroner, som vår andel av totalbeløpet på 9 mill. dollar, idet vi da forutsetter at Storbritannia, Canada og andre av de større land stiller betydelig større andeler til disposisjon.

Jeg har gjerne villet informere komiteen om denne saken, og jeg vil gjenta at de opplysninger jeg her har gitt, må behandles med den aller største varsomhet. Men jeg ville være takknemlig for å høre de bemerkninger som komiteen måtte ønske å fremføre.

Formannen: Jeg skal takke for redegjørelsen og spørre om noen forlanger ordet.

Selvik: Det er en situasjon som uvegerlig måtte oppstå, og selv om det nok ikke er så hyggelig å tenke på en skjerpet konkurranse fra Islands side når det gjelder fisk, synes jeg ikke vi har noe valg her, vi må medvirke til en slik affære. Spørsmålet er bare hvor langt en rekke, om det ikke bare er en liten galgenfrist landet får. Det løser ikke egentlig problemet med Islands økonomi, som jo består i at de må finne marked for en større del av sin fiskeproduksjon i den vestlige verden enn de gjør i dag. Det er et spørsmål om liv og død for Island, og det er et meget alvorlig spørsmål for oss også.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg kan føye til at i forbindelse med et eventuelt lån til Island vil det bli tale om at en liten gruppe av internasjonalt anerkjente eksperter skal drøfte med Island en rekke av de økonomiske og finansielle tiltak som er nødvendige for å bringe Islands økonomi på fote igjen, på tilsvarende måte som man, når man opptar lån i den Internasjonale Bank, jo også har eksperter fra banken som man diskuterer problemene med. Det vil antagelig komme et sterkt press i den retning fra en rekke av de land som går inn for denne planen, forhåpentlig i en form som ikke virker unødige provoserende.

Formannen: Jeg vil gjerne si for mitt eget vedkommende at jeg ser saken slik at selv om vi avslår å yte vår forholdsvis mindre andel av dette lån, hindrer vi jo ikke derved utviklingen av den islandske trålerflåte, og heller ikke den overføring av islandsk eksport fra Sovjet-Samveldet til vestlige land som NATO anser for ønskelig av forsvarspolitiske hensyn. Vi hindrer altså ikke den skjerpede konkurranse overfor våre egne fiskerier. Under de omstendigheter ville et avslag fra vår side bare bli en demonstrasjon som vel ikke ville bli omfattet med så stor velvilje innenfor NATO, og som i forholdet til Island jo ville kunne skape visse vanskeligheter.

Bergesen: Jo mer jeg ser på saken, desto nifsere synes jeg det blir, og jeg er ganske ute av stand til å ta noe standpunkt til dette nå. Jeg kan derfor ikke si annet enn at når jeg ikke vil uttale meg i saken, ligger deri en reservasjon. Jeg synes det er nødvendig å si det siden formannen så ubetinget gir sin tilslutning til det.

Formannen: Ikke så ubetinget! Jeg synes vi står i en tvangssituasjon.

Wikborg: Ja, det siste ordet formannen sa, er jeg enig i. Det er en tvangssituasjon. Og med det perspektiv som utenriksministeren trakk opp, at Island blir så å si solgt til Sovjet med alt hva derav følger, forekommer det meg at vi må se på dette som en ren forsvarsutgift. Det er bare spørsmål om vi gir oss inn på en vei som islenderne ser at de med fordel kan fortsette, så at vi til alle tider skal være med å holde oppe et samfunn som ikke er økonomisk selvbergende. Men vi er i en sådan situasjon at jeg simpelthen ikke kan skjønne at vi har noe valg. For jeg tror at utenriksministerens perspektiv er helt riktig. Og et svakt håp om at vi kan få pengene tilbake, er det kanskje.

Fung. utenriksminister Skaug: Det tror jeg ikke det er tvil om. Vi får det ganske sikkert igjen.

Wikborg: Ja, da stiller spørsmålet seg helt annerledes.

Fung. utenriksminister Skaug: Island ønsker ingen gave.

Bergesen: Men makter de å betale det tilbake? Det er det som er spørsmålet.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg tror ikke vi har annet å gjøre, jeg for min del, enn å være med.

Vatnaland: Det kan nok vera rett å sjå dette som ein forsvarsberedskap, eg skal ikkje nekta for det, men eg synest likevel at ut frå norske fiskeriinteresser og spesielt ut frå dei fiskeriinteresser som knyter seg til Vestlandet, er det etter mi meining noko av det viktigaste her å søkja å hindra at Island meir og meir glid over i partifelleskap med Russland. For det trur eg til slutt vil bli det som rammer norske fiskeriinteresser aller mest. Eg ser det i all fall derfor slik at eg ikkje kan setja meg imot å gå med på ein slik tanke som den eg kunne forstå at utanriksministeren er talsmann for.

Hareide: Jeg var ute, så jeg kanskje ikke burde si noe, her. Men dette har jo med Island å gjøre. Vi er nokså interessert der, og mitt inntrykk er jo ikke at Island er blitt så avhengig av Sovjet og at handelen med Sovjet er av slike dimensjoner som jeg har inntrykk av at det har vært sagt her – uten at jeg vet hva som har vært sagt. Jeg har ikke hatt forståelsen av at der er noen annen vare enn saltsild Island selger til Sovjet.

Fung. utenriksminister Skaug: Det er frossen fiskefilet, antagelig 35 – 40 tusen tonn om året, og det er klart at hvis en stor del av denne islandske eksport til Sovjet-Samveldet skulle flyttes over til Vest-Europa, er det en vanskelig sak for oss.

Hareide: Det er jo klart at hvis det er kommet derhen at de er så avhengige av Sovjet også med fisk som de er med sild, så kan det jo være fare på ferde, og det er jo greit at for oss som har så meget med Island å gjøre, og som er så avhengige av Island som basis for våre fiskere, vil det være til stor skade hvis Sovjet skulle få så meget å si der at det kunne ha noe å si for våre interesser der borte. For så vidt er det vel kanskje rettere å karakterisere stillingen som bort imot en tvangssituasjon. Og er det det, da står det så meget på spill for oss her at vi vel bør gå så langt som det er råd å gå også med dette lånet som her er nevnt. Men jeg er for lite inne i dette til å ha gjort meg opp en mening i dag, så jeg vil reservere meg på samme måte som hr. Bergesen har gjort.

Bergesen: Tvangssituasjonen er jo åpenbar, og jeg synes også at hr. Wikborgs betegnelse, «forsvarsutgift» har meget for seg. Det er bare den hake ved det at disse forsvarsutgiftene jo rammer en ganske bestemt befolkningsdel hos oss. Den rammer vår fiskeeksport og oppbyggingen av en konkurrerende fiskeflåte. Det er jo en skjevhet som vi ikke er vant til når vi fordeler forsvarsutgiftene her i landet, og det er nettopp det som gjør meg så betenkt og gjør denne sak så vrien. Det er klart at fiskeribefolkningen vil ha en rekke ankepunkter å gjøre gjeldende. Den vil med noen rett si: Vel, det er en tvangssituasjon og dette er forsvarsutgifter, men skal disse fordeles så skjev? Bæres av oss alene?

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg vil gjerne understreke det formannen sa tidligere, at det er all mulig grunn til å anta at denne sak blir løst enten vi er med eller ikke, og med de konsekvenser som hr. Bergesen nå antyder. Vår deltakelse eller ikke-deltakelse i dette vil ikke forhindre denne utvikling. Derfor er spørsmålet snarere om det – siden dette antagelig vil komme til å skje i alle fall – vil være riktig og hensiktsmessig at vi skulle være et av de land som *ikke* er med. *Det* vil jo også ha sine sider. Da har vi vurdert saken slik, at siden dette sannsynligvis vil komme til å skje, bør vi i alle fall ikke holde oss utenfor.

Statsråd Handal: Man vil naturligvis legge stor vekt på at dette lånet som Sovjet har tilbudt, er av den størrelsesorden og på betingelser som det ellers ikke er mulig å oppnå, og det er altså et tilbud som den islandske regjering ikke kan se bort fra at den har. Den vil kunne dekke sine forpliktelser for byggingen av disse skip, den kan dekke sine investeringer selv om regjeringen nå akter å la dem skje i et langsommere tempo enn det som man har hatt. Dette lånet *er* altså der. Tross det har den islandske regjering underhånden henvendt seg til NATO og gjort oppmerksom på dette, fordi det er interessert i fortsatt å bevare sin deltakelse i det vesteuropeiske fellesskap. Og sett ut fra et norsk forsvarspolitisk synspunkt er det i aller høyeste grad nødvendig for forsvaret av Norge at den amerikanske base som er der, fortsatt vil være der. Forsvaret av hele Nord-Norge, både det luftmessige forsvar og det maritime forsvar, vil til enhver tid være avhengig av at basen kan funksjonere i det øyeblikk det eventuelt måtte være behov for å ta den i bruk. Det er det fremskutte maritime forsvar som er bygget opp ved den basen på Island. Ut fra våre forsvarsinteresser er det svært nødvendig at ikke Sovjet får noen kontroll over eller en så sterk innflytelse over Island at det på den måte får mer og mer kontroll over den indrepolitiske utvikling på Island. Derfor er det Regjeringen her har anbefalt å være med i denne sak for å være med på å forsøke å få løst den, selv om det er et lån av mindre størrelse enn det som er tilbudt av Sovjet. Norges andel blir jo her mer av symbolsk karakter enn av noen særlig størrelsesorden.

Formannen: Forlanger flere ordet? Hvis ikke, kan vi vel anse denne sak for utdebattert, og da får den debatt som her har funnet sted, tjene som veiledning for Regjeringen under den videre behandling av saken.

Nå er klokken altså snart et kvarter på 15. Vi har to saker igjen. Den ene gjelder det europeiske frihandelsområde og den andre det nordiske fellesmarked. Jeg vil gjerne spørre medlemmene om de tror vi kan bli ferdig med det til – la oss si – kl. 16? Vi kan ikke godt sitte sammen lenger.

Bergesen: Hva er det som skulle hindre oss i å sitte lenger enn til kl. 16? Dagen er halvveis gått, og vi har den andre halvpart tilbake. Vi har vel ikke så faste tradisjoner at vi skal slutte nettopp kl. 15? La oss gjøre et forsøk.

Formannen: Det er vel et visst mål også for hva medlemmene kan tåle av saker i ett kjøp?

Johan Wiik: Jeg vil bare si at det forekommer meg at når man får innkallelse til et to dagers møte, og man bor så langt borte, og det ikke er så lett å komme med tog – i hvert fall nordover slik at jeg i allfall ikke kommer hjem før i morgen kveld – da har en god tid til å komme her i morgen.

Wikborg: Det er, så vidt jeg skjønner, noen som må reise i dag og ikke kan være med i morgen. Jeg tror det gjelder hr. Bergesen og visstnok også hr. Røiseland. Kunne vi ikke i alle fall ta det ene spørsmålet som har størst aktualitet for oss her hjemme, nemlig tollunionen med Sverige og Danmark, og prøve å bli ferdig med det.

Formannen: Vi får forsøke å bli ferdig med begge sakene, for de henger i og for seg meget nøye sammen.

Bergesen: Kan vi ikke da følge anmodningen om å ta det nordiske fellesmarked først? Jeg vil gjerne nevne det, fordi jeg ikke kan være til stede i morgen – jeg må være på sykehuset i morgen. Det har en viss interesse for meg å være til stede ved behandlingen av den sak, så meget mer som jeg ikke har noen parti-kollega her når den sak behandles. – Hvis det da ikke er for ubeleilig for formannen.

Fung. utenriksminister Skaug: Hvis vi skal ta det europeiske frihandelsområde og situasjonen der først, ville jeg gjerne be ekspedisjonssjef Sommerfelt som er vår hovedforhandler i Paris, om å summere opp innholdet av det oversiktsdokument som på forhånd er sendt komiteens medlemmer.

Watnebryn: Det var det nordiske økonomiske samarbeid som det var ønske om å ta først.

Fung. utenriksminister Skaug: Ekspedisjonssjef Getz Wold er underveis.

Formannen: Kan vi ikke utnytte tiden på den måte at ekspedisjonssjef Sommerfelt gir sin redegjørelse, oppsummeringen for det europeiske frihandelsområdet, og når han er ferdig, er forhåpentlig Getz Wold kommet også.

Ekspedisjonssjef Sommerfelt: Det notat som er sirkulert til komiteens medlemmer og hvor det medfølger en oversettelse fra engelsk av den britiske finansministers rapport til OEEC's medlemsregjeringer, gir et meget godt bilde av situasjonen slik som den nå arter seg før høstens forhandlinger om det europeiske frihandelsområde.

Årsaken til de forsinkelser i timeplanen som mr. Thorneycroft redegjør for, er jo som kjent – og som det fremgår av tidligere redegjørelser i denne komite – det forhold at de seks i vår satt midt oppe i ratifikasjonsdebatten om det europeiske fellesmarked, det europeiske økonomiske samfunn kan vi kalle det, og at der derfor da var vanskelig for noen av de seks å komme med noen forpliktende erklæring i relasjon til frihandelsområdet før særlig Frankrike hadde fått ratifisert, idet det da gjaldt for de av de seks som deltok utenom Frankrike, ikke å komme frem med synsmåter som kunne tenkes å føre til vanskeligheter for at saken skulle gå igjennom i det franske parlament. Nå er altså Roma-traktaten blitt ratifisert både av franskmennene og av tyskerne og man venter at italienerne vil ha ratifisert i løpet av september, og at Benelux-landene vil ratifisere også om meget kort tid, slik at det formelle skulle være i orden innen årets utgang, hvilket vil si at nedbyggingen av tollsatsene og de kvantitative restriksjoner innen seks-makts-området vil begynne den 1. januar 1959.

Det er klart at når det nå er på det rene at Roma-traktaten er et faktum, vil dette bety at de seks har en ganske sterk forhandlingsposisjon når man til høsten skal sette seg ned og forhandle om traktaten om det europeiske frihandelsområde. Men man må ikke se bort fra at det blant de seks er forskjellige oppfatninger med hensyn til ønskeligheten av å få i stand frihandelsområde, særlig vil Tyskland og Holland gå inn for å få frihandelsområde knyttet til fellesmarkedet og derved kunne få en brekkstang mot de høye felles ytre tollsatser som de seks opererer med eller har tenkt å operere med. Selv om det ikke direkte er sagt, er det vel underforstått at de forsøk som er gjort på å få i stand en virkelig kontroll med hva man kan kalle en transitering eller en forvridning av importen til de seks via de utenom de seks som skal være med i frihandelsområdet, at vanskeligheten med å få i stand en slik kontroll er overordentlig stor, og det vil etter hvert tvinge seg frem en situasjon som vil kunne bevirke at de ytre tollsatser for de seks må settes ned og komme mer i takt med de ytre tollsatser som frihandelslandene utenom de seks opererer med.

Et hovedproblem som vil melde seg og som i høyeste grad er uløst ennå, er spørsmålet om vareområdet – hvorvidt britenes standpunkt med hensyn til å holde visse landbruksvarer eller levnettsmidler utenfor frihandelstraktaten vil kunne aksepteres. Det har vært antydninger i den britiske presse om at den britiske regjering nå er på vikende front her. Den siste antydning om dette inneholdes i en artikkel i «Economist»s siste nummer hvor det ble kastet ut den tanke at man kanskje ved å tilby tollfrihet på vin ville kunne få franskmennene til å akseptere i

større eller mindre utstrekning det britiske standpunkt. Men vi har ennå ikke fått noen bekreftelse fra offisielt hold på at den britiske regjering holdning til dette spørsmål er blitt endret. Det er mulig at man vil få et klarere bilde av dette etter samveldekonferansen i Ottawa, som vil finne sted i slutten av denne måned.

Foruten landbruksspørsmålene har man da det vesentlige spørsmål, som ennå står åpent, hvilken karakter frihandelstraktaten skal ha. Som kjent har Roma-traktaten valgt den fremgangsmåte at man har svært få stringente regler i traktaten og har overlatt til institusjonene å utarbeide den nøyaktige form og karakter for samarbeidet i overgangsperioden. Dette punkt henger sammen med det meget viktige problem om institusjonene innen frihandelsområdet. Man kan si at det er alminnelig enighet om at man skal ha et politisk overorgan. Men når man kommer til det organ som skal lede selve frihandelsområdet, hva man kan kalle et mellomorgan, er det forskjellige oppfatninger som gjør seg gjeldende. De 6 har hittil, også fulgt av Danmark, gitt uttrykk for at man skal ha et upolitisk mellomorgan mer eller mindre på linje med Den europeiske Kommissjon som Romatraktaten har opprettet. Som kjent har Den europeiske Kommissjon, som i navnet er et upolitisk organ, meget stor myndighet, idet man etter vedtektene fatter vedtak i stor utstrekning i form av flertallsvedtak, mens det må være enstemmighet innen det politiske overorgan for at det skal kunne gå mot en beslutning som er fattet av Den europeiske Kommissjon. Dette innebærer at medlemslandene i stor utstrekning har gitt avkall på det som man kan kalle deres suverenitet.

Storbritannia, Sverige og Norge har hittil gått inn for den linje at man bør ha et mellomorgan à la styret for handelspolitikken i OEEC og styret for Den europeiske Betalingsunion. I OEEC gjelder, som kjent, enstemmighetsregelen, det er intet unntak fra den. Selv om disse organer i realiteten er ganske selvstendige – det er et begrenset medlemsantall både i styret for handelspolitikken og for betalingsunionen, og medlemmene velges «in personal capacity» – så står medlemmene der i meget nøye kontakt med sine regjeringer, og man kan vel nesten si at det aldri blir sagt noe i disse organer som ikke deres regjeringer er enige i.

Det ser ut som om man i Storbritannia er inne på den tanke at man i frihandelsområdet skal ha visse avvik fra regelen om enstemmighet i institusjonene der. Dette vil føre til visse komplikasjoner. I hvert fall må vedkommende myndigheter her i landet være oppmerksomme på dette problem, og tenke nøye gjennom det, for det vil også ha innflytelse på vår suverenitet og kunne skape konstitusjonelle problemer for oss.

Et siste meget viktig punkt er spørsmålet om å få en tilfredsstillende koordinering av det europeiske fellesmarkeds organer og frihandelsområdets organer, og det vil da være av den største betydning at man fikk disse administrasjoner på ett sted. Man vet imidlertid at Belgia har gått meget hårdt inn for å få det europeiske fellesmarkeds administrasjon i Brussel. Det sies at Tyskland er lite lystent på at hovedsetet skal bli i Paris, og at det derfor er sympatisk innstillet overfor den belgiske tanke. Vi kjører for det første hårdt på om at institusjonen for fellesmarkedet og for frihandelsområdet må være på ett sted og vi foretrekker Paris,

hvor OEEC er etablert. Det er sikkert et punkt som vil bli gjenstand for en ganske intens politisk tautrekking i tiden fremover.

Det neste statsrådsmøte i OEEC om frihandelsområdet ventes å finne sted i midten av oktober. Den britiske regjering har, som kjent, oppnevnt Mr. Maudling som sin politiske forhandler, og han tar da, så vidt man kan forstå, sikte på, hvis statsrådsmøtets avgjørelse går i den retning, at man går i gang for alvor med utarbeidelsen av traktaten om frihandelsområdet, og på å være i Paris temmelig konstant etter at statsrådsmøtet har funnet sted. Man har også inntrykk av at man på britisk side tenker på å etablere et politisk overorgan i Paris i denne tid, som skal sitte som en slags vakhund over de tre arbeidsgrupper som funksjonerer. Det spørsmål vil vel melde seg hvorledes man fra norsk side skal stille seg til en slik tanke. Men for å få en parallell avvikling av tollsatsene i frihandelsområdet og det europeiske fellesmarked er det klart at man er i tidsnød hva frihandelstraktaten angår. Man må derfor vente seg et ganske hårdt arbeidspress i Paris i månedene fremover.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg skulle tro at de dokumenter som er sendt omkring til komiteens medlemmer, gir et ganske godt bilde av sakens nåværende stilling.

Det er vel riktig å si at vanskelighetene har vært noe større enn man hadde regnet med på forhånd. Man har jo også her i utpreget grad å gjøre med forhandlingstaktiske posisjoner, hvor foreløpig de forskjellige parter står steilt på sine standpunkter.

Avgjørende i hele denne utvikling har vært det forhold at fellesmarkedet – de 6 land – vanskelig har kunnet innlate seg på reelle drøftelser før etterat de hadde sett hvorledes det gikk med ratifikasjonene av Roma-traktaten. Etterat denne sak nå er i orden, må man regne med at det er mulig å komme videre med de realitetsforhandlinger som er nødvendige. Det arbeid som hittil er gjort, er i høy grad av teknisk art og viser hva som kan gjøres, og hvilke tekniske løsninger som foreligger for de forskjellige problemer.

Men det står igjen et overordentlig vesentlig punkt, kanskje *det* vesentlige punkt, nemlig å finne fram til det kompromiss som sikkert er nødvendig for at denne sak overhodet skal kunne løses. Det er et slikt kompromiss som det da er tale om å finne fram til under de møtene som skal holdes i Paris i siste halvdel av oktober måned. Det er sikkert så at det for en rekke land vil vise seg å være nødvendig å gi inn på standpunkter som de hittil har inntatt, hvis det overhodet skal være mulig å finne en løsning.

Av vesentlig betydning for oss i så henseende er det standpunkt som Storbritannia til syvende og sist kommer til å innta når det gjelder jordbruks- og matvarenes tilpasning til et eventuelt frihandelsområde. Man kan gå ut fra som ganske sikkert at det ikke vil bli tale om å ha samme regler for jordbruks- og matvarene som for industrivarene, men det er vel også så at noe i retning av en oppmykning av tidligere britiske standpunkter på dette felt vil vise seg nødvendig hvis man overhodet skal få til en positiv løsning av frihandelsområdet i Europa. Hva

som vil bli foreslått, vet vi ikke. Det skal være et UNISCAN-møte i Stockholm om en 14 dagers tid. Da vil vi kanskje vite noe mer, og i ukene som kommer, er det jo mulig at vi før det avgjørende møte i Paris i oktober vil kunne ha noe mer anelse om hvorledes dette vil utvikle seg, enn vi har i dag. Fram til nå er det Norge som så å si alene har stått på Storbritannias side når det gjelder spørsmålet om innstillingen til jordbruks- og matvarene. Jeg tror ikke at det i og for seg har betydd noe vesentlig for at Storbritannia hele denne tid har stått på sitt standpunkt. Det er andre årsaker til det. Vi har etter de drøftelser vi her hjemme tidligere har hatt, gitt denne støtte, hvilket selvsagt har skapt vanskeligheter for fiskegruppene, og det som det har vært mulig å få til der, har fram til i dag vært lik null. Hvis nå Storbritannia skulle ønske å innta et annet og mer moderat standpunkt til jordbruks- og matvarenes tilknytning til frihandelsområdet, tror jeg ikke det vil være mulig for oss å forhindre det. Vi vil derfor være stilt i en ny situasjon, hvor det da for vårt vedkommende blir spørsmål om vi til syvende og sist vil gå med eller ikke. Det får da være en sak som kommer opp på et senere tidspunkt. I noen avgjørende grad vil ikke vi kunne innvirke på Storbritannias holdning i denne sak.

Det kunne være en tanke, hvis vi før møtet i Paris i slutten av oktober vet noe mer å overveie muligheten av å innkalle denne komite igjen og spørre den til råds. På dette måte i oktober må nemlig de som skal opptre som Norges representanter i forhandlingene, antakelig være klare til å gi erklæringer og innta standpunkter som kan få betydning for hele vår senere stilling. Selvsagt dreier alt dette seg om forhandlinger, og selvsagt vil forhandlingsresultatet, som vanlig i slike saker, være et dokument som Stortinget vil stå helt fritt til å ta standpunkt til, slutte seg til eller forkaste, etterat den nødvendige avveining har funnet sted.

Røiseland: Er det rimeleg at dei seks maktene kan koma til å setja som vilkår for tilknytning av fellesmarknaden til frihandelsområdet at England modererer sitt standpunkt?

Fung. utenriksminister Skaug: Ja, det er det de forlanger.

Røiseland: Krev dei det heilt offisielt?

Fung. utenriksminister Skaug: Ja, de forlanger at det må finnes en ordning slik at Storbritannia lempet på sitt standpunkt når det gjelder matvareproduktene. De sier at hvis ikke det blir gjort, vil resultatet være at de legger sitt marked åpent for Storbritannias industrivarer og ikke får noen ting igjen.

Formannen: Dertil kommer, har jeg inntrykk av, at det også stikker litt politikk i den sak. 6-maktene vil gjerne presse England hårdt.

Wikborg: Vi kan vel ikke risikere å komme opp i den situasjon at jordbruksvarene blir inkludert og fisken holdt utenfor? Det er vel helt utelukket? De er slik koblet sammen at det må være umulig.

Fung. utenriksminister Skaug: Det stemmer. Når vi bruker ordet «inkludere», vil jeg gjerne presisere at det er ikke spørsmål om inkludering på linje med industrivarene. Det er spørsmål om å finne ordninger hvis karakter man bare kan skimte omrissene av. Selv i Roma-traktaten er man ikke klar over hvorledes de seks seg imellom vil håndtere disse problemene.

Watnebryn: Har de så stor overproduksjon av jordbruksvarer i disse 6 landene? Nederland har det vel, og Danmark, som har tenkt på å gå med. Men har de totalt sett så stor produksjon at det representerer noen større utførsel?

Fung. utenriksminister Skaug: Hvor stort beløp det representerer, kjenner jeg ikke til, men de ser det som værende av avgjørende betydning at de får friere adgang til det britiske marked. Det er naturligvis ikke først og fremst korn, men det er alle de andre jordbruksprodukter, frukt osv., det dreier seg om i første rekke.

Formannen: Spørsmålet har vel også litt mer vidtrekkende sider. I første rekke Tyskland er interessert i å bryte ned disse imperie-preferansene. Slik som det nå er med imperie-preferansene har England et beskyttet marked for sine industriprodukter.

Watnebryn: Jeg tenkte bare på det i forhold til Norge. Det vi utsettes for import av, er ikke bare husdyrprodukter – og korn er vi jo nødt til å importere – det er ikke husdyrprodukter så mye som grønnsaker og hagebruksprodukter.

Fung. utenriksminister Skaug: Det er husdyrprodukter og grønnsaker.

Watnebryn: Er det husdyrprodukter i noen særlig utstrekning? Melk kan det ikke bli spørsmål om. Det er ost og smør. Men er det noen større overproduksjon av de ting i de landene?

Fung. utenriksminister Skaug: Det er et stadig tilbakevendende handelspolitisk spørsmål i forholdet til disse landene. Det gjelder ost – særlig ost – frukt, egg og grønnsaker.

Hareide: Jeg forstår det så at England er alene om dette standpunkt når det gjelder matvarer.

Fung. utenriksminister Skaug: Nei, vi har støttet det.

Hareide: Men de vil også holde fiskevarer utenfor?

Fung. utenriksminister Skaug: Vi har der i tillegg kjørt fram den betraktning at en hel rekke av de varene som britene har tatt med i det de vil holde

utenfor, ikke i egentlig forstand er jordbruks- eller fiskevarer, men industrivarer, og vi har forsøkt å få ørenslud for at disse industrivarer med råstoffbasis i fisk og muligens jordbruksvarer bør betraktes som industrivarer og ikke som varer tilhørende jordbruk- og matvarekategorien, men det standpunkt har foreløpig ikke vunnet fram. Drøftelsene befinner seg inntil videre på et rent foreløpig stadium, og jeg tror at løsningen på hele den sak vil bli truffet på et rent politisk plan. I siste omgang i denne tautrekning mellom de seks og Storbritannia vil det foregå en avveining på Storbritannias side av hva de for sin del vil forsøke å oppnå, hvor langt de kan gå, og om de kan finne fram til et eller annet arrangement som vil være tilfredsstillende for dem.

Formannen: Hvis det ikke er noen flere bemerkninger om denne sak, vil vi gå over til spørsmålet om *det nordiske fellesmarked*, og jeg vil be ekspedisjonssjef Getz Wold om å gi en redegjørelse.

Ekspedisjonssjef Getz Wold: Det nordiske økonomiske samarbeidsutvalg har i juli avsluttet arbeidet med det utredningsoppdrag som det fikk på det første Harpsundmøte i oktober 1954, og som Stortinget er gjort kjent med gjennom tidligere stortingsmeldinger. Den rapport det har utarbeidet, dekker flere områder. Den dekker et forslag om et nordisk fellesmarked for 80 % av samhandelen, den dekker et produksjonsmessig samarbeid, et samarbeid om finansierings spørsmål, et samarbeid om handelspolitiske spørsmål og om økonomisk politikk for øvrig.

For 80 %, eller litt over 80 %, av den nordiske samhandel er det etter de foretatte undersøkelser og forhandlinger utarbeidet forslag til felles nordiske ytre tolltariffer. For en del av varenes vedkommende er det her overgangsordninger, der det er særlige overgangsproblemer. Det gjelder f.eks. i stor utstrekning den norske maskin- og verkstedsindustri, hvor der er overgangsordninger for 5 og i særlige tilfelle for 10 år.

Bortsett fra disse overgangsordninger, som dekker 8 % av samhandelen, er det forutsetningen at de felles tariffer skal tre i kraft straks ved gjennomføringen av det nordiske fellesmarked. Det er særlige unntaksbestemmelser for land med betalingsvansker når det gjelder importrestriksjoner, som også forutsettes opphevet. Det er videre forutsatt at Finland gis en særlig, kortvarig generell overgangsperiode, hvis lengde må avtales nærmere, ved begynnelsen av fellesmarkedet.

Det er et par uløste spesialspørsmål, som gjelder enkelte varer: tobakk, sukker og sjokoladevarer, biler og noen gummivarer, som ennå er gjenstand for nærmere utredning, men hvor det også er enighet om at de i tilfelle skal høre med i fellesmarkedet.

Der er i denne rapporten en foreløpig analyse av forholdet til det vesteuropeiske frihandelsområde. Det sier seg selv at slik denne sak ligger an, kan denne analyse ikke bli definitiv, og den kan bare bli av generell art.

Det er pekt på enkelte momenter som kan tale for å gjennomføre et nordisk fellesmarked parallelt med deltakelse i et vesteuropeisk frihandelsområde. Et

nordisk fellesmarked kan for de fleste varers vedkommende tenkes gjennomført langt raskere enn de 12 – 15 år det skulle ta å gjennomføre et vesteuropeisk frihandelsområde. Etableringen av et slikt fellesmarked er videre i stor utstrekning et vilkår for det produksjonssamarbeid som man har lagt atskillig vekt på. I svært mange tilfelle er jo den avgjørende hindring for å få i stand slike ordninger at det i dag eksisterer tollsatser mellom de nordiske land. Videre kan man ved etableringen av fellesnordiske tollsatser for tre land her i Norden unngå de transittproblemer som ellers kan oppstå. Det er nå et mindre viktig argument.

Etter den foreløpige analyse av de økonomiske tilpasningsproblemer som her foreligger, er det samarbeidsutvalgets oppfatning at det vil være en tilpasning som stort sett, med få unntagelser, vil skje i samme retning og by på lignende problemer, om enn riktig nok i mindre målestokk, som de som etableres ved et europeisk frihandelsområde. Derfor kan det være en gunstig tilpasning. Og det vil ytterligere på visse områder – jern og stål er jo særlig sentralt – gjennom det produksjonsmessige samarbeid kunne styrke Nordens stilling overfor de europeiske karteller. Det kontinentale stålkartell vil jo i et europeisk frihandelsområde bli et vesentlig problem for ekspansjonen i de nordiske land på dette sentrale område.

Endelig spiller det en vesentlig rolle at Finland deltar i det nordiske fellesmarked og ikke deltar i forhandlingene om det vesteuropeiske frihandelsområde.

Disse 80 % som planen omfatter, dekker storparten av industrivareområdet. Utenom er særlig sektorene: tekstil, skotøy, glass, stentøy og porselen osv. Videre er fisk og fiskevarer og jordbruksprodukter utenom.

I denne rapporten som er lagt fram, er der en særlig uttalelse om jordbruket. Det er pekt på, når det gjelder jordbruksvarer, at hva som kan gjøres der, helt vil avhenge av hvordan det går i Vest-Europa, men at det pågående samarbeid mellom de nordiske land på jordbruksområdet under alle omstendigheter bør styrkes med sikte på å utbygge samhandelen de nordiske land imellom der hvor produksjonen kompletterer hverandre.

I tilknytning til dette er det lagt fram forslag om produksjonsmessig samarbeid, særlig viktig på jern- og stålområdet, hvor det i samarbeid med representanter for industrien i de fire nordiske land er utformet en plan for en samarbeidsorganisasjon. Den vil bygge på helt frivillig basis, og for så vidt være et organ for samarbeid og informasjon, men den tar sikte på å styrke de nordiske jern- og stålindustriers konkurransevne og samordne utbyggingsplanene i den grad man kan oppnå enighet om det. Der foreligger planer for produksjonsmessig samarbeid på bilområdet, som skal nærmere utformes i en tilleggsrapport.

Et særlig viktig spørsmål gjelder finansieringsproblemene, hvor samarbeidsutvalget foreslår opprettet en nordisk investeringsbank med en grunnkapital på 300 mill. dollars – altså 2,1 milliarder kroner. Imidlertid skal bare tredjeparten av dette beløp, 700 mill. kroner eller 100 mill. dollars, innbetales kontant. Av dette beløpet igjen skal straks hvert land innbetale en tolvtepart av den grunnkapital det har tegnet. I praksis betyr det at Danmark, Finland og Norge straks skal innbetale 5 mill. dollars og Sverige det dobbelte, 10 mill. dollars. Det blir

da 25 mill. dollars. Resten, de 75 millioner, skal skaffes ved at Sverige skyter inn det beløpet, og bruker til det de avdrag som Danmark, Finland og Norge betaler på de svenske kreditter.

Investeringsbanken skal såvidt mulig gjøre bruk av lån som den tar opp på andre lands kapitalmarkeder – det er først og fremst naturligvis de Forente Stater – slik at grunnkapitalen da blir basis for denne opplåning og altså en garantikapital.

Forutsetningen er at banken skal yte lån til tiltak som kan bidra til å styrke Nordens økonomi, prosjekter av nordisk interesse. Det behøver ikke å være nødvendigvis felles nordiske tiltak, som f.eks. SAS, det kan være prosjekter i et enkelt land, forutsatt at de har en slik felles nordisk interesse. I visse tilfelle kan det bli tale om lån for å løse omstillingsproblemer i det enkelte land som skyldes fellesmarkedet.

Rapporten inneholder forslag om utvidet handelspolitisk samarbeid, om samarbeid vedrørende forskning og utdanning. Den inneholder også inngående utredninger om de relative konkurransevilkår i Norden, med analyser av skatteforhold, lønnsforhold, kraftpriser og lignende forhold som innvirker der.

Når det gjelder priser, karteller og monopoler, har en ikke oppnådd enighet i samarbeidsutvalget. Det er det ene store hovedområde hvor man står langt fra hverandre, må det vel sies. Der er enighet om visse ting: At myndighetene skal samarbeide for å motvirke konkurranseregulerende avtaler som har skadelige virkninger. Men fra norsk side har en ment at dette må presiseres lovmessig, spesielt i Sverige og Finland, hvor noen slik lovhjemmel i dag ikke foreligger. De andre land har ikke villet akseptere det, og har ment at først når et konkret behov for lovregler forelå, kunne man ta det opp til overveielse. En har videre fra norsk side hevdet at et land som er særlig skadelidende på grunn av konkurranseregulerende avtaler i Norden, må ha muligheter for å treffe mottiltak i særlig alvorlige tilfelle i påvente av godkjenning av ministerrådet, mens de andre land forutsetter at ministerrådets samtykke må foreligge på forhånd.

Endelig har vi hatt et særlig problem når det gjelder prisreguleringstiltak, spesielt i høykonjunkturperioder, f.eks. av den type Korea-konjunkturen var og Suez-konjunkturen truet med å bli. Vi har ment fra norsk side at man måtte ha mulighet for å gjennomføre særlige prisreguleringstiltak her, med den eksportregulering som trenges for det, og at i ekstreme tilfelle må et land kunne foreta slike reguleringstiltak selv, dersom det ikke er mulig å oppnå enighet om å gjennomføre dem samtidig og samordnet i de nordiske land. Dette har de andre land ikke villet godta. Men med disse unntak er altså rapporten enstemmig.

Der er utarbeidet forslag til en konvensjon for et nordisk fellesmarked. Det har vært et vanskelig arbeid, og det må da betraktes som et forslag, som sikkert må drøftes inngående fra forskjellige synspunkter, men hvor vi har ment det nyttig for det videre arbeid at det var satt på papiret.

Det foreslås her at det skal opprettes to samarbeidsorganer, et ministerråd som øverste organ, og under det et embetsmannsråd, med representasjon fra alle de fire land. Vedtak i ministerråd eller embetsmannsråd forutsettes i alle tilfelle fattet på grunnlag av enstemmighet.

Den rapport som nå foreligger, er meget omfattende. Vi regner i alt med at den i trykt tilstand vil utgjøre 1200 sider i Nordisk Råds vanlige format. Den vil bli trykt i 5 bind, hvorav de fire første vil bli trykt i Norge, og det siste 400 siders bind, som inneholder handelsstatistisk nomenklatur, vil bli trykt i Sverige. Egentlig burde det hele vært trykt i Norge, fordi Nordisk Råd skal holde sitt neste møte her, men vi har i grunnen vært takknemlige for den lettelse dette praktisk har medført, for arbeidet med trykningen er kolossalt omfattende. Det har vært et veldig arbeidspress å få det ferdig. Det er manuskripter på tre forskjellige sprog, og oversettelsesarbeidet er dessverre ikke så enkelt som man skulle tro når det gjelder de nordiske sprog, i et så faglig preget arbeid som det her er tale om. Og vi har jo et meget begrenset antall folk å sette på det. Det skal altså leses korrektur i fire forskjellige land, med merknader som kommer inn, og vi har også hatt problemer med trykningen. Samarbeidsministrene har på grunnlag av opplysninger om situasjonen, fastsatt 15. oktober som en dato for offentliggjørelsen. Vi håper det skal holde, men skal det holde, forutsetter det at intet klikker i arbeidet, og det krever en meget intens innsats av alle som har med det å gjøre. Vi gjør hva vi kan for å holde den datoen, men med et visst forbehold om at det kan bli noe senere, dog i hvert fall i løpet av oktober måned.

Formannen: Jeg skal takke ekspedisjonssjef Getz Wold for redegjørelsen.

Fung. utenriksminister Skaug: I tilslutning til det ekspedisjonssjef Getz Wold har sagt, vil jeg gjerne få minne om at regjeringene i de tre land, og dertil den finske regjering, har fått et oppdrag fra Nordisk Råd. Dette oppdrag går ut på å forhandle om og vise hvordan et nordisk fellesmarked for en del av den internordiske handel vil kunne gjennomføres. Samarbeidsutvalget og samarbeidsministrene har ikke fått i oppdrag å uttale seg om hvorvidt et nordisk fellesmarked bør gjennomføres, og det har de da heller ikke gjort. Det er vist her hvordan fellesmarkedet vil kunne gjennomføres i tilfelle av at man bestemmer seg for å gjennomføre det, men, som det vil ha fremgått av ekspedisjonssjef Getz Wolds redegjørelse, det har ikke vært mulig for samarbeidsutvalget, som er et utvalg av embetsmenn, å bli enige på alle punkter. Det står igjen visse problemer for enkelte vareposter som det er nødvendig å få løst hvis saken skal gjennomføres, og det står igjen en viss uoverensstemmelse også for mer generelle punkter.

Denne rapporten vil, så snart den foreligger, bli sendt Nordisk Råd. Vi håper at trykningen skal være ferdig så pass tidlig at rapporten kan offentliggjøres 15. oktober, men det er på langt nær sikkert at det kan være mulig, for den skal jo sendes i store opplag til de andre land, og selve distribusjonen må også ta sin tid. Vi anser det som ønskelig at avisene kan ha rapporten en tid i forveien. Det avhenger også veldig meget av om man blir nødt til å sende 2. korrektur til alle hovedsteder. Hvis det viser seg nødvendig, vil det jo medføre en ytterligere forsinkelse i arbeidet.

Denne forsinkelse er beklagelig i forhold til Nordisk Råd, men for i noen grad å bøte på de vanskeligheter presidiet og den økonomiske komite på den måte er kommet i, har vi allerede sendt til presidiets medlemmer og til sekretariatene til

fordeling til medlemmene av den økonomiske komite en stensilert utgave av den generelle del av rapporten. Det var fysisk og økonomisk mulig å stensilere opp den generelle delen, men å stensilere opp hele denne rapporten for distribusjon, var en uoverkommelig oppgave.

Regjeringen vil så snart rapporten foreligger, sende den til de interesserte arbeidslivs- og næringsorganisasjoner til uttalelse, og den vil også bli undergitt behandling i de forskjellige departementer som har interesse av denne saken. Rapporten har hittil overhodet ikke vært gjort til gjenstand for behandling i Regjeringen. Den vil da også bli sendt – jeg skulle anta – til det nye Stortings medlemmer, men Regjeringen har ikke tenkt å oversende rapporten med noen melding eller noe forslag før etter at man har mottatt uttalelser fra nærings- og arbeidslivets organisasjoner, og heller ikke før etter at saken er blitt behandlet av Nordisk Råd. Her gjenstår visse tvistepunkter som det i neste omgang må være en oppgave for den økonomiske komite i Nordisk Råd å drøfte nærmere, og å få en avklaring på de punktene hvor det fremdeles ikke er enighet, er – jeg vil ikke si absolutt nødvendig, men i høy grad ønskelig, for at man skal kunne ta et endelig standpunkt til det forslag som her foreligger.

Regjeringen ser for sin del også denne rapport i nær tilknytning til drøftelsene omkring det europeiske frihandelsområde. Den redegjørelse som samarbeidsutvalget hittil har kunnet gi om relasjonene mellom disse to planer, er i selve sakens natur ufullstendig, fordi man jo ennå på langt nær vet hvordan frihandelsområdet vil komme til å bli, og det er derfor tanken at samarbeidsutvalget hvis tiden overhodet tillater det, skal avgi en tilleggsrapport om dette spesielle spørsmål. Jeg skulle derfor anta at Stortingets realdebatt om denne saken ikke vil kunne finne sted før ut på vårparten en gang, når man samtidig har håp om å kunne ha ferdig til fremlegging for Stortinget spørsmålet om det europeiske frihandelsområde. Regjeringen finner ikke på det grunnlag som nå foreligger, og før man har fått inn uttalelser fra de interesserte parter, å kunne ta stilling til sakens realitet.

Jeg ville gjerne ha nevnt dette, fordi det har vært meget spekulasjoner om saken i avisene, og jeg anså det som meget ønskelig at denne situasjon skulle være klarlagt så noenlunde. Det har også vært nevnt i avisene at det har vært en beklagelig forsinkelse i arbeidet med det europeiske frihandelsområde, og det har også vært antydning at det kanskje i en viss grad skyldes den norske regjeringens manglende interesse. Jeg kan bare forsikre at det ikke er tilfelle. Hvis man ser på det materiale fra drøftelsene i Paris som etter hvert er sendt utenrikskomiteen og dens medlemmer, vil man se at vi har fulgt med og deltatt meget iherdig i disse drøftelser, og den forsinkelse som har funnet sted i arbeidet i Paris, skyldes ganske andre forhold enn vår innstilling til saken, og har ingenting med den å gjøre. Vi har vært interessert i å få ført arbeidet i Paris frem til en avslutning så snart som mulig, og har gjort hva vi har kunnet for å få det til.

Røiseland: Når det gjeld den måten som Regjeringa har behandla spørsmåla omkring det vesteuropeiske frihandelsområdet på, har ikkje eg nokon kritikk å retta. Derimot er eg ikkje einig i den måten som dei no har behandla rapporten om den

nordiske fellesmarknaden på. Dette er jo eit overmåte viktig spørsmål. Det går òg fram av den utgreininga vi har fått i dag, men det visste vi på førehand. Det har alt spela ei stor rolle i norsk politikk i dei siste åra. Det viser seg no at frå denne komiteen ligg det føre eit framlegg til konvensjon, og det ligg føre eit framlegg om organ som skal opprettast for å administrera. Som situasjonen er, meiner eg det hadde vori naturleg at veljarane hadde blitt kjende med hovudpunktene i denne rapporten føre valet. Eg har også før, som ein veit, sagt dette til pressa, og styret i det partiet eg høyrer til, har sendt eit brev om det til statsministeren.

Det er heilt klårt at offentleggjeringa må skje samtidig i alle nordiske land, og eg kan òg godt skjønna at det kan vera vanskeleg å få trykkinga ferdig og få offentleggjort det heile i rimeleg tid føre valet, men hovuddraga meiner eg likevel måtte kunna offentleggjerast føre valet. Eg kan vanskeleg skjønna at Sverige og Danmark skulle ha så mykje imot at det vart gjort, når dei veit at det skal vera val her i landet. Ein må jo seia at det verkar faktisk litt underleg – det kan eg gjerne tru dei fleste er samde i – at alt dette skal offentleggjerast åtte dagar etter at det norske stortingsvalet er over. Eg meiner framleis at det bør setjast noko inn på at hovudpunkta i denne rapporten blir gjort kjende no straks. Men sjølv sagt må føresetnaden vera at det då òg blir gjort i Sverige og Danmark. Eg kan vanskeleg skjønna at ein ikkje skulle kunna få det til.

Vi har frå Venstre også bedi om at Regjeringa vil seia ifrå om sitt standpunkt, om sitt syn på forholdet mellom nordisk fellesmarknad og eit vesteuropeisk frihandelsområde. Det er klårt at her er ikkje spørsmål om detaljar, det kan ein ikkje venta at Regjeringa kan seia noko om, men det som har interesse, er fyrst og fremst å få greie på om Regjeringa framleis står fast ved Oslo-erklæringa frå 1954, den utanriksminister Lange ga i Nordisk Råd, der han på Regjeringa sine vegner sa ifrå at den norske regjering ville gå inn for den nordiske fellesmarknaden, og spørsmålet om dei vil det same i dag, om dei òg i dag meiner det er aktuelt med å laga ein nordisk tollunion innan frihandelsområdet.

Vel – det er vel fyrst og fremst offentleggjeringa av denne rapporten som vi skulle drøfta i dag, og ikkje så mykje den stillinga Regjeringa tar som i tilfelle måtte koma fram på ein pressekonferanse, men eg finn grunn til å presisera mitt syn på dette også her.

Wikborg: Jeg kan slutte meg helt ut til det hr. Røiseland sa. Dette er en sak av veldig rekkevidde, ingen av oss kan vel overskue konsekvensene. Og vi vet at dette spørsmålet kan komme frem til løsning i løpet av den kommende fire-årsperiode, uten at folket i valg har fått tatt standpunkt til det. Det er en så uheldig situasjon som vel mulig, og det må kunne bøtes på det.

Vi gjør det slik, her i Stortinget, at når vi avgir innstillinger, kaster pressens folk seg over dem når de får manuskriptet, før det er trykt. På samme måte måtte pressen kunne få adgang til det som nå foreligger. Selv om man vil påberope seg at det kan bli visse tilføyelser i korrekturen o.s.v., er hovedopplegget faktisk ferdig. Det fremgikk av ekspedisjonssjefens utredning. Jeg synes pressens folk i alle fire land straks skulle få adgang til å se dette, på grunn av det ganske spesielle forhold vi

har her i landet. Det må jo fortone seg som noe nær uhørt, at en så veldig sak skal vi først få rede på 8 dager etter at valget er avgjort. Det vil under enhver omstendighet komme til å spille en stor rolle i valgkampen, det kan ikke unngås. Vi vet jo at de ikke-sosialistiske partier har stillet seg meget skeptisk, og at næringslivet som helhet betraktet har stillet seg meget skeptisk. Vi vet på den annen side at der er gitt temmelig positive uttalelser fra norsk regjeringshold og fra Arbeiderpartiets folks side i Nordisk Råds møter, og under de omstendigheter synes jeg det er tvingende nødvendig at kortene blir lagt på bordet så snart som mulig, at pressen får anledning til å ta ut det de finner av interesse for seg, slik at debatten kan komme i gang fra offentlighetens side og fra næringslivets menns side så snart som mulig, så vi har noe faktisk å holde oss til. For det må jo også sett fra Regjeringens side være en høyst utilfredsstillende ordning at en så viktig sak som denne skal unndras fra ... Jeg mener ikke unndras i noen dårlig forstand, det er ikke slik jeg mener det, men at de fakta som virkelig foreligger ikke skal komme frem før valget, det er og blir en uheldig, og jeg vil nesten si umulig politisk situasjon, og vil kanskje gjøre at valgkampen blir vanskeligere enn den hadde behøvet å være. Så jeg vil inntrengende henstille til Regjeringen at det så snart som mulig åpnes pressen adgang til å få se dette. Og jeg vil be om at det stensilerte utdraget av de alminnelige betraktninger blir sendt også gruppene i Stortinget, slik at de kan gjøre seg kjent med det. Og i alle fall til *alle* medlemmer av Nordisk Råd, ikke bare medlemmene av det økonomiske utvalg. Jeg ser dette som overordentlig viktig, og håper at Regjeringen finner å kunne gjennomføre en slik offentliggjørelse så snart som mulig.

Vatnaland: Eg kan slutta meg heilt til det hr. Røiseland og hr. Wikborg her har uttala. Eg skal ikkje koma inn på mi stilling til nordisk økonomisk samarbeid eller tollunion – den er for resten vel kjend før. Men i den situasjon me no står framføre, med stortingsvalet, vil dette spørsmålet som er så brennaktuelt på mange kantar, koma fram anten det blir slik eller slik, og partias stilling til det heile vil òg verta etterspurt. Eg meiner at Riksstyret av omsyn til si eiga stilling og til den alvorlege situasjonen som ein her kjem opp i, bør finna ein utveg til å lata i alle fall hovudpunkta verta offentleggjorde slik at ein her ikkje kjem opp i situasjonar der det blir *meir* tåkelegging ifrå ein kant kanskje, og så påstand mot påstand, noko som berre vil gjera skade.

Eg vil i tilslutning til det som er sagt av hr. Wikborg og hr. Røiseland her, henstilla så alvorleg eg kan til Riksstyret å finna ein måte så ein kan imøtekoma dette kravet om offentleggjering, i alle fall når det gjeld hovudpunkta. Eg trur at med litt godvilje måtte det kunna lata seg gjera.

Formannen: Jeg vil si at jeg på et saklig grunnlag virkelig har litt vanskelig for å kunne forstå den argumentasjon som føres her – jeg ser bort fra de tekniske vanskeligheter – men dette at det er absolutt nødvendig at velgerne blir kjent med dette og tar stilling til saken. Da vil man jo faktisk at velgerne skal ta stilling til en sak som ennå ikke er klar. Dette var vi oppmerksomme på i det siste møte i Nordisk Råd, og det ble sagt, ikke bare fra norsk side, men også fra svensk, og ikke minst fra

dansk side, at det er klart at hele spørsmålet om et nordisk fellesmarked må sees i lys av de forhandlinger som nå foregår i Europa om opprettelsen av et europeisk fellesmarked og hele spørsmålet om en vesteuropeisk frihandelszone. Så det å ta et definitivt standpunkt til en sak som ennå ikke er klar, kan jeg ikke forstå skulle være noen synderlig fordel. Jeg vil peke på at næringsorganisasjonene jo ikke vil kunne rekke å uttale seg med tyngde om saken. Der vil selvsagt bli en del skriverier i aviser og tidsskrifter o.s.v., men noen virkelig gjennomtenkt og gjennomdrøftet uttalelse fra disse næringsorganisasjoner, vil man ikke kunne få, og det skulle jo også være noe som skulle ligge ved saken som orientering for de norske velgere. Dertil kommer at vi ikke vet noe om frihandelsområdet. Vi har jo nettopp behandlet saken, og det fremgår av dokumentene hvor uklart og svevende hele dette forholdet er. Vi vet ikke om det blir noe frihandelsområde i det hele tatt – man kan ikke utelukke den mulighet at det ikke blir noe frihandelsområde. Under de omstendigheter synes jeg det må bli en høyst uklar debatt som vil kunne føres.

Hr. Røiseland spurte f.eks. om den erklæringen som ble avgitt på Det Nordiske Råds møte i Oslo i 1954, fremdeles sto ved makt. Der tror jeg man vel må kunne si at også den erklæringen er kommet i et nytt lys ved opprettelsen av det europeiske fellesmarked og drøftelsene om et europeisk frihandelsområde. – Vel, det er det ene.

Kanskje kan dette offentliggjøres. Det skal ikke jeg uttale meg om. Jeg tror nå i all fall ikke at det fra Regjeringens side er noe ønske om å holde disse opplysninger tilbake. Men jeg vil gjerne sterkt understreke at selv om dokumentene offentliggjøres, vil det være helt uansvarlig av den norske regjering å ta stilling til saken. *Det* kan man dog ikke forlange – nettopp på grunn av alt det jeg har sagt. Man kan ikke forlange at den norske regjering skal ta stilling før landets arbeids- og næringsorganisasjoner har fått anledning til å uttale seg. Man kan ikke forlange at den norske regjering skal ta stilling – man skal jo huske at en regjeringssuttalelse binder landet overfor andre land – før man har sett klarere hvordan det går med det europeiske frihandelsområde.

Der er jo også en annen ting, og det er at Danmarks stilling er meget avgjørende for om det nordiske fellesmarked blir til. Og man kan ikke vente at Danmark her skal ha gjort seg opp noen mening og tatt noen klar stilling før valget.

Til slutt må jeg også si, når man så sterkt krever at denne rapporten om det nordiske fellesmarked skal legges fram, at jeg tror nok oppriktig og ærlig talt at det europeiske frihandelsområde er en sak som er langt mer viktig, og at det vil ha i all fall like vidtrekkende virkninger i dette land som det nordiske fellesmarked. Derfor burde man med like stor kraft kreve at dokumentene om frihandelsområdet og hvordan den saken står, skulle legges fram, for det blir for det nye Storting kanskje en viktigere sak enn det nordiske fellesmarked.

Bergesen: Til formannens siste bemerkning vil jeg si, at det kan ikke benektes at det er riktig, som hr. Røiseland sa, at dette er og har vært et meget viktig spørsmål i norsk politikk. Så vidt jeg vet, har også en del av partiene berørt spørsmålet i sine program, idet de regner med at det er en av de ting som i høy grad

interessere velgerne, og som velgerne burde få ta standpunkt til. Nå foreligger der en rapport om dette forhold – en rapport som er ledsaget av et forord fra de fire forhandlende statsråder. Jeg kan ikke se annet enn at det må være riktig å etterkomme det krav som her er reist – om ikke annet, så ut fra en negativ betraktning: Hva skade skulle der skje ved å fremlegge disse opplysninger i utdrag? Jeg kan ikke skjønne at noen ting som man kan tilføre av opplysning om et viktig politisk spørsmål som har en sentral plass i norsk politikk, kunne skade på noen vis. Jeg vil derfor spørre direkte i to spørsmål til statsråden: Er der truffet noen form for avtale med de andre nordiske landene om offentliggjørelsesdatoen – altså, er der noen hindring av avtalemessig art for offentliggjørelse? Eller foreligger der andre hindringer som gjør at der vil oppstå skade hvis man offentliggjør det?

Oscar Torp: Jeg er litt overrasket over aksjonen i dag. Jeg har jo vært med på å behandle dette spørsmålet, jeg også. Hva var det som var det dominerende syn før Harpsundmøtet, og som jeg som statsminister den gang tok sterke hensyn til? Jo, det var nettopp at det ikke måtte dryppe ut opplysninger uten at det forelå begrunnelse. Hr. Røiseland var ikke den minst skarpe når det gjaldt det. Så kom vi til Harpsundmøtet, hvor vi ble enige om at hele saken skulle undergis en grundig undersøkelse før den ble lagt fram. Det var stor glede over dette resultatet, og man sa mange pene ord til meg fordi jeg hadde fått dette til da vi var i Harpsund. Nå er undersøkelsen foretatt, man har arbeidet seg gjennom saken og kommet frem til en innstilling. Jeg har ikke selv gått igjennom den helt ut, men jeg har lest utdrag og har for så vidt fulgt med.

Så står vi nå foran offentliggjørelsen, og da synes jeg nok at det må være riktig at denne innstillingen på en skikkelig og forsvarlig måte bæres fram både til næringslivet, til offentligheten i det hele og til de instanser som skal avgjøre saken. Jeg skulle gjerne ha sett at offentliggjørelsen kunne ha kommet før valget. Jeg anser det nemlig som en meget vesentlig ting at velgerne kan få tatt standpunkt til sakene. Det er ikke vanskeligheter av valgtaktiske grunner – som jeg tror jeg tør si spiller en viss rolle her. Fra det synspunkt sett tror jeg at det standpunkt som det parti jeg selv tilhører, har inntatt, vil styrke valgkampen. Jeg for mitt vedkommende ville gjerne ha sett dette offentliggjort tidligere, hvis det hadde vært mulig, men etter den redegjørelse vi har fått her i dag, kan jeg ikke se at det er saklig mulig å få det fram til offentligheten tidligere enn nevnt.

Jeg ser at hr. Wikborg er gått. Han brukte uttrykket «unndras for å komme fram». Han tok det tilbake halvveis, for han skjønte vel hva han holdt på å si. Jeg hadde lyst til å spørre ham: Var det hans oppriktige mening vi hørte da hans munn løp av med ham? Ingen, kanskje aller minst Regjeringen – i all fall tør jeg si: aller minst Det norske Arbeiderparti – har noen interesse av å unndra offentligheten denne innstilling. Tvert om! Jeg er enig i det synspunkt at den er så vidt viktig at den burde kunne vært behandlet i et valg. Men man må se på dette også ut fra hele den bakgrunn det har hatt, og ikke minst ut fra opposisjonens standpunkt, nemlig at det ikke skulle komme dryppende opplysninger enkeltvis, det skulle komme en

innstilling som kunne gi helt fullstendige opplysninger. Kunne man fått det til, så hadde jeg gjerne sett at innstillingen hadde vært offentliggjort før valget.

Ellers må jeg nok si at jeg synes iveren i de siste dagene har hatt absolutt sterk tilknytning til den valgtaktiske side. Saklig kan det ikke spille noen rolle for det norske folk hvorvidt man får dette 14 dager eller 3 uker senere. Men kunne Regjeringen fortelle meg at den kunne legge det fram, ville jeg gjerne at det skjedde.

Watnebryn: Hr. Wikborg sa at denne saken har en veldig rekkevidde, og det er ingen – sa han – som kan overskue rekkevidden av den. Men folket i valg skal gjøre det! Logikken i den slags resonnement må man virkelig få lov til å etterlyse. Det mangler vesentlige ting for at denne rapporten skal kunne gi et fullstendig bilde og gi oss den tilstrekkelige oversikt. F.eks. har man dette at forholdet til det europeiske frihandelsområde ikke er klarlagt. Man må spørre hvordan folket i valg da skulle ha et rimelig grunnlag for å kunne ta standpunkt her, når det ikke foreligger noen uttalelser fra næringsorganisasjonene og det ikke er mulig at det kan foreligge noen uttalelse fra Regjeringen fordi det mangler vesentlige utredninger. Og da er det vanskelig å forstå at den anmodningen som kommer så sterkt fra d'herrer Røiseland, Wikborg, Vatnaland og Bergesen, er bare saklig begrunnet.

Langhelle: Det opplegget som man fikk i Harpsund i oktober 1954, kom jo på mange måter til på norsk initiativ. Vi kan vel for så vidt også si det på den måten at det var noe av et krav som den norske opposisjonen bar fram, og som Regjeringen for så vidt aksepterte. Resultatet av Harpsundmøtet er da den rapporten som ekspedisjonssjef Getz Wold i dag skissemessig har lagt fram for oss. Det som foreligger, er – og det vil jeg gjerne poengtere – en ekspertutredning. Det er ikke en politisk vurdering av om vi skal velge nordisk fellesmarked eller europeisk frihandelsområde. Det er ikke et politisk dokument som egner seg til å være kasteball i en norsk valgkamp.

Jeg kunne naturligvis ønske – og det ønsker vi jo for så vidt alle sammen – at denne tekniske ekspertrapport foreligger for oss så snart som mulig. Vi kan også ønske at Regjeringens stilling til rapporten foreligger så snart som mulig, og at også de interesserte næringsorganisasjoners stilling foreligger, slik at vi får problemet belyst i den videst mulige utstrekning og i størst mulig omfang. Men jeg tror at vi uten videre bør se i øynene at denne allsidige belysning av problemet som er nødvendig før vi definitivt låser oss fast i standpunkter, ikke foreligger – og ikke kan foreligge – før den 7. oktober.

Det er riktig at dette spørsmålet kan måtte bli avgjort i løpet av den kommende 4-årsperiode. Det samme gjelder det europeiske frihandelsområde. Hvis det blir realisert, må vi også i kommende 4-årsperiode ta standpunkt til *det* uten å ha forelagt det for folket i valg. Vi kan ikke forelegge det i dag, for det er ikke tilstrekkelig utredet, det er ikke tilstrekkelig klarlagt. Men akkurat det samme kan vi si om den sak som vi her behandler – det nordiske fellesmarked. Og selv om vi alle sammen ønsker at slike store spørsmål skal legges fram for folket i valg, for at det kan ta standpunkt til dem, så deler jo i dette tilfelle det norske folk skjebne med det

danske, det svenske og det finske folk, for også i disse landene må man ta standpunkt til disse ting uten at de er forelagt folket i valg.

Kan offentliggjørelse ha noen skade?, spurte hr. Bergesen. Vel, det kommer veldig mye an på hva som skjer ved en sånn offentliggjørelse. Hvis det skjer det at partiene i en valgkamp låser seg fast i standpunkter på et så foreløpig grunnlag, da vil jeg anse det for skadelig. Jeg tror at både det europeiske frihandelsområde og det nordiske fellesmarked er saker av så stor rekkevidde og av så vital betydning for hele landets økonomi at det ville være meget betenkelig – ja, jeg må si direkte skadelig – om vi låste oss fast i standpunkter før de sakene har fått den fulle utredning som de ubetinget har krav på.

Bergesen: Jeg vil gjerne svare hr. Torp på hans innlegg, når han taler om den «påfallende iver» som er vist i de siste dagene, og om valgtaktikk – og hr. Watnebryn betviler uten videre at vårt krav er saklig begrunnet. La oss se på det som faktisk foreligger, og på det krav som reises. Rapporten er, så vidt jeg kan se – og dette får jeg først vite i dag – datert 8. juli. Det er to måneder siden. Tror man at man kan få noe menneske til å akseptere at det i løpet av to måneder ikke skulle være mulig å lage et forsvarlig utdrag som kunne meddeles pressen? Det er det ene spørsmål.

Det annet er: Vil det være skadelig om slike opplysninger tilflyter offentligheten? Det kan jeg ikke tro. Jeg kan ikke akseptere hr. Langhelles uttalelse om at det vil være farlig fordi man kan risikere at partiene låser seg fast i gale standpunkter. Den risiko har vi til alle tider for alle partier, den er ikke spesiell for denne sak eller for dette valg. Det er alltid en fare for at både personer og partier låser seg fast i standpunkter for tidlig, før de kjenner en sak. Men at dette skulle være et så forferdelig mer farlig dokument å forelegge den norske offentlighet i utdrag enn andre ting som forelegges, det er meg aldeles ubegripelig. Og ikke heller kan jeg se de valgtaktiske fordeler noen skulle ha av offentliggjørelse eller ikke offentliggjørelse. Det er jo ikke Regjeringens standpunkt som her skal fremlegges. Det er, som hr. Langhelle ganske riktig sa, en ekspertutredning som skal belyse et spørsmål som er av vital betydning i norsk politikk. At man da vil ta ansvaret for ikke å komme med dette når det bes om det, kan jeg ikke skjønne kan være i overensstemmelse med den måte vi er vant til å gå fram på.

Jeg venter ennå på svar på hvilke skadevirkninger der vil være, og om der er truffet noen avtale som hindrer offentliggjørelse før 15. oktober.

Røiseland: Eg er samd med hr. Torp i at vedtaket frå Harpsundmøtet var bra. Eg har før sagt at det var godt, og at vi var svært nøgde med det. Og dersom det no ikkje hadde hendt noko serleg i mellomtida, frå Harpsundmøtet og til denne rapporten no ligg på bordet, så hadde saka vori i ei anna stode enn ho er i i dag. Men det har hendt ikkje så lite. Eg er òg samd med formannen i at ein må sjå denne saka i samband med og i samanheng med det vesteuropeiske frihandelsområdet. Det er heilt klårt.

Det er ikkje så lite i det hr. Langhelle sa, at ein skal ikkje låsa seg fast i visse standpunkt. Men det er nettopp det veljarane – og eg for mitt vedkomande – har inntrykk av at nokre gjerne har gjort. Her seier hr. Moe at ein må sjå den nordiske fellesmarknaden i samheng med frihandelsområdet. Eg er samd i det. Men likevel sto hr. Finn Moe i vinter i Helsingfors og tala for at ein skulle laga ein nordisk tollunion innafor frihandelsområdet, og fekk stønad frå Ohlin. Og føre jol heldt handelsministeren eit foredrag i «Handelsstanden» i Oslo, der dei som hørde på, fekk det klare inntrykket at han hadde same synet. Stortinget fekk også det inntrykket av handelsministeren i vår då han hadde sitt innlegg der, at han hadde det synet. Han sa at Riksstyret ikkje hadde teki standpunkt, det er så, han tala på vegner av seg sjølv. Ein må såleis få det inntrykket at sterke krefter i Arbeiderpartiet – og også handelsministeren, som er den sterke mann i dette tilfellet – har gått inn for å laga ein nordisk tollunion innafor frihandelsområdet.

Det er heile det norske næringslivet mot. Det treng ikkje uttala seg, det har sagt det på førehand. Det har uttala seg mot ein nordisk tollunion i det heile. Eg trur ikkje det er rett å seia at saka er så ukjent.

Ein må faktisk gå ut frå at nordisk tollunion har vori Riksstyret sitt standpunkt. Difor meiner eg det er viktig at det no blir klårlagt. Dersom det verkeleg har eit anna syn, må det seia frå om det, elles er vi nøydde til å halda fast ved at det har meint dette.

Nettopp i denne situasjon synest eg at dette viktige dokument frå samarbeidsutvalet burde offentleggjerast i hovudpunkta, og at vi burde få slått fast at det er ikkje noko i mistanken at Det norske Arbeiderparti og Riksstyret har låst seg fast til eit standpunkt.

Fung. utenriksminister Skaug: La meg først få gjenta det som jeg sa tidligere at Regjeringens stilling i denne sak ikke er lagt fast. Saken har ikke vært drøftet i Regjeringen. Regjeringens medlemmer har ikke hatt anledning til å drøfte denne rapporten.

Med hensyn til min egen stilling er det riktig at jeg i foredrag i Oslo Handelsstands Forening og i taler i Stortinget har sagt at jeg tror det kan være fordeler ved et slikt arrangement, men jeg har også hver gang presisert at jeg vil avvente resultatet av de forhandlinger og undersøkelser som pågår, før jeg tar endelig standpunkt. Det må være klart at man kan ikke på den basis beskyldte meg for å ha tatt forhåndsstandpunkt i denne sak.

Jeg skal gjerne også gå videre og si at jeg for min del, hvis jeg i dag skulle gå til valg på basis av mitt kjennskap til denne rapporten, ville være i høy grad i tvil om hvordan jeg skulle stemme. Jeg kjenner tross alt noe til rapporten, og antagelig noe mer enn de fleste, og jeg skulle anta at hvis de norske velgere på basis av det nå foreliggende materiale skulle ta endelig standpunkt, ville det være lite tjenlig.

Forholdet er jo det at selv om det foreligger en rapport, er det viktige punkter hvor det ikke er oppnådd enighet, og min endelige standpunkttagen til dette forslag vil være avhengig av hva nærings- og arbeidslivsorganisasjonene sier. At norske næringsorganisasjoner på forhånd har uttalt seg uten å kjenne forslaget, anser jeg

ikke for å være av noen særlig stor interesse. De bør få anledning til å se forslaget før de kommer fram med sitt endelige standpunkt.

Jeg vil også ønske å se Det Nordiske Råds endelige behandling av saken, fordi det nå er opp til Det Nordiske Råd å forsøke å gjøre dette til den plan det skulle ha vært. Det er det nemlig ikke idag, og jeg skulle ønske å se denne plan i relasjon til det europeiske frihandelsområde.

Jeg synes at med de mangler som fremdeles hefter ved rapporten, er den i seg selv, selv om man hadde hele rapporten tilgjengelig, noe som er lite egnet til å danne grunnlag for en meningsytring gjennom et valg, fordi folk ikke ville ha anledning til å stemme om det som omsider, når de gjenstående punkter er avklart, vil komme til å bli det endelige resultat. Derfor ville et slikt valgresultat i seg selv kanskje ikke være så meningsmålede som man kunne ønske.

Når det gjelder å få en offentlig debatt og å få folk til å ta standpunkt, vil det vel forhåpentlig bli full anledning til det, og det er ikke noe vi mer ønsker enn at denne rapport skal bli gjenstand for en utførlig diskusjon i pressen og uttalelser fra norsk næringsliv og på alle andre måter, og på basis av slike drøftelser tror jeg at det norske Storting vil være vel kvalifisert og fullt ut i stand til å ta en avgjørelse i denne sak som fullt ut respekterer det som er meningsytringer fra det norske folk.

Det er på vår side ikke noe som helst ønske om å lage noe valgnummer av denne saken. Den bør føres videre rent ut utredningsmessig. Man bør – og det tror jeg er nokså vesentlig – ha mulighet for å se de forskjellige alternativer. Det er nemlig ikke slik, som det er blitt nevnt her, at det norske næringsliv helt og fullt går inn for et europeisk frihandelsområde. Vi vet meget godt at det har vært bekymringsfulle tanker og synspunkter som norsk næringsliv i den senere tid har gitt uttrykk for når det gjelder frihandelsområdet. Jeg tror at for å finne frem til en løsning som er den beste for landet, bør man se disse muligheter og eventuelle kombinasjoner av disse muligheter i sammenheng og ikke ta standpunkt på grunnlag av en del av problemkomplekset på forhånd.

Det har vært nevnt som en teknisk mulig fremgangsmåte at avisene kunne få adgang til det materiale som foreligger, og ta de utdrag av dette materiale som de måtte ønske. Vel, så helt teknisk enkelt er naturligvis ikke det, for det er jo en rekke aviser som da ville ønske å ta sine egne utdrag. Det ville også måtte gjøres i alle de tre landene. Jeg skulle anta at dette – uten at jeg har undersøkt det nærmere – vil ikke være så helt enkelt å få til.

Man kan jo dessuten spørre seg om dette ville være en gunstig fremgangsmåte. Det ville vel da være opp til hver enkelt journalist å ta ut visse spesielle ting, og på den måte ville man i all fall ikke oppnå det, som vel er ønskelig og nødvendig i denne sak, å gi full og fri adgang for alle som er interesserte til å studere denne sak i hele dens sammenheng. Om folk skulle ta standpunkt på basis av hva avisene måtte ta ut av rapporten og offentliggjøre, ville det ikke gi dem de muligheter de skulle ha til å ta et rimelig og riktig standpunkt. Spørsmålet om å trekke ut hovedpunktene har vi vært inne på, og vi har flere ganger drøftet om det kunne la seg gjøre. Det er ikke så enkelt som man skulle tro.

Det er heller ikke så enkelt for Handelsdepartementet å gjøre det. Vi ville således – jeg nevner det – kunne risikere å bli beskyldt for å trekke ut visse hovedpunkter som man antok det passet oss å trekke fram. Man ville også i beste fall ved å trekke ut hovedpunktene bare kunne få en diskusjon på et grunnlag som etter min ærlige oppfatning ikke er tilstrekkelig.

Til det kommer en sak til. Det å trekke ut hovedpunktene ville forutsette at vi hadde nye drøftelser med svenskene, danskene og finnene om slike utdrag av rapporten. Disse forhandlingene har ikke vært enkle, og jeg må si det som det er: Våre eksperter, som har arbeidet med det, har bestemt frarådet at man gjorde noe slikt forsøk, for det å bli enige om et utdrag av denne rapporten ville forutsette enighet mellom de fire lands delegasjoner i samarbeidsutvalget, og ville være en overmåte komplisert affære.

Det som foreligger om offentliggjørelsen er at vi overfor de andre har foreslått 15. oktober som dato for offentliggjørelsen – men dette var tidligere i sommer – idet vi da hadde regnet med at det skulle være mulig å ha hele verket ferdigtrykt innen utgangen av september. Vi regner med at det vil ta noen dager før vi kan få sendt disse store masser av trykksaker til de andre lands hovedsteder – det må jo være på plass samtidig. Og vi regner med at avisene burde ha det en uke før, så de kunne sette seg inn i stoffet før de begynte å kommentere det. Det ser nå ut til at det kan være fare for at vi ikke kan klare å holde den timeplanen, men vi skal forsøke det. Det kommer, så vidt jeg forstår, helt an på hvordan det nå går med den annen korrektur. For det å skulle ordne med en trykksak av denne art, hvor vi først – som ekspedisjonssjef Getz Wold sa – har oversettelsesproblemet fra dansk og svensk til norsk, og det er ikke så enkelt i dette stoffet, og så å sende den annen korrektur til de andre land og få inn nye forslag til redaksjonelle endringer som skal innarbeides og sendes tilbake, er en tidkrevende prosess. Vi håper at det skal være mulig å ha det ferdig slik at rapporten kan foreligge i bokhandlene og i avisene slik at den dato kan holdes. Men vi kan ikke gi noen garanti for at det er mulig.

Wikborg: Man har sammenlignet det europeiske frihandelsområdet og planen om tollunion og sagt at begge deler jo burde forelegges folket. Det er jeg helt enig i. Det er bare det at med hensyn til frihandelsområdet foreligger ingen ting ennå, men om tollunionen foreligger her et dokument, en innstilling som er datert 8. juli, og som altså blir 3 måneder gammel på valgdagen, men er fullkommen ukjent for oss alle sammen. Det er en veldig forskjell. Hadde vi hatt folkeavstemning, så ville det jo ha stått i en helt annen stilling. Men nå vet vi altså at et forslag som er utarbeidet 8. juli i år, vil bli avgjort i løpet av den kommende 4 års periode, uten at vi riktig vet hva som der foreligger. Det er selvfølgelig ikke meningen at noen skal ta det definitive standpunkt på bakgrunn av denne rapport som den foreligger i dag. Men det er et spørsmål som har vært fremst i den politiske og økonomiske debatt her nå i 3 – 4 år, hvor offentligheten på det nøyeste har fulgt med i det hele, hvor man har hatt lange referater fra debattene om dette i de nordiske land, og da synes jeg det ville være rimelig å bruke den vanlige fremgangsmåte, og den vanlige fremgangsmåte i slike tilfelle er at pressen får adgang til dokumentene når

innstillingen er avgitt, slik som vi gjør det her i Stortinget. Jeg tror ikke at mange pressefolk vil være enig med handelsministeren i at det vil være så uheldig å slippe dette ut i pressens hender. Jeg tror tvert imot at det ville være meget gagnlig, og jeg tror også det er det som kommer til å skje den dag det endelig kommer. Det blir jo et fåtall av mennesker her i landet som kommer til å lese alle disse 1200 sider, de kommer til å lese de utdrag som blir tatt av avisene, og våre aviser har så mange dyktige politiske og økonomiske medarbeidere at de nok kan greie den oppgaven. Det er blitt sagt at de vil trenge en ukes tid til å sette seg inn i stoffet når dokumentet foreligger trykt. Nå har vi altså hatt to måneder hvor de hadde kunnet sette seg inn i stoffet, dersom de hadde sloppet til.

Jeg synes ikke man skulle bruke uttrykk som «valgagn» om en sak som denne. Det er langt alvorligere enn det. Det har, som jeg sa, vært den sak som har vært lengst fremme i vår politiske og økonomiske debatt. Mange av oss ser med den dypeste angst på det som kan komme til å skje. Det er jo det ansvar vi har at vi mener vi har en plikt på oss til å legge vårt syn på dette frem nå under valget, og at vi da har rimelig krav på å få det stoffet som foreligger. Men det er høyst utilfredsstillende, og jeg tror ikke det norske folk vil forstå at det her gjelder så vanskelige og farlige ting at de ikke er sloppet ut på et så tidlig tidspunkt som dette, og at vi ikke har pressefolk som er kyndige og dyktige nok til å kunne forstå og diskutere det stoff og legge det frem på en rimelig måte for det norske publikum.

Fung. utenriksminister Skaug: Vi har altså rapporten for store delers vedkommende bare i ett eksemplar, det manuskripteksemplar som er sendt i trykken.

Wikborg: Vi har jo ligningsprotokoller som ikke foreligger i så mange eksemplarer, men folk blir da bekjent med dem allikevel.

Dessuten er det sagt at det foregår fremdeles redaksjonelle endringer. Men det må da være umulig. Hvis rapporten først er avgitt og undertegnet av komiteen den 8. juli, er redaksjonelle endringer nesten umulig å gjennomføre. Da måtte alle være enig i de rettelsene. Det går ikke an å holde dette gående i det uendelige.

Fung. utenriksminister Skaug: Det er nettopp det som er ett av problemene. Denne rapport som er avgitt den 8. juli, er skrevet delvis på norsk, dels på svensk og dels på dansk. Det er forutsetningen og kravet til oss at den skal trykkes på norsk. Derfor har det vært nødvendig i det vesentlige etter 8. juli å oversette de deler som er på svensk og dansk til norsk. I den forbindelse er det kommet opp en hel rekke spørsmål om formuleringen, som vi så igjen har måttet drøfte med svenskene og danskene.

Wikborg: Jeg kan godt forstå at det blir en rekke korrigeringer av denne art.

Fung. utenriksminister Skaug: Det jeg her har sagt, er forklaringen på at det nødvendigvis må ta så lang tid.

Wikborg: Jeg forstår at man ikke vil ut med dette, det får vi avfinne oss med. Men det er på det dypeste å beklage. Jeg vil bestemt hevde at dette er ikke valgtaktikk og valgnummer. Men det er meningsløst, for å bruke et så sterkt uttrykk, at i et spørsmål som er av så vital betydning for oss alle, og hvor det foreligger en rapport som blir tre måneder gammel før valget finner sted, skal denne rapport ikke komme oss alle til kunnskap. Jeg beklager dypt den holdning Regjeringen der har tatt.

Johan Wiik: Det er mulig at de andre i komiteen her har noe lettere for å ta standpunkt til dette enn jeg har. Riktignok har hverken jeg eller de andre lest disse 1200 sidene, men vi har dog hørt denne utredningen, og vi har fått en del dokumenter, så vi ser hva det går ut på. Ut fra det jeg har hørt og det jeg har sett her skulle det bli svært vanskelig for meg i dag å si at jeg kan ta mitt standpunkt. Og hvis noen andre kan det, da er jeg stygt bange for at de har tatt et forhåndsstandpunkt slik at rapporten overhodet ikke kan overbevise.

Hr. Røiseland sa at statsråd Skaug har tatt standpunkt. Statsråd Skaug, slik jeg forsto hans innlegg nå, benektet at han har tatt noe endelig standpunkt – det er ikke kommet så langt. Statsråd Skaug – ja, jeg kan vel si meg enig i det hr. Røiseland sa at statsråd Skaug var en sterk mann, men så sterk er dog ikke statsråd Skaug at han kan få overbevist de andre i Regjeringen i dag, som ikke har sett rapporten, om hvorvidt den er riktig eller ei. Når jeg har utalt at jeg har så vanskelig for å ta standpunkt i dag, beklager jeg at det er så, men etter alt det jeg har hørt og sett er det blitt svært vanskelig for meg. Og så skulle folket i valg kunne ta standpunkt! Jeg tror ikke noe på det, hr. Røiseland. Jeg tror ikke noe på at folket i valg vil kunne ta standpunkt til disse vanskelige spørsmål selv om det hadde samme adgang som vi har hatt her til å studere utredningen og se det på trykk, slik vi har sett det i dag.

Vi har jo, hvert parti, våre programmer. Jeg har hørt en del valgforedrag ut igjennom tidene. Jeg har svært ofte hørt opposisjonens talere. Av det jeg har hørt, har jeg merket klart og tydelig at de er flinke til å forklare alt det gale Arbeiderpartiet har gjort og det gode som det har unnlatt å gjøre. Det er det jeg har hørt i valgagitasjonen de fleste ganger. En hederlig unntakelse var kanskje hr. Wikborg, for jeg har hørt valgforedrag av ham i høst og det var uten noe særlig utfall mot oss. Det var heller ikke nevnt stort av de økonomiske problemer som eksisterer i landet i år. Jeg hørte ikke det nevnt, men jeg hørte meget annet pent snakk.

Formannen: Vi bør vel holde oss til spørsmålet om Det nordiske fellesmarked og ikke komme inn på valgkampen i år.

Johan Wiik: Det er jo nettopp hevdet at dette skal bli et ledd i valgkampen. Jeg har vanskelig for å tro at noen har satt seg så godt inn i dette, eller vil komme til å sette seg så godt inn i det, all den tid det ennå forhandles og all den tid det ikke er enighet om alle spørsmål når det gjelder dette skandinaviske samarbeidet. Jeg har

vanskelig for å forstå at folk kan sette seg så godt inn i det og at velgerne utover vil forstå det. Jeg vil jo også si at vi står ikke i noen annen stilling enn de andre land. Ja, de har ikke valg nå, men regjeringene og parlamentene må ta stilling til saken uten at velgerne kanskje har fått gjort det, så vi står ikke i noen annen stilling. Det er bare det kjedelige at vi skal ha valg nettopp nå. Det er det som gjør at man kan snakke slik som man har gjort.

Nå vil jeg gjerne tro at det som hr. Wikborg sa, ikke var tenkt som noe valgnummer – det er mulig det. Det ser ut sådan at alle de andre opposisjonspartier i grunnen kan samles på det ene punktet. Men på hvilket prinsipp? Kanskje på å gå imot dette vedtaket tross de ikke har satt seg godt nok inn i det?

En annen sak er det at vi er jo ikke alene her. Det er flere partier, det er flere land, og jeg har i hvert fall sett at når noe skal offentliggjøres, som har vært til behandling av regjeringene i flere land, så offentliggjøres det samtidig i alle land. Men jeg er ganske overbevist om at det kan ikke skje nå. Jeg ser bort fra forskjellen i språk, men i hvert fall hvis jeg ikke erindrer feil, er materialet på mange hundre sider, på 1200 sider, og selv om man tar utdrag av det, tror jeg ikke at det så godt vil la seg gjøre, hvis det skal gjøres samtidig i alle land, dersom det skal skje foran valget nå. En kan jo også si at det selvfølgelig ville vært bra om det kunne ha vært gjort. Men jeg tror ikke det ville innvirke så meget på selve valgresultatet, men det hadde i alle fall vært bra, fordi man da ikke hadde hatt det ankepunkt som man nå uten tvil har. Men vi får tro – i hvert fall vil jeg gjøre det – jeg vil tro statsråd Skaug på hans ord, at det har vært så mange vanskeligheter til stede at det ikke har vært mulig å få det frem noe før. Så pass tiltro har i hvert fall jeg til statsråd Skaug.

Røiseland frafalt ordet.

Watnebryn: Jeg oppfattet statsråden slik at han mente det var nødvendig å be samarbeidsutvalget om å arbeide videre med dette og lage en tilleggsrapport om det nordiske økonomiske samarbeid og det nordiske fellesmarked i forhold til det europeiske frihandelsområdet.

Fung. utenriksminister Skaug: Ja.

Watnebryn: Jeg har sett i avisene at det har vært pekt på at man kanskje også kunne løse dette ved i stedet for et fellesmarked i Norden å få et nordisk frihandelsområde. Vil det spørsmål også i tilfelle bli utredet?

Fung. utenriksminister Skaug: Når det gjelder fellesmarkedet og tilknytningen til et frihandelsområde, er det allerede i den nå foreliggende rapport en utredning om det, så langt den kunne føres i sommer. Man visste jo da ikke så mye om hvordan frihandelsområdet ville komme til å se ut. Spesielt visste man intet om hvordan hele matvare- og jordbrukssektoren ville bli behandlet. Man har derfor gått inn for – jeg tror vi fikk en anmodning om det på Det Nordiske Råds siste møte – å gi om nødvendig en tilleggsrapport om fellesmarkedet og frihandelsområdet. Vi er

litt bekymret for hvordan vi skal klare timetabellen der også, for slik situasjonen nå ligger an, kan vi neppe regne med å ha tilstrekkelig oversikt over frihandelsområdet før meget sent på høsten, og en noe bedre oversikt og mer utførlig kjenneskap til frihandelsområdet må vi ha før denne redegjørelsen kan skrives. Det betyr at Det Nordiske Råds økonomiske komite opplagt vil komme i vanskeligheter, og vi kan i det hele tatt på det nåværende tidspunkt ikke vite om den redegjørelsen kan bli utarbeidet på en måte som man anser som tilfredsstillende, før Det Nordiske Råds møte i Oslo. Det vil jo stille Det Nordiske Råd overfor helt nye vanskeligheter også, fordi Det Nordiske Råd da eventuelt må behandle denne saken på et grunnlag som ikke er i overensstemmelse med det mandat vi har fått. Det er derfor underhånden også blitt nevnt for medlemmer av presidiet at det muligens vil bli nødvendig for Det Nordiske Råd – hvis det *kan* det – å ha en tilleggsesjon noe senere på våren for å behandle denne siden av saken.

Når det gjelder spørsmålet om å gå over fra et nordisk fellesmarked til et nordisk frihandelsområde, har vi sett på det. Men de foreløpige undersøkelsene og drøftelsene vi har hatt, tyder på at vi da faktisk vil komme opp i nye og store vanskeligheter, og etter vår foreløpige mening i all fall vil det ikke være noen løsning. Det som er det store problemet med frihandelsområdet, er nettopp det at det er et frihandelsområde og ikke en tollunion. Vanskelighetene i frihandelsområdet – mange av dem i all fall – ville vært løst hvis man istedenfor et europeisk frihandelsområde hadde en europeisk tollunion. Det å bygge to frihandelsområder inn i hverandre er mulig, men vi har ikke regnet med at vi uten et nytt oppdrag fra Det Nordiske Råd vil gå i gang med en slik utredning.

Før hr. Røiseland går, vil jeg gjerne få anledning til å nevne at de synspunkter som er blitt hevdet her med hensyn til rapporten og dens status, skal jeg selvsagt bringe videre til regjeringen.

Formannen: Vi kan vel dermed anse oss ferdige med den saken. Er der ellers noen som har andre spørsmål å reise? Ingen har bedt om ordet.

Jeg vil gjøre oppmerksom på at det kan bli nødvendig med andre møter i den utvidede utenrikskomite i løpet av høsten.

Møtet hevet kl. 16.40.